

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 39.

Lördagen den 26 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 155—161, 165 och 168—175, bankoutskottets utlåtande nr 58, första lagutskottets utlåtande nr 49 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 81.

§ 2.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 128, i anledning av väckta motioner om anslag till påbörjande av en banbyggnad från Över-Torneå till Pajala.

Uti två likalydande motioner nämligen nr 88 inom första kammaren av herr *Bergqvist m. fl.* och nr 169 inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.* hade förslagits, att riksdagen ville för budgetåret 1928—1929 bevilja och ställa till järnvägsstyrelsens förfogande för påbörjande av en banbyggnad från Över-Torneå till Pajala ett belopp av 1,000,000 kronor.

*Ang.
påbörjande
av en ban-
byggnad från
Övertorneå
till Pajala.*

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt övervägande av frågan om ordnande av Tornedalens kommunikationsspörsmål.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Johan Nilsson* i Malmö och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ovannämnda motioner icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herr *Asplund*, som ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Då vi ett litet antal har samlats här efter dessa två dagars stora strider, så är det väl svårt att komma i gängorna för vanligt arbete. Nu föreligger till behandling en massa statsutskottsärenden, som äro mycket triviala i jämförelse med andra ärenden med stora vyer, som vi behandlat. Jag tycker mig märka en något slö stämning i kammaren för närvarande. I denna fråga begärde jag ordet redan förra lördagen, och det är då förlåtligt, om jag glömt bort en del av vad jag ville säga. Men allt har jag icke glömt.

Det blev litet egendomligt i statsutskottet, ty där förelåg en del alternativ, som icke gingo alldeles riktigt ihop. Vi plockade oss ihop omkring de olika alternativen. Men då uppstod det egendomliga förhållandet, att de, som stodo för alternativ 1, samlade sig och förklarade, att de skulle söka samarbete med de andra, och detta föranledde i sin ordning, att när vi icke alla ville vika ifrån al-

*Ang.
påbörjande
av en ban-
byggnad från
Övertorneå
till Pajala.
(Forts.)*

ternativ 1, så blev det en omröstning i utskottet om den blivande sammanjämkningsen. Som jag och min medreservant icke kunde riktigt veta, hur denna sammanjämkning skulle bliva, så funno vi det vara klokast att reservera oss. Om herrarna vilja göra sig besvär att läsa utskottsutlåtandet — det är rätt kort för att gälla en så pass viktig ekenomisk fråga — och den korta bit, som vi reservanter fått med — vi ha icke skrivit själva, ty alternativ 1 skrevs på avdelningen — då skola herrarna först och främst finna, att utskottet icke ansett det vara behöfligt att omnämna, vad denna bana skulle komma att kosta, liksom icke heller att intaga den approximativa beräkningen, hur stort det årliga driftunderskottet kunde komma att bliva. Som vi veta, att kammarens ledamöter sällan eller aldrig läsa en kungl. proposition, som icke angår det utskott, de tillhöra, eller gäller den ort, där de höra hemma, så tyckte vi, att det var skäl i att dessa summor åtminstone klart angävos, så att man hade en liten hum om vad det var, som man här ville skriva till Kungl. Maj:t om.

Ja, så befinns det också, att vi som stå för reservationen, uttalat, att man borde närmare tänka på vad järnvägsstyrelsen i ty fall föreslagit, nämligen att ordna trafikproblemet i Tornedalen genom en förstklassig automobillinje. Vi tro, att en dylik linje skulle, åtminstone vad gäller personbefordran och befordran av lättare gods, mer än rikligt uppfylla de trafikbehov, som finnas i denna rätt smala dal. Jag tror verkligen, att här finnas många järnvägslinjer i vårt land, beträffande vilka vi skulle varit rätt tillfredsställda med att de icke funnits, och hade automobiltrafiken haft den ställning och den betydelse vid den tiden, när dessa banor byggdes, som den nu har, då hade det sannerligen icke funnits så många järnvägar i vårt land; och vi hade varit fria från synnerligen många bekymmer. Nu har det emellertid sagts från utskottets sida, att man icke får tala om automobillinjer, utan att det måste vara järnväg.

Nu är det också en annan fråga där uppe i Norrbotten, som naturligtvis kräver sin lösning, nämligen frågan om en uthamn för Haparanda. Vi, som stodo för alternativ 1, vi tyckte, att det var klokast att klara hela problemet på en gång på det sätt, som är nyttigast och till största fördel för landet och även för Norrbotten, och vi ville se saken i dess helhet, så att man i detta fall använder statsmedlen på bästa sätt.

Om vi nu tänka oss, att banan skulle komma att kosta 11 miljoner kronor, så blir räntan på detta 550,000 kronor om året, och om vi approximativt beräkna driftunderskottet till 270,000 kronor om året — det kan bli mer eller mindre men sannolikt mera — så gör detta 820,000 kronor per år, och på en tioårsperiod blir det 8,200,000 kronor. Skall man räkna räntan på utlägggen, går det till cirka 10 à 11 miljoner kronor. När nu förfäktarna av Norrbottens intressen och deras utmärkte talesman i statsutskottet säga, att staten där uppe höstat in många miljoner på malmsbergen och att man då också bör göra något för Norrbotten, så kan jag icke riktigt slå dövörat till för detta argument. Men jag håller bestämt före, att skola vi göra uppoffringar, så skall det också ske på ett ekonomiskt någorlunda klokt och förståndigt sätt, och just i det fallet är jag ganska tveksam. Jag kan icke förstå, att om man bygger en bana i en så smal dal, som Tornedalen verkligen är, det skall kunna vara några framtidsutsikter, annat än om det till äventyrs skulle uppstå någon storindustri, som kunde mata banan med trafik. Nej det ställer sig nog hopplöst för framtiden det hela. Man kan icke tänka sig, att det skall bli någon framforsling av den avverkade skogen på banan, ty den forslas ju på älven. Jag anser, att frågan icke befinner sig i det skick, att riksdagen har anledning att skriva till Kungl. Maj:t, ty med den motivering, som föreligger, är det nästan detsamma som att säga, att vi vilja ha en järnvägslinje där uppe. Jag tycker, att man lika gärna kunde sagt ut detta först som sist. Men nu ville man ha ett sådant här vagt uttalande, därför att vid sammanjämkningsen var och en skulle ha något att

söka skydd bakom, om det icke skulle passa i fortsättningen. Vi som valt den väg, som angivits i alternativ 1, vi hava inte funnit skäl föreligga att skriva till Kungl. Maj:t, ty Kungl. Maj:t har redan detta ärende i sin hand, och vi höllo före, att man bör mycket noga se till, hur man skall använda dessa miljoner, som det nu är fråga om att offra, just för övre Norrbottens bästa. Jag tycker, att denna ståndpunkt är rimlig och att den aldrig bör kunna betecknas som fientlig mot Norrbotten. Är det lyckligt, om man på detta sätt låser fast 10 miljoner kronor på det hållet och 10 miljoner kronor på ett annat håll utan någon egentlig plan och något sammanhang och med säker utsikt till att förlora minst en kvarts miljon om året. Då ser jag verkligen mörkt på fortsättningen, ty någon gång tröttnar ändå folket från mellersta och södra Sverige på att offra så stora summor, som nationalekonomiskt sett bliva totalt bortkastade. Jag tror verkligen, att herrarna i Norrbotten för sitt eget bästas skull hava alla skäl att reflektera på vad de två reservanternas här gått in för, nämligen alternativ 1.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid denna sak. Jag förmodar, att jag blir nedsablad, men jag tror, att de skäl som angivas i reservationen och som jag här blott flyktigt vidrört, äro så pass starka, att jag utan minsta tvekan, herr talman, kan yrka bifall till den av herr Nilsson i Malmö och mig avgivna reservationen och därmed avslag på utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror, att jag gör både Tornedalens järnvägsfråga och kammarens ledamöter en tjänst, om jag fattar mig kortast möjligt.

Jag ber att få konstatera, att den lösning, som frågan enligt utskottsmajoritetens förslag fått, har åstadkommits efter mycken vända, mycket kompromissande och mycken debatt. Den har varit återremitterad från utskottet till avdelningen. Så småningom kom man fram till den motivering, som föreligger men som icke riktigt tillfredsställt någon. Men det är ett drag, som den har gemensamt med de flesta kompromisser. När den sista formuleringen kom fram, så befanns det, att herr Olsson i Kullenbergstorp och herr Nilsson i Malmö för sin del icke voro nöjda ändå. Vad är det då utskottet vill? Jo utskottet vill ha ett övervägande och ett klarläggande av denna fråga, så att vi bli av med den, så att det kan bli någon reson och Tornedalens befolkning få något att rätta sig efter.

Jag vill tillfoga, att när herr Olsson i Kullenbergstorp säger, att man i utskottet icke fått tala om bilar, ber jag att få till kammarens protokoll anföra, att den saken sörjde herr Olsson i Kullenbergstorp och andra för i utskottet och de ämna tydligen också göra det i kammaren i dag. När man talar om, att det är att bygga utan plan, då vill jag säga, att det skall just vara en skåning, som säger detta. Ty om det finns några järnvägar, som kommit till planlöst i vårt land, så är det just det konglomerat av mindre bärkraftiga järnvägar, som kommit till stånd nere i Skåne tack vare i främsta rummet avundsjukan mellan de olika ortsintressena och de olika sockerbruksintressena kanske jag får tillägga.

Jag tror, att andra kammaren här främjar en god sak, nämligen en förnuftig lösning av Tornedalens kommunikationsfråga, om kammaren biträder utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall, icke minst med hänsyn till att första kammaren redan beslutat att skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga. Det vore då för galet, om andra kammaren skulle sätta sig emot detta.

Herr **Lövgren** i Nyborg: Herr talman, mina damer och herrar! I motsats till herr Olsson i Kullenbergstorp är jag övertygad om att en bana genom Torne-

*Ang.
påbörjande
av en ban-
byggnad från
Övertorneå
till Pajala.
(Forts.)*

*Ang.
påbörjande
av en ban-
byggnad från
Övertorneå
till Pajala.*

(Forts.)

älvdal i tidens fullbordan kommer att vara väl motiverad och likaledes övertygad om att den utredning, som utskottet begärt, är väl motiverad, och i all synnerhet är jag övertygad därom, sedan jag i tidningspressen sett, att den utredning om hamnspörsmålet för Torne älvdal, som riksdagen begärt, tidigare i vinter redan utförts. Men jag måste till kammarens protokoll uttala min förvåning över att utredningen av en så pass vidlyftig fråga som en hamn för övre Norrbotten utföres på vintern, då hamnen och sjön utanför är betäckt med mertertjock is. Hur är det möjligt att då verkställa en effektiv utredning om dessa förhållanden.

Jag skall icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag har velat fästa uppmärksamheten på det bristfälliga sätt, på vilket utredningen skett.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! För min del är jag motståndare till järnvägens fortsättande från Övertorneå till Pajala. Jag är nämligen av den uppfattningen, att det saknas förutsättningar för en järnväg där och att det är fördelaktigare med en automobilinje. Men icke förty kommer jag att yrka bifall till statsutskottets hemställan, som innebär, att de olika förslagen skola prövas jämsides, och icke innebär, herr Olsson i Kullenbergstorp, att man på förhand uttalar sig om en järnväg eller icke järnväg.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord! Det är ju glädjande, att norrbottningarna för en gångs skull synas vara eniga. Herr Lövgren i Nyborg yttrade sig om Tornedalen. Han brukar ju annars mest ivra för Kalixdalen, men den kommer kanske snart efter. Vi ha nu fått höra, att statsutskottets vice ordförande själv konstaterat, att det var efter ett oändligt filande och sammanjämkande, som man fick ihop den motivering, som nu föreligger men som ingen egentligen är belåten med. Jag tycker, att det är bättre att skriva, så att man blir glad åt vad man skrivit. Jag beklagar, att det icke blivit fler än två reservanter, men det beror på, att när herrarna skrevo ihop detta opus, så ville de övriga, som varit för alternativ 1, icke längre vänta utan avlägsnade sig från utskottsrummet.

Herr **Nilsson** i Antnäs: Herr Olsson i Kullenbergstorp började sitt anförande med att uttala sin fruktan för att han själv och kammaren icke vore i gängorna så tidigt på morgonen efter den två dagars ledighet som kammaren haft, men jag har aldrig ännu under min riksdagstid hört, att herr Olsson i Kullenbergstorp icke varit i gängorna, när det gällt att gå emot vitala norrlandsintressen. Nu anför han det gamla talet, som vi hört upprepade många gånger förut från sydsvenskarna, att de ha för många järnvägar och att de vore glada, om de vore av med dem, och därmed vill man nu bevisa, att här vore det oklokt att bygga järnväg, en billinje vore tillfyllest. Jag undrar verkligen, hur det är med detta tal, att man ville likasom bli av med några av våra järnvägar. Blevet det allvarligt tal om detta, då tror jag att man skulle protestera. När herr Olsson i Kullenbergstorp säger, att en så smal dal som Tornedalen aldrig kan uppbära en järnväg, då vill jag svara: se på vad finnarna på motsatta sidan göra. Detta är motiv nog för oss, att hålla jämna steg med dem. För övrigt tror jag nog, att Tornedalen så småningom skall rycka upp sig, och det kan gå ganska hastigt, om man bara får nöjaktiga kommunikationer.

Sedan talar herr Olsson i Kullenbergstorp om vad Sydsverige får offra för Norrland. Där slår han sig med sitt eget resonemang samtidigt, enär han ju förut erkände att Norrland ger så mycket och att han ej kan slå dövrat till för detta argument. Den invändningen behöver jag således icke närmare bemöta.

Nu har skrivits och talats så mycket om denna sak, att det icke torde vara något vidare att tillägga. Vi norrbottningar anses ju som part i saken, så att vad vi säga och anföra fäster man sig icke mycket vid. Åtminstone gör herr Olsson i Kullenbergstorp det icke. Jag tror emellertid, att kammaren icke är betjänt med så mycket prat nu. Jag tror icke heller, att den låter påverka sig av sådant, åtminstone icke av herr Olsson i Kullenbergstorp.

Jag vill ändå säga, medan jag har ordet, att om herrarna mera ingående kände till förhållandena där uppe i gränsbygden både i det ena och det andra avseendet, är jag förvissad, att det skulle icke vara många i denna kammare, som skulle vilja eller våga sätta sig emot vad som nu föreslagits. Det är dock bara en utredning. Vi sträva efter svenskhetens bevarande och utbredning där uppe. Vi behöva, herr talman, sannerligen komma ihåg, att en järnväg är dock en mycket mäktig faktor, när det gäller att utbreda svenskheten. Det hava vi belägg för. Det hava vi sett, sedan vi fingo järnvägen från Haparanda till Övertorneå. Den har utträttat mäktiga ting både i det ena och det andra avseendet. Kom även ihåg, mina herrar, att Tornedalen är en del av Sverige och en viktig del, som skall bevaras och utvecklas i rätt riktning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag har ingenting emot det skrivelseförslag, som här framlagts, men jag vill uttala den meningen, att vid denna utredning skall tagas hänsyn till, om icke en tertiärbana skulle vara tillräcklig för denna bygd. Jag har varit uppe vid de nordligare delarna av inlandsbanan och mången gång tyckt, att det skulle hava varit fullt tillräckligt med en tertiärbana där. Det är långa sträckor av denna dyrbara bana, där trafiken är så minimal, att jag tycker, att det är ett fullständigt slöseri att bygga som man gjort. I fråga om den bana, varom nu är fråga, tycker jag även, att man kan nöja sig med en tertiärbana. Jag anser också, att man bör undersöka, om icke slipers kunde bekostas av ortsbefolkningen eller om icke statens skogar kunde bidra med slipers, så att man kunde ställa allt så billigt som möjligt.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Johan Nilsson i Malmö och Olsson i Kullenbergstorp avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1928—1929 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal; och

nr 131, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 239 av statsutskottets utlåtande nr 8, rörande väckta motioner om understöd åt behövande elever vid vissa anstalter för yrkesundervisning.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

*Ang.
påbörjande
av en ban-
byggnad från
Övertorneå
till Pajala.*

(Forts.)

§ 4.

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.

Å föredragningslistan var vidare upptaget statsutskottets utlåtande, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa domsagor under Svea och Göta hovrätter jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten den 24 februari 1928 dagtecknad proposition, nr 137, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:it under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag föreslagit riksdagen

dels besluta, att Västmanlands södra domsaga skulle från och med den 1 januari 1929 uppdelas å Västmanlands västra och Västmanlands norra domsagor sålunda, att Snevringe härads tingslag tillades Västmanlands västra domsaga och Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härads tingslag tillades Västmanlands norra domsaga, som efter indelningsändringen skulle benämnas Västmanlands mellersta domsaga,

dels fastställa avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön	kronor	4,500	
tjänstgöringspenningar	»	1,500	6,000,

dels besluta, att Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor skulle från och med den 1 januari 1929 förenas till en domsaga, vilken efter sammanslagningen skulle benämnas Vadsbo härads domsaga,

dels ock fastställa avlöningsförmånerna för häradshövdingen i sistnämnda domsaga sålunda:

lön	kronor	4,500	
tjänstgöringspenningar	»	1,400	5,900.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde väckt motion, nr 442, däri föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad den avsåge sammanslagning av Vadsbo norra och södra domsagor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

- besluta, att Västmanlands södra domsaga — — — lika med Kungl. Maj:it — — — Västmanlands mellersta domsaga;
- fastställa avlöningsförmånerna — — — 6,000;
- med avslag å ovanberörda motion besluta, att Vadsbo norra — — — Vadsbo härads domsaga; samt
- fastställa avlöningsförmånerna — — — 5,900.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Karl E. Andersson*, *Björck*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Järte* och *Anderson* i Storegården förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa,

I:o) att riksdagen måtte

- — — — —; samt
- — — — —; ävensom

II:o) att riksdagen måtte med bifall till ovanberörda motion avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad den avsåge förening av Vadsbo norra och Vadsbo södra domsagor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! I detta utlåtande behandlas en kungl. proposition om sammanslagning av domsagor, den ena under Svea

hovrätt och den andra under Göta hovrätt. Den förra sammanslagningen gäller Västmanlands län. Där har man delat upp den domsaga, som är ämnad att försvinna, på två andra domsagor, och därigenom har man fördelat hela länet på tre domsagor vardera av en, som vi på avdelningen funno, mycket lämplig storlek och med lagom invånarantal. För resten tyckes man därigenom reglera hela länets domstolsförhållanden på ett tillfredsställande sätt. Detta förslag har heller icke rönt någon motsägelse.

Däremot, när man kom till domsagan under Göta hovrätt, d. v. s. Vadsbo södra domsaga, som skulle sammanslås med Vadsbo norra domsaga, så skilde vi oss åt i uppfattning. Här förelåg ifrån de hörda myndigheterna ett mycket bestämt avstyrkande. Så till sist kom, att om det ändå skulle ske en sammanslagning, så skulle det ske på det och det viset. Det är ju det vanliga, när en myndighet avstyrker ett förslag, som kommit på remiss från Kungl. Maj:t.

Det första, man lade märke till, var, att Skaraborgs län har jämförelsevis små domsagor och att de domsagor, som här föreslås till sammanslagning, skulle förenade bliva en verklig jätte mot de återstående. Det har varit uttalanden från häradshövdingarna, bland annat från min gamle vän Kronlund. Han tyckte, att man borde reglera hela länets domstolsväsen efter en given plan, så att det bleve lämpligt, något som ju skett i Västmanland. Det kanske invändes, att sistnämnda län är mindre. Men det är givet, att om man kan göra regleringar länsvis, så att det blir lämpligt och planmässigt, är detta att föredraga, även om det är så, att man icke kan få det att ögonblickligen passa ihop, om man nu nödvändigt skall passa på tillfället, när en häradshövding avgår eller dör. Det var det enda skälet, som tilltalade mig. Jag vill hava det reglerat, men jag vill hava detta gjort för framtiden efter en större plan.

Vidare funno vi mycket lätt, när vi lade ihop invånarantalet i den föreslagna sammanslagna domsagan, att vi kommo upp till omkring 54,000. Nu är det icke tal om, att vi icke hava sådana domsagor förut i landet. Vi hava t. o. m. sammanslagit många, dumt nog. Jag erkänner, att jag i det fallet dummat mig litet grand. Det brukar jag aldrig vara kinkig med att erkänna, och jag försöker icke att göra några förklaringar för att svänga mig ifrån dumheten. Varför jag verkligen gjort den fauten att ibland tillstyrka, var därför, att jag då icke kunde bedöma, hur det komme att utveckla sig, något som jag nu kan göra, när jag blivit litet närmare underrättad. Då har det visat sig, att när domsagor sammanslås, blir det vanligen två tingslag. Då får det ena tingslaget biträdande domare. Han följer med sammanslagningen som skuggan följer föremålet. Så blir givetvis förhållandet även här. Då sköter den biträdande domaren det ena tingslaget och den ordinarie det andra. Vad hava vi då vunnit med våra uttalanden, att vi ville hava att göra med de gamla domarna? Vi hava ju velat hava — jag vet icke riktigt, hur jag skall uttrycka det — det där stabila, erfarna och kraftiga, som vi se i vår lantdomarkår. Det vilja vi hava i våra domsagor. Men hur blir det i de tingslag, som skötas av biträdande domare? Jag resonerade för en tid sedan med en, som var 29 år och som varit biträdande domare över ett år och skött ett tingslag. Det är en utveckling tvärt emot vad som varit riksdagens mening och mot vad vi trott att det skulle bliva. Jag trodde verkligen förut, att den biträdande domaren skötte de lättare domargörömbalen, men att den gamle ordinarie handlade dem, som voro av synnerligen stor betydelse och av mera invecklad natur samt fordrade en mogen och erfaren mans icke blott juridiska kunskaper utan även praktisk inblick och duglighet. Men, som sagt, så är det icke. Därför bekänner jag uppriktigt, att det var denna min uppfattning som utgjorde skälet till att jag intog den ställning jag tidigare intagit till denna fråga.

Då säger man — jag hörde det t. o. m. av herr statsrådet enskilt — att detta vore en förberedelse för processreformen. Jag tror, att jag här kan tillämpa

*Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.
(Forts.)*

*Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.
(Forts.)*

ett gammalt skåniskt ordspråk, som säger: icke lyfta på hatten förrän man ser mannen. Jag tror, att det är tid att plocka upp saken, när det någorlunda stadgat sig. Jag önskar icke, att processreformen skall vara motiv till att vi tvunget skola hava de här stora domstolarna i kollegiala former ävensom lantdomstolar. Kanske kommer det att åberopas såsom ett avgörande skäl en gång att vi slagit ihop domsagor och att vi därför måste taga processreformen. Därför tror jag, att man icke bör gå fram med sammanslagningar, såvitt man icke gör det efter sådan plan, att varje domsaga kan skötas av den ordinarie domaren med hans notarier men utan biträdande domare.

Jag anser detta system med biträdande domare vara ett rent oting. Det säger jag rent ut. Det bör icke på något sätt understödjas. Låt oss i stället i fortsättningen hava de former, som vi nu hava. Om det sedan en gång i framtiden blir en processreform antagen, så få vi organisera därefter. Men dit äro vi icke komna, och till dess få vi hjälpa oss med det gamla systemet. Då tycker jag, att det där skälet, jag fått från Skaraborgs län, är plausibelt, nämligen att om man vill slå ihop domsagorna, bör man göra det efter en större plan, så att det blir fem eller möjligtvis fyra domsagor i hela länet. Det är, synes det mig, ett verkligt bärande skäl.

Sedan är det ett skäl, som man nog anser tilltalar mig, nämligen sparsamhetssynpunkten. Jag har då ställt den frågan, vad staten verkligen vinner i detta fall. Den vinner en häradshövdingle, tjänstgöringspenningar och förvaltningskostnadsbidrag. Men vad får staten i stället satsa? Jo, lön till en biträdande domare och naturligtvis till en förste och en andre notarie eller åtminstone till en notarie på köpet. Så mycket kommer att gå åt. Vad blir det då av vinsten? Ekonomiskt kan jag icke se annat än att det blir en försämring av förhållandena. Därom kan det icke vara det minsta tvivel. Därför synes det mig, att man kunde gott låta detta vara eller låta domsagan stå vakant någon liten tid, till dess man finge en plan klar, efter vilken man kunde anordna domsagorna i Skaraborgs län. Den utvecklingen tycker jag är så naturlig. Men då skall man icke slå ihop på detta sätt, utan då skall man kanske söka göra så, som man gjort i Västmanland. Där slog man icke ihop två domsagor, utan där delade man upp en domsaga på två andra. På detta sätt kan man komma till mycket rimliga och lämpliga resultat, så att varje domsaga verkligen kan skötas av den ordinarie domaren med de vanliga biträden, som en domare skall hava.

Jag fäster mig icke så mycket vid orsbfolkningen och dess intresse att hava lätt tillgång till domarkansliet. Det tror jag icke är så stora saker att tänka på. Men då det icke vinnes något med en förändring, finner jag intet rimligt skäl att nödvändigtvis gå emot orsbfolkningens önsknings, bara för att man skall gå emot dem. Det kan jag icke finna rimligt.

Därför skall jag, herr talman, be att få beträffande denna domsaga — Vadsbo södra — yrka avslag å utskottets hemställa och bifall till herr Johanssons i Fredrikslund m. fl. reservation, som också antagits i första kammaren, låt vara med minsta möjliga majoritet.

Herr af Ekenstam: Herr talman! I anslutning till vad den siste ärade talaren anförde, skall jag be att få yttra några ord. Jag står fullständigt på den sida, som han deklarerade. Jag skulle först och främst vilja framhålla, att då sådana här förslag om sammanslagningar av domsagor under de senare åren varit före inom riksdagen, har det utan allt tvivel varit den påstådda besparingen i statsutgifterna, som gjort, att riksdagen så lättvindigt gått in på förslagen. Vad denna besparing beträffar, har den föregående talaren anført, att han för sin del numera undersökt förhållandena och blivit

fullt övertygad om, att besparingen är skäligen liten och i många fall knappast nämnvärd. Jag vill erinra om de domsagesammanslagningar, som senast varit före. Det var då Uppsala läns södra och mellersta domsagor sammanslogos till en domsaga, benämnd Uppsala läns södra domsaga, vilket skedde trots ett mycket starkt motstånd från domsageborna och åtskilliga myndigheter. Jag ber nu var och en av de herrar, som då voro med om att tillstyrka det förslaget, att själva undersöka, vilken besparing, som där uppstått. Efter min kalkyl lär det icke gå upp till 2,000 kronor. Och utgifterna i en domsaga, där dessa skola på ett eller annat sätt ersättas av staten, har alljämt tendens att stiga. Ungefärligen samma förhållande tycks vara rådande i Bråbygdens domsaga. Där har dock på grund av omständigheter, som tills vidare fått göra sig gällande, utgifterna kunnat någorlunda begränsas, därför att man har nekat den ordinarie domhavanden att erhålla en biträdande domare mer än högst ett halvt år i taget. Att domsagan icke kan bli nöjaktigt skött på det sättet med en biträdande domare endast för varje halvår tycks väl nästan kunna vara klart för var och en, som har någon insikt i både hur en domsaga skall skötas och huru det överhuvud skall vara möjligt för en sådan ambulerande man att någorlunda tillfredsställande sköta den uppgift, som blivit lagd i hans hand. Ända till 1922 var tendensen både hos Kungl. Maj:t och inom riksdagen den, att skulle någon reglering ske av domsagorna, så skulle det ske på det sättet, att de stora domsagorna skulle delas. Därefter hava gjort sig gällande andra åsikter och tendenser. Det är dock ganska anmärkningsvärt, om man ser på, huru utgiftsstaten ter sig ifrån år 1922. 1922 utgjorde anslaget för domsagorna 440,000 kronor. Men då vi kommo till budgetåret 1924—1925, måste det höjas till 500,000 kronor. Och trots detta ökade belopp har det visat sig, att anslaget icke räckt utan överskridits, för budgetåret 1924—1925 med 65,000 kronor, under 1925—1926 med 58,000 kronor och 1926—1927 med 65,000 kronor. Och nu föreslås av herr justitieministern, att anslaget skulle höjas med 50,000 kronor. Det synes mig vara en alldeles tydlig tendens hos statsutgifterna i detta avseende att stiga. Och det är rätt egendomligt att tänka sig, att trots alla dessa s. k. besparingar just den tendensen gjort sig gällande.

Men det finns nog en annan tendens, som härvidlag bidragit, och det är den tendensen, som mer och mer strävar att anpassa domstolarna för ett kommande, ännu delvis okänt och absolut icke av riksdagen godtaget system. Under sådana förhållanden har det verkligen inträffat, att en domsaga under Göta hovrätt nu arbetar med icke mindre än sex av staten betalda biträden. Den domsagan har visserligen 60,000 invånare. Men om man skulle tänka sig, att den komme att delas och det sålunda på vardera delen endast skulle komma 30,000 personer, så skulle den bli ungefär av den minimistorlek, som man strävar efter att giva de nya domsagorna. I så fall kunde det väl knappast komma i fråga, att domhavanden finge till sitt biträde mer än allra högst en förste notarie och en andre notarie, vilken senare endast till två tredjedelar skulle få ersättning av statsmedel.

Emellertid är det nu så, att det finns folk, som säga, att dessa större domsagor äro nödvändiga, därför att genom detta förstorande kan det bli möjligt för domaren att få tillfälle använda sin kunskap och sin skicklighet i mera krävande juridiska saker, än vad som nu varit fallet vid åtskilliga mindre domsagor. Och detta skulle då gå för sig alldeles särskilt därigenom att han finge biträden, på vilka han finge avlasta en hel del av vad som nu kallas för inskrivningsärenden, mindre mål etc. Det där låter ju ganska bra och har naturligtvis en viss räckvidd. Men jag vill verkligen fråga herrarna litet var, som hava kunskap om förhållandena på landsbygden även i de s. k. små domsagorna, om verkligen de domhavande, som där funnits, skött sig så

*Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.*

(Forts.)

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.
(Forts.)

illa och varit så litet dugande, att ett sådant krav med stöd av verkligheten kan framställas. Även om jag får anses jävig att tala i den saken, har jag egentligen aldrig någonsin hört ett sådant påstående, att häradshövdingarna i de mindre domsagorna skulle vara mera oskickliga än de, som sitta i de större. Kanske man då också kan få tillägga, att är det nu icke så mycket arbete i de mindre domsagorna, så har ju en domare där, som är intresserad av sitt kall, möjlighet att på ett helt annat sätt följa med tidsutvecklingen och den juridiska litteraturen, än vad som kan vara möjligt för den, som har en stor och omfattande domsaga.

Men det finns en annan sak, som för mig har en alldeles särskild betydelse. Avlasta vi nu från den ordinarie domhavanden allt, som kallas för småärenden, löpande ärendens behandling vid domarämbetet etc., så att han endast och allenast skall ha med de större juridiska målen vid tingen att göra, så är alldeles säkert, att den ställning, han då kommer att intaga i sin domsaga, blir en helt annan än den, som häradshövdingarna under århundraden hittills intagit. Jag vill erinra om, att det utan allt tvivel icke är utan sin betydelse, att häradshövdingen känner sina domsagebor, känner de förhållanden, under vilka de arbeta, och har möjlighet att i både ett och annat avseende hjälpa och råda dem. Just denna, jag skulle vilja kalla den, patriarkaliska ställning, som verkligen i det stora hela ända till dags dato bevarats, den kommer att försvinna, och försvinna ganska snart, under sådana omständigheter att domaren endast och allenast skulle ha med de stora juridiska sakerna att göra och sålunda överhuvud aldrig träffa de personer, som komma in på kansliet för att där uträtta sina angelägenheter, och icke heller vara med om alla de ansökningsärenden, som komma under tinget, och få se och tala med sitt folk. Jag påstår, att, såvitt jag kan se, är detta en så stor förlust för vårt land och jämväl en så stor förlust för häradshövdingarna, att även om besparingarna skulle vara något större, än vad de i verkligheten äro, så tror jag icke, att detta i någon mån kan uppväga denna förlust.

Det är nog också så, att allt detta, som nu anföres till förmån för domsagornas sammanslagning, är bara skyddande förklädning för den tendens, som mer och mer synes gå fram för att bana väg för den nya rättegångsordning, som snart nog kommer att föreslås. Det skall vara så ordnat, att då den kommer, skall man ha fullt fog att säga, att nu hava statsmakterna ordnat så och så och så, allting är färdigt och tillrättalagt för den nya ordningen. Taga vi icke då, vad som bjudes, visar det sig helt enkelt, att vad man förut omordnat, passar alldeles icke för det gamla systemet, som på det viset så att säga blivit utätet undan för undan. Redan 1926 skrev departementschefen i en proposition till riksdagen, att enligt hans mening »en successiv domsagoreglering vore i hög grad ägnad att förbereda en rättegångsreform av det slag, processkommissionen i skrivelse den 25 februari 1922 skisserat. Den medförde fördelen av ekonomisk besparing — — —» etc. Vad den nya rättegångsordningen egentligen kommer att innehålla, känna i allmänhet icke herrarna. Jag har sett det genom ett utkast, som åtminstone jag för min del ytterst kraftigt vill retuschera, om man överhuvud skall finna någon tänkbar möjlighet att kunna godtaga det. Jag tror, att varje steg, som nu på förhand göres för att så att säga bereda väg för denna nya rättegångsreform, är ett oklokt steg. Och känner jag rätt hela den tendens, som går igenom lagstiftningsarbetet för närvarande, så tror jag icke heller, att svenska riksdagen är mogen att taga de förslag, som i detta avseende framkomma, ännu på 20 å 30 år. Och under den tidrymden hinna förvisso åtskilliga innehavare av domsagorna att gå undan och lämna möjlighet till en reglering, om verkligen en sådan vid den tiden anses vara lämplig och godtagbar.

Jag kan därför, herr talman, icke göra annat än instämma med de reser-

vanter, som anse, att förslaget beträffande Vadsbo södra domsaga icke nu skall föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag skall icke ingå på den rent principiella sidan av föreliggande fråga. Det är ingen ny fråga, d. v. s. ingen ny princip, som tillämpats här, emot vad riksdagen tidigare tillämpat. Om jag icke missminner mig, var det 1926, som vi hade en sammanslagningsfråga uppe, och på vilken herr af Ekenstam då liksom nu yrkade avslag. Men riksdagen underkände den av honom intagna principiella ståndpunkten till förmån för de små domsagorna. Riksdagen gick ut ifrån att man skulle i fortsättningen försöka komma fram till en jämnare fördelning av de arbetsuppgifter, som de domhavande skulle komma att få i en normalt reglerad domsaga. Jag menar, att när riksdagen då gick in för den principen, har statsutskottet, såvitt jag kan finna, och speciellt tredje avdelningen, icke haft någon som helst anledning att frångå den tidigare intagna ståndpunkten.

Vad sedan beträffar det här föreliggande förslaget, står tvisten egentligen om sammanslagning av två domsagor i Västergötland, vilka äro av mycket minimal storlek med cirka 23,000 respektive 26,000 innevånare. Justitieombudsmannen har ansett det vara lämpligt att här vidtaga samma reglering, som man tidigare vidtagit i fråga om andra domsagor. Och den regleringen skulle komma att ske, när endera av domsagorna bleve vakant, när den ordinarie häradshövdingens tjänstetid utgick. Så är nu förhållandet här. Den ena tjänsten är vakant, och då hava vederbörande ansett, att det skulle förfaras på samma sätt som tidigare, d. v. s. man skulle verkställa en sammanslagning, innan platsen ånyo tillsattes. Och vi hava icke kunnat finna annat, än att man följt precis samma riktlinjer som tidigare. De domsagor, som det här är fråga om, skilja de sig då i något hänseende ifrån t. ex. Finspånga läns domsaga nere i Östergötland? Såvitt jag kan se, är det ingen skillnad, vare sig i fråga om storlek eller rent lokala förhållanden domsagorna emellan.

Vad skulle nu bliva fallet här, ifall Kungl. Maj:ts förslag bifölles? Jo, det skulle bli precis likadant som för närvarande. De två domsagor, som nu finnas, skulle få hava kvar sina respektive tingsställen. Den enda skillnaden skulle bli, att expeditionen skulle bliva gemensam för båda tingslagen och expeditionen skulle bliva förlagd till Mariestad, i stället för att den ena domsagan för närvarande har sin expedition förlagd till Skövde. Och sistnämnda omständighet är också någonting enastående här, kan man säga, ty expeditionen ligger utanför domsagens område. Det är av bekvämlighetssynpunkt, som tingshusbyggnadsskyldiga hava gått in för detta, och icke bör man klandra dem därför, när domsagan varit så organiserad, att det utan olägenhet kunnat ordnas på detta sätt. Här inträffar ingenting annat än det, att expeditionen för domaren kommer att bliva förlagd till en enda plats, i stället för att det nu är expedition på två platser. Det är den enda olägenhet, som skulle uppstå för den ena domsagan. Och med de kommunikationsmöjligheter, som här finnas, hava vi icke kunnat läsa ut av tillgängliga handlingar, att någon större olägenhet här förefinnes, än vad som förefunnits, när vi tidigare varit med om att sammanslå domsagor i dylika fall. Det är de skäl, som för oss varit avgörande, och vi hava ansett, att mycket goda skäl förelegat att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan skall jag be att få säga ett par ord till herr Olsson i Kullenbergstorp. Han sade, att han tidigare varit med om att göra dumheter, men nu hade han bättrat sig, och nu ville han icke vara med om att göra dumheter längre. Ja, det är icke så helt med den saken, ty nu har han ändå varit med om att begå en liten »dumhet» här i det föregående, när han varit med om att tillstyrka uppdelning av en domsaga i Västmanlands län. Det har från befolkningen i dessa domsagor det här gäller framförts ganska starka invändningar mot för-

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.
(Forts.)

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.
(Forts.)

slaget i denna del och framställts yrkanden om avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Det har framhållits precis samma synpunkter från Västmanlands län, som det framhållits i de petitionslistor, som kommit avdelningen till handa från Skaraborgs län. Då frågar jag mig: varför skall man tillstyrka i det ena fallet och icke i det andra? Jo, säger herr Olsson i Kullenbergstorp, domsagorna äro icke så stora i Västmanlands län, varför det där går för sig. Ja, det skiljer nog icke så mycket där, om vi titta på de uppgifter, som vi fått i den kungliga propositionen, om vi således taga hänsyn till målens antal och vidare till den befolkning, som dessa domsagor äro till för att tjäna. Jag skulle nästan våga det påståendet, att dessa domsagor i Skaraborgs län äro mindre arbetstygda än domsagorna i Västmanlands län. Det står i den kungliga propositionen, och det har sagts tidigare. Det är en domare i en av Skaraborgslänsdomsagorna, som sagt, att det är ett synnerligen fredligt folk, och de hava icke så mycket processer för sig, och följaktligen är arbetet mycket lätt. Jag menar, att då bör man icke så mycket fästa sig vid en skillnad på en tre eller fyra tusen invånare som förefinnes mellan resp. domsagor. Huvudsaken är den arbetsbörd, som där finnes. Jag menar därför, att herr Olsson är icke riktigt konsekvent. Det må vara hans sak, att han erkänner, att han begått en dumhet i det ena fallet. Det är ju vackert, när man erkänner sådant. Men då tycker jag, det är märkvärdigt, att han här är med om att begå, om icke en så stor dumhet, så dock en dumhet, enligt hans egen terminologi, i det andra fallet.

Det var om den saken. Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre, då jag antar, att det kommer att bli en hel del vittnesmål här, och kanske det blir tillfälle för mig att med några ord återkomma. Men kanske jag dock bör tillägga ett par ord.

Det har här tryckts på, att det skulle vara kostnadsfrågan, som skulle vara det huvudsakligen avgörande momentet. Jag tror icke, att man kan ensidigt se saken så. Domhavanden i Västmanlands läns södra domsaga, tror jag det var, har yttrat sig i fråga om domsagornas storlek: »Då enligt den nu antagna principen domsagornas reformering borde ske med hänsyn till förefintligheten av kvalificerat arbete inom området och till följd av utvecklingen i de flesta fall måste gå i riktning mot större domsagor, torde man få omkring 60 à 70,000 invånare.» Jag menar, att detta är en sakkunnig, som yttrat sig om att det finns även andra skäl än rent ekonomiska, som man får taga hänsyn till, när det gäller att reglera domsagorna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga min mening i vad det rör domsagoindelningen. Jag känner icke till dessa domsagor, som det här är fråga om. Men jag tycker, att det ligger något principiellt riktigt i vad herr Olsson i Kullenbergstorp yttrat i denna fråga. Jag skall bara be att få ange min uppfattning i vad rör förhållandena i den domsaga, jag tillhör.

Förut har det varit vanligt, att den, som innehaft domsagan, i regel har skött alla ting och skött målen. Men nu är det biträdande domare. Den ena domaren sköter det ena tinget och den andra ett annat. På det sättet är det mången gång så, att det är nykomna domare, och de äro ganska oerfarna i mångt och mycket, varför det blir ganska otillfredsställande domar i många mål. Nu skola ju dessa unga domare ut på landsbygden och praktisera vid domstolarna, men den praktiken böra icke parterna bekosta. Det är nu så i många fall, att det blir dömt så, att man nödgas gå till hovrätten, och då bliva målen många gånger återförvisade, på grund av att domaren icke alls varit insatt i vad målen egentligen inneburit. Detta är en ordning, som jag icke alls tycker om. Den gamla ordningen var den, som jag förut nämnde, att den, som

innehade domsagan, också var den, som skötte den. Men nu sköter den tillförordnade domaren målen utan överinseende från den ordinarie domaren. Om det vore så, att denne granskade och såg över, vad den unge domaren gjorde, kunde det bli någon rättelse i detta. Men som det nu är, är det ett oefterrättlighetstillstånd enligt min mening.

Jag skall icke göra något yrkande, ty jag känner, som sagt, icke de domsagor, det här är fråga om. Men jag har velat ange min mening, i vad det rör domsagor i allmänhet och särskilt den domsaga, jag tillhör.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det är icke så, som herr Jansson förklarade, att det här gäller två minimala domsagor i Västergötland, utan de äro till utsträckningen mycket betydande domsagor, och även i fråga om folkmängden icke heller så minimala. Det föreligger vidare icke alls parallella linjer mellan den i propositionen föreslagna regleringen av västmanlandsdomsagorna och den här föreliggande. Om linjerna skulle vara parallella, skulle Västmanlands län delats i två domsagor i stället för tre, i vilket fall dessa såväl beträffande folkmängd som areal komme att mycket noga överensstämma med den nu föreslagna sammanslagningen av vadsbodomsgorna. Det skulle bliva en domsaga på 54,000 invånare eller lika med halva Västmanlands län. Vidare ber jag att få erinra om, att genom ett bifall till propositionens första del regleras samtliga domsagor i Västmanland, medan i detta fall blott två domsagor i Skaraborgs län regleras, men övriga lämnas oreglerade. I propositionen säger herr statsrådet, att man icke bör företaga några åtgärder, som äro ägnade att föregripa en slutlig reglering. Men den, som noggrant betraktar och känner till förhållandena i Skaraborgs län, måste medge, att om denna sammanslagning nu genomföres, så föregriper man den slutliga regleringen av länets domsagor. Ty det är väl ingen, som är inne i förhållandena, som kan påstå, att vid denna slutliga reglering man kan bibehålla de båda vadsbodomsgorna sammanslagna och så reglera de andra domsagorna oberoende av dessa. Jag ber också att få erinra därom, att de flesta domsagorna inom länet inom ganska snar tid bli lediga, varför man har tillfälle att då pröva regleringen i ett sammanhang och då gå fram efter linjer, som äro omnämnda i den kungl. propositionen, vartill jag hänvisar, och som innebära en viss omflyttning från Södra till Norra Vadsbo, att Kåkinds härad skulle läggas till södra domsagan och Gudhems härad förenas med Skånings, Vilske och Valle domsaga. I detta fall skulle nämnda domsaga få en storlek av ungefär 35,000 personer, eller den storlek, som man från domarhåll ansett vara den lämpligaste.

Vidare säger herr Jansson, att det var ett säreget förhållande, att Södra Vadsbo domsaga hade sitt domarkansli beläget utanför domsagan. Det är sant, men det är helt och hållet beroende på de säregna kommunikationerna där nere, som gör, att Södra Vadsbo har sina kommunikationer inriktade på Skövde, och detta är också anledningen till, att man vidtagit en sådan kanslianordning, och det är också ett starkt skäl emot sammanslagningen.

Vidare ber jag att få erinra om det olämpliga att gå in för alltför stora domsagor även av det skälet, att man enligt min mening därigenom kan gå förlustig en mycket viktig och betydelsefull förmån, nämligen att domaren behåller kontakten med och kannedomen om sin domsaga. Det är en ganska viktig synpunkt, att domaren icke har större domsaga, än att han själv kan någorlunda övervaka och sköta densamma och icke blir för mycket beroende av tillfälliga biträdande domare.

Jag finner sålunda, att mycket starka skäl tala emot denna senare sammanslagning, och att icke alls samma skäl här föreligga som beträffande sammanslagning av Västmanlands domsagor på sätt som där föreslagits. Det är

*Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.*

(Forts.)

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Sven och Göta
hovrätter.
(Forts.)

icke klokt och riktigt att nu gå in för denna sammanslagning av de båda vadsbodomsagorna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Kullen, *Bäcklund*, *Johanson* i Hallagården, *Anderson* i Storegården, *Lundén*, *Bodén* och *Vahlstedt*.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Jag tillåter mig endast göra kammaren uppmärksam på det förhållandet, till undvikande av eventuellt missförstånd, att detta förslag från Kungl. Maj:t alldeles icke förutsätter processreformen och de särskilda hänsyn, som den kan medföra, utan alldeles på basis av nuvarande förhållanden och, jag kan också säga, förutvarande förhållanden är det som man ansett lämpligt att göra sammanslagningen. Före 1863 var det *en* domsaga, och lagberedningen på sin tid, 1884, förutsatte också, att de skulle slås tillhopa till en domsaga. Det synes förresten, att även de myndigheter, som tillsvidare helst velat hava uppskov, närmast tänkt sig, att det till slut skulle bli en sådan sammanslagning. Alla geografiska skäl tala för den, och ytterligare skulle jag vilja lägga till, att det i detta fall icke är fråga om att ändra något tingsställe, vilket brukar väcka misshag hos befolkningen, utan de två gamla tingsställena bli precis sådana som de nu äro.

Herr **Carlsson-Frosterud**: Herr talman! Motionären herr Magnusson i Skövde försökte att här framställa en bild angående de juridiska organisationsförhållandena i länet såsom för ortsbefolkningen där inom den tilltänkta nya domsagan synnerligen obehäva och olämpliga. Sedan jag begärde ordet, har emellertid herr justitieministern nyss påpekat det förhållandet, att beträffande bekvämligheten för folket att få sina tingsärenden uträttade rubbas ingenting genom denna sammanslagning, alldenstund den nya domsagan skulle omfatta två tingslag och inom vardera tingslaget skulle bibehållas det tingsställe, som förut använts. Det är endast domarkansliet, som kommer att bli förflyttat från en stad, som ligger utanför båda dessa domsagor, och till länets residensstad. Det är det nya i detta förslag, men jag vill dock påpeka gentemot herr Magnussons farhågor, att den domare, som skulle komma att tjänstgöra i den sammanslagna domsagan har förklarat, att vid det tingsställe, som ligger i den nuvarande södra domsagan, nämligen Moholm, skola tio allmänna tingssammanträden hållas, och domaren har vidare förklarat, att han ämnar för framtiden hålla tingskansliet öppet i Moholm även vid andra tider än vid tingstillfällena. Sålunda kan man icke rimligtvis anse, att det behöver bli någon större olägenhet för befolkningen i den nuvarande södra domsagan, då de tio gånger om året hava tillfälle att besöka allmänt tingssammanträde och därvid också naturligtvis lösa sina papper, som de inlämnat vid tidigare ting, och för att göra bekvämligheten för dem ännu större är det, som jag nämnde, meningen, att kansliet skall hållas öppet även vid andra tider. Då så är, förefaller det väl, som om befolkningen i den nuvarande södra domsagan skulle ha mycket få ärenden att uträtta på domarkansliet i Mariestad, och dessutom, då detta kansli ligger i länets residensstad, förefaller det, att det icke borde vara för befolkningen alltför motbjudande att någon gång öka sin geografiska kunskap med att besöka länets residensstad, om det är så nödvändiga tingsangelägenheter, att ett besök på kansliet är av nöden.

Beträffande domsagans storlek har här redan påpekats, att efter denna sammanslagning, så blir icke denna domsaga en av landets allra största, utan man kan hellre säga, att den blir en medelstor domsaga. Man har tidigare här, som väl också envar minnes, reglerat domsagor såväl i Uppsala län som i

Östergötlands län, där de nybildade domsagorna fått minst samma storlek som här skulle bli fallet. Här i samma betänkande föreligger ju också förslag om reglering av domsagor i Västmanlands län, varemot ingen opposition har rests inom statsutskottet, inte ens från herr Olsson i Kullenbergstorp, som nu har bättrat sig från tidigare dumheter enligt egen uppgift.

Nu säges här, att beträffande Västmanland föreligger det förhållandet, att där blir hela länets domsageindelning reglerad i ett sammanhang. Ja, det är sant, men detta klarläggande har skett genom en mycket enkel procedur, man har uppdelat den nuvarande norra domsagan på två andra domsagor och sålunda fått en domsaga i Västmanlands län mindre än det förut var.

Nu förhåller det sig väl på det sättet, att om man skulle hava utsikt att göra någon besparing genom en sådan åtgärd är det nödvändigt att vidtaga en omreglering vid det tillfälle domsagan är vakant. Nu säger herr Magnusson i Skövde, att man kan vänta med det hela antingen tills hela länet på en gång kan regleras eller också tills processreformen blivit klar. Nu är det ju ändå så, att Vadsbo södra domsagas härads hövdingämbete är vakant för närvarande. Det har varit vakant ett år. Det kan naturligtvis icke hållas vakant under någon längre tid, utan en ordinarie domare måste tillsättas. Vad blir då följden? Jo, att en omreglering av samtliga domsagor försvåras däri-genom att en domare, som nu tillsättes måste sitta där hela sin tjänstetid ut, man kan ju icke taga ifrån honom hans domsaga, och därför är det en praktisk utväg att använda sig av, nämligen att reglera i den mån domsagorna bli vakanta, och i den kungl. propositionen är förutsatt, att vid en allmän reglering inom Skaraborgs län komma de övriga domsagorna att bli ungefär av samma storlek som denna.

Ur alla dessa synpunkter har jag för min del icke funnit något skäl, var-för man här skulle gå herr Magnusson till mötes och avslå Kungl. Maj:ts förslag. För att göra något sådant vill man gärna inom statsutskottet hava skäl, som man anser vara fullt bärkraftiga, men de skäl, som herr Magnusson i Skövde har framfört för sin motion, bottna nog i en lokalpatriotisk förskräckelse för den nyhet, som detta förslag skulle innebära, men åt dessa kan jag icke för min del tillerkänna en avgörande betydelse, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr Carlsson-Frosterud talade om, att invånarna i denna domsaga behöfve öka sin geografiska kunskap med att resa till Mariestad någon gång. Jag tror, att det vore än större skäl i, att herr Carlsson-Frosterud själv skaffade sig något bättre geografiska kunskaper om Skaraborgs län, innan han med sådan tvärsäkerhet talar om lämpligheten av denna domsagoreglering där. Jag ber att få erinra om, att när herr Carlsson-Frosterud talade om det tillmötesgående, som den domare, som är designerad för den sammanslagna domsagan, förespeglat genom att hålla kansli vissa tider i Moholm, så betyder detta platt ingenting, därför att domhavanden naturligtvis icke kan draga sina domböcker och dylikt med sig från Mariestad till Moholm. Tillmötesgåendet får därför icke skattas allt för högt.

Vidare ber jag att få erinra om, att en förnuftig omreglering av domsagorna i Skaraborgs län betänkligt föregripes genom nu föreslagna reglering. En omreglering i sin helhet kan icke gå efter linjen sammanslagning av Vadsbodomsagorna såsom första bestående åtgärd. Den saken är tämligen säker. Sedan säger herr Carlsson-Frosterud, att det var naturligtvis icke möjligt att nu vänta på en omreglering, tills domsagorna bli lediga, ty då skulle den dröja alltför länge. Och han tillade »södra domsagan kan ej så länge hållas vakant». Jag tror mig veta, att den vanliga formen för tillsättande av domhavande i domsagor som kunna bli föremål för senare reglering — och jag tror att

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.

(Forts.)

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.

(Forts.)

i Norra Vadsbo är domhavanden tillsatt på sådant sätt — är, att han är skyldig underkasta sig de förändringar som kunna inträffa vid omreglering av domsagan. På sådant sätt kan naturligtvis en domhavande i Södra Vadsbo tillsättas. Sysslan behöver sålunda ej hållas vakant.

Det kan däremot icke bestridas, att en sammanslagning kommer att på ett betänkligt sätt föregripa och försvåra en slutlig reglering av domsagorna i länet.

Sedan säger herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att domsagorna före 1863 bildade en domsaga, och det var enligt herr statsrådets mening tydligen ett fullgott skäl för sammanslagning nu. Så enkelt är det väl icke. Därför att det tidigare varit *en* domsaga, för 50 år sedan eller mera, så är det väl icke lika säkert, att de nu böra sammanslås. Jag reserverar mig för, om jag på grund av sorlet omkring oss möjligen hörde fel, men jag tyckte herr statsrådet uppgav, att de hörda myndigheterna skulle förordat sammanslagning. Då ber jag att få erinra om, att av hörda myndigheter ha Göta hovrätt och länsstyrelsen bestämt avstyrkt sammanslagning under hänvisning till att därigenom icke någon lämplig och definitiv reglering kunde vidtagas av domsagorna i Skaraborgs län, och jag tycker, att detta är tungt vägande skäl och — åtminstone vad gäller Göta hovrätt — icke av art att kunna kallas för lokalpatriotiska, om nu mina och ortsbefolkningens så skulle vara.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det förefaller mig litet underligt, jag måste erkänna det, att herr Olsson i Kullenbergstorp, som började dagen med att tala om bilarnas företräden framför järnvägar, när det gäller nya järnvägsbyggnader i Norrland, synes hava glömt, att det går att åka bil även i Västergötland. Det är ett högst egendomligt faktum, som jag ber att få passa på att konstatera.

Vidare vill jag säga till den siste ärade talaren, herr Magnusson i Skövde, att om det gick an att sköta en domsaga av den storlek, som den skulle få enligt den kungl. propositionen, för 50 år sedan, så bör det gå lika lätt nu tack vare de förbättrade kommunikationer, som vi nu ha. Man resonerar nu på det sättet, som om man skulle hava åtminstone flera stycken ärenden till domaren för varje dag i de mest avlägsna hörnen.

Den statistik, som jag här har, och som jag icke skall besvara kammaren med att läsa upp, visar, att denna domsaga även efter sammanslagningen icke blir mycket mera arbetstyngd än att man ledigt klarar sig med den organisation som Kungl. Maj:t har tänkt sig. Sedan kan jag därtill lägga, att det synes vara på det sättet, att i både Öster- och Västergötland går det icke att göra några organisatoriska förändringar i detta fall, men så fort man kommer högre upp till Mellansverige och andra orter, går det mycket bra. Jag vill fråga: har slättlandet i Öster- och Västergötland så ofantligt mycket svårare än Mellansverige, att man icke kan vara med om en sammanslagning som i och för sig icke vållar någon som helst verklig olägenhet? Det visar bäst, att det icke är fråga om några svåra saker, när man nu kan konstatera med siffror, som stå till förfogande för vem som helst, att antalet ärenden, som man får i genomsnitt per tusen invånare, blir ganska litet. Jag tror, herr talman, att man med stort lugn kan gå in för det förslag, som statsutskottet här har avgivit, vilket överensstämmer med Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr **af Ekenstam**: Herr talman! Då herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet till vederbörandes tröst och uppmuntran meddelade, att meningen alltid skulle vara, att i denna sammanslagna Vadsbodomsaga det skulle vara två tingsställen, var ju detta kanske för en eller annan en mycket hugne-

sam upplysning. Emellertid vill jag dock erinra om, att den domsaga, som skulle uppstå genom sammanslagningen kommer att innehålla ungefär 54,000 personer. Vi kunna nog med den erfarenhet, som vi hava från andra domsagor, utan allt för stort misstag säga, att det blir nödvändigt, om också icke genast så dock mycket snart, att i den domsagan tillsätta en biträdande domare. Vad vill nu detta säga? Jo, det vill säga, att den biträdande domaren kommer, såsom i allmänhet förhållandet varit i domsagor med två tingsställen, att mer eller mindre uteslutande arbeta i den ena delen och vid det ena tingsstället, medan den ordinarie domaren har sitt arbete i den andra.

Det är således redan detta en helt annan sak, än om man tänker sig ha en ordinarie domhavande i varje del. Besparingen blir tvivelsutan, såsom jag redan förut i mitt förra anförande antydde, ytterst minimal; och därtill kommer en sak till, som domsagoborna utan tvivel böra beakta: denne biträdande domare blir icke liksom en ordinarie häradshövding jämförelsevis fast och stabil på sin plats, utan han kommer naturligtvis att ombytas ganska ofta.

Jag tror, att en hel del utav de personer, som nu börjat kritisera det s. k. vikariatsystemet, skulle, om de voro fullt inne i hithörande förhållanden, absolut och kanske med förvåning finna, att det är bara en skyddande förklädning att på det sättet upprätta två tingsställen, där det ena tingslaget egentligen skulle skötas av den ordinarie domaren och det andra av en biträdande domare, som bleve mer eller mindre ambulatorisk. Det bleve i stället för en minskning i vikariatsystemet ett sätt att göra det ännu mera permanent.

Det är ju, så vitt jag förstått det hela, så, att finge man på en gång reglera hela Västergötlands alla domsagor, skulle det kanske kunna åstadkommas någonting bättre och lämpligare än vad som nu är förhållandet; men det är alldeles säkert så, att en reglering uteslutande på den föreslagna punkten icke kommer att åstadkomma något mera praktiskt och lämpligt än vad som nu finnes.

Man har sagt, att om man inte nu gör denna sammanslagning, så skulle man vara nödtvungen att tillsätta en ordinarie domhavande i den vakanta domsagan, och i och med detta skulle man bundit händerna med hänsyn till en kommande reglering av Västergötlands domsagor. Det kan åtminstone jag icke förstå. Jag har sett åtskilliga fullmakter, däri det stått inryckt, att omfattningen etc. kommer att helt och hållet bero på kommande regleringar. Jag kan icke gärna tänka mig, att, vid utnämning av en ordinarie befattningshavare i den nu vakanta domsagan, Kungl. Maj:t skulle underlåta att inrycka ett sådant förbehåll.

Vad slutligen beträffar det, att denna sammanslagningsfråga icke skulle ha något som helst samband med den åsyftade processreformen, så kan ju hända att det är så; men det är alldeles säkert, att det är en synnerligen söt lukt för alla dem, som vilja på alla möjliga sätt befördra den blivande processreformen, att en sådan sammanslagning sker.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Jag ber blott att få påpeka, att herr af Ekenstam icke nämnde och kanske icke heller har observerat, att häradshövding Norelius i Norra Vadsbo uttryckligen förklarar, att om det blir en sammanslagning av domsagorna, behöves icke någon biträdande domare i den sammanslagna domsagan, vadan sålunda herr af Ekenstams argument i den delen förfaller.

Herr **Carlsson-Frosterud**: Herr talman! Endast ett par ord till herr Magnusson i Skövde, då han tror, att mitt ståndpunktstagande i denna fråga skulle bero på bristande geografisk kunskap angående Vadsbo domsagorna.

Jag vill icke yttra mig så mycket om den saken, men såsom en förmildrande

Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.
(Forts.)

omständighet vill jag för det första nämna, att jag är västgöte till börden och att jag i tio år har bott invid den föreslagna Vadsbo-domsagans norra gräns ungefär på lika avstånd från denna gräns, som herr Magnusson i Skövde bor från södra domsagans södra gräns; och dessutom har jag besökt de större och betydelsefullare platserna inom hela detta område. Det är nog sålunda icke på grund av bristande kännedom om hur det geografiska läget ter sig, som jag intagit min ståndpunkt, utan tvärtom, det får jag upplysa herr Magnusson i Skövde om.

Men jag vill också påpeka, att det skulle vara synnerligen lämpligt med en sammanslagning här, alldenstund domsagans befolkning inom nuvarande södra domsagan icke kommer att betungas med några utgifter för inträde i tingshusskyldigheten, eftersom de ha sitt i gott stånd varande tingshus i Moholm, vilket allt fortfarande för deras räkning får bibehållas. Om då något mindre belopp skulle fordras från nuvarande södra domsagan såsom bidrag till kostnaderna för själva domsagokansliets lokaler, motväges detta därmed, att genom denna sammanslagning behöver södra domsagan icke hyra lokal i Skövde för domsagokansliet. Sålunda är det synnerligen lämpligt att vidtaga denna omorganisation, då detta, såsom eljest ofta är fallet, icke föranleder stora kostnader för befolkningen att omorganisera och inlösa sitt nya tingshus.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Även om det är så som herr statsrådet påpekade, att den nuvarande domaren i Norra Vadsbo förklarat, att han icke skulle behöva någon biträdande domare, om en sammanslagning sker, tror jag man har anledning att fråga sig, om detta i längden kommer att visa sig riktigt, eller om icke snart en biträdande domare blir behöfvig. Jag vill tillägga, att skall vederbörande sköta denna stora domsaga utan biträdande domare är jag alldeles övertygad om att befolkningen såväl i norra som i södra Vadsbo kommer att få betala denna sparsamhet med försenade expeditioner. Jag tror icke, att detta vore någon lockande vinst att skörda av sammanslagningen.

Då jag nu fått ordet, ber jag att få säga — med hänsyn till att herr Carlsson-Frosterud erinrade om sin kännedom rörande förhållandena i Skaraborgs län — att det dock måste förvåna mig, att hans kännedom utlöste sig i en så egendomlig uppfattning om sammanslagningsfrågan. Man må vidare ihågkomma, att, i fall norra och södra Vadbo domsagor sammanslås och ytterligare den tänkbara åtgärden med städernas läggande under landsrätt skulle genomföras, resultatet måste bli, att Mariestad och sannolikt även städerna Skövde och Hjo komma att tillhöra detta domsområde, i vilket fall man väl får en domsaga, som kommer att överträffa även de djärvaste förväntningarna hos dem, som förorda stora domsagor.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Magnusson i Skövde, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 132, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 78 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 133, i anledning av väckta motioner angående personligt lönetillägg åt läraren och avdelningsföreståndaren vid statens uppfostringsanstalt åt Bona G. S. Gustavsson, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt att med civil befattning förena beställning å arméns och marinens övergångsstaten jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen avlåten, den 27 januari 1928 dagtecknad proposition, nr 56, vilken, i vad propositionen ankomme på statsutskottet, hänvisats till detta utskott för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

dels att vad i gällande avlöningsbestämmelser för innehavare av civil befattning stadgades därom, att med befattning icke finge förenas annan tjänst å rikets stat, icke skulle utgöra hinder att med dylik befattning förenas sådan beställning å arméns eller marinens övergångsstat, vars innehavare icke vore underkastad full tjänstgöringsskyldighet, dock att förening av tjänster, som nu sagts, icke finge äga rum, med mindre Kungl. Maj:t efter prövning, att beställningen å övergångsstat ej inverkade hinderligt för tjänstgöringen i den civila befattningen, därtill lämnade tillstånd,

dels ock att till arméns eller marinens övergångsstat frivilligt överförd beställningshavare, som tillika vore innehavare av ordinarie civil befattning å rikets stat eller av civil extra ordinarie eller därmed jämförlig icke-ordinarie statstjänst, ävensom till sådan stat tvångsvis överförd beställningshavare, som tillika vore innehavare av icke-ordinarie statstjänst av nyssnämnd art, finge under tid, då han icke fullgjorde honom jämlikt kungörelsen den 23 oktober 1925 (nr 429) med vissa bestämmelser rörande arméns och marinens övergångsstat åliggande tjänstgöring, uppbara lön å övergångsstaten i enlighet med de grunder, som i förberörda statsrådsprotokoll angivits.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta den ena, nr 244, inom första kammaren av herr *Carl Gustaf V. Hammar skjöld* och den andra, nr 418, inom andra kammaren av herrar *Fjellman* och *Holmström* i Gävle.

*Ang.
reglering av
vissa dom-
sagor under
Svea och Göta
hovrätter.*
(Forts.)

*Ang.
rätt att med
civil befatt-
ning förena
beställning
å arméns
och mari-
nens över-
gångsstaten.*

Ang.
rätt att med
civil befatt-
ning förena
beställning
å arméns
och mari-
nens över-
gångsstat.
(Forts.)

I den förstnämnda motionen hade hemställts, att riksdagen, med avslag å förevarande proposition, ville besluta, att civil befattning måtte kunna förenas med beställning å arméns och marinens övergångsstat på i huvudsak samma villkor, som gällde för beställningshavare å reservstat vid dylik förening av tjänster.

I den senare motionen hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta,

att — med avslag å Kungl. Maj:ts proposition — till övergångsstat frivilligt överförd beställningshavare vid krigsmakten finge innehava civil stats-tjänst utan att fördenskull erhålla någon minskning i de med befattningen å övergångsstat förenade förmåner; samt

att f. d. fast anställd personal vid krigsmakten, vilken under anställningen befordrats till sergeant i truppförband och i samband med den verksställda begränsningen av staterna erhållit avsked mot åtnjutande av därför stadgad engångsersättning, finge tillgodoräkna sig den fasta anställningen såsom stats-tjänst och sålunda kunde anställas i annan statens befattning, även om därför stadgad ålder överskridits, dock utan rätt att få tillgodoräkna sig den fasta anställningen såsom tjänstår i den nya befattningen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i vad anginge befattningshavare, tillhörande andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å ovanberörda motioner, med-giva,

a) att vad i gällande — — — lika med Kungl. Maj:t — — — lämnade till-stånd; samt

b) att till arméns eller — — — med de grunder, som av utskottet angivits.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Carl Gustaf V. Hammarskjöld, Holmgren* och *Järte*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den av herr Hammarskjöld i ämnet väckta motionen;

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp, vilken ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse; samt

av herr *Widell*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman! Herrarna få icke bli för-vånade, om jag, som har stadgat rykte att vara snål med allmänna medel, tyc-ker, att Kungl. Maj:t varit märkvärdigt snål, när det gällt att bevilja s. k. »fördel» åt dem, som förut hade militärbeställningar på stat men övergått på frivillig övergångsstat, därvid de berättigas att med denna tjänst även förena annan statstjänst eller civil befattning. Det har förut varit förbjudet för statstjänare att inneha två ordinarie befattningar på en gång. Nu vill man undanröja detta formella hinder, och det har tillagts en bestämmelse om att den, som står på frivillig övergångsstat och erhåller en civil statstjänst, skall avstå två tredjedelar av lönen på övergångsstaten, under det han naturligt-vis äger tillgodonjuta hela lönen från den civila befattningen.

Enligt den kungl. propositionens tabeller såg det icke så galet ut, ty det gäll-de där bl. a. läkare och veterinärer, och dessa komma i ojämförligt bättre totallöneställning, när de, efter att ha gått över frivilligt på övergångsstat, erhålla civil statstjänst. Men beträffande andra befattningar, som voro tämligen lågt avlönade och som knappast kunde giva hel utkomst åt befatt-

ningshavarna, blev förhållandet ett annat. Om man nämligen avdrog två tredjedelar av lönen från den frivilliga övergångsstaten och lade ihop den återstående tredjedelen med lönen från befattningen på den civila staten, motsvarar detta ofta icke ens övergångslönen. Nu säger utskottet: »Vid prövning av denna fråga har utskottet funnit sig böra ansluta sig till departementschefens, av arméförvaltningen förordade förslag härutinnan eller att den lön, som beställningshavare på arméns eller marinens övergångsstat vid tjänsteförening må bibehålla, bestämmas till en tredjedel av den lön, som eljest tillkommer vederbörande, dock att, därest den sammanlagda avlöningen härigenom skulle understiga förenämnda lön, angivna del av denna lön skall ökas med vad som motsvarar skillnaden.» Detta blir översatt på vanligt begripligt språk, att den som skall ha den civila befattningen får icke ett enda öre extra för att han sköter tjänsterna. Han är tillförsäkrad att han icke behöver betala något ytterligare, men han får icke ett öre. Det skall bli så mycket som svarar mot övergångslönen.

Nu har jag svårt att tro, att det är någon, som tager emot en befattning på sådana villkor. Det vapnet har man också vänt mot mig, i det man sagt, att under sådana förhållanden medför bestämmelsen icke någon skada. Men varför då införa en sådan bestämmelse? Jag tycker det tvärtom hade varit mycket förnuftigt, om man gjort så, att man hållit sig vid den övergångslön, som den ifrågakommande förra befattningshavaren vid armén och flottan haft och han fått sig garanterad minst tredjedelen av den lön, som utgår på den civila staten. Då hade han haft en smula för att han skött den nya befattningen. Jag har svårt att förstå, att det skulle vara någon reell förmån — och icke blott en teoretisk — att man låter vederbörande få förena tjänster på detta sätt men icke erhålla ett öre extra. Då det icke finns ett spår av praktisk tanke i en sådan bestämmelse, bar det mig emot att ansluta mig till utskottet, utan jag tyckte, att kammaren borde få reda på saken. Jag tillät mig därför att ange en formulering, som visade vad jag tänkte, ehuru jag visst icke hoppas, att den skall gå igenom. Man kan ju nu tvista om, huruvida hälften eller tredjedelen är det riktiga i detta fall, men min ståndpunkt framgår av reservationen; en tredjedel är det minsta, som jag tycker bör ifrågakomma. Man kan sedan taga i betraktande, att den, som frivilligt avgår och får avstå från $\frac{1}{4}$ av sin innehavande lön, redan på detta sätt fått krypa ned högst väsentligt i lönehänseende — det var naturligtvis en viss tro hos åtskilliga, att det skulle vara en möjlighet för dem att ägna sig åt något annat. När det gäller sådana, som anställas i privat tjänst, kan staten icke göra på detta sätt. Men beträffande den, som får allmän tjänst, anser man sig kunna gå tillväga så som här föreslås. Jag tycker, att man begår en viss orättvisa mot dem som övergingo frivilligt i jämförelse med hur man behandlar dem som läto sig tvångsoverföras. Jag tycker, att det är ett mycket kient vederlag — om jag så får kalla det — som staten här tillhandahåller. Jag har velat påpeka saken, ehuru jag icke har den minsta förhoppning om ett bifall till reservationen gentemot både arméförvaltningen, Kungl. Maj:t och statsutskottet. Men som praktisk man kan jag icke inse, att det är grundat på någon ekonomiskt klok tanke, att man här endast låtsar en välgärning mot ifrågakommande befattningshavare, och därför skall jag för formens skull, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan, i vad den skiljer sig från den av mig avgivna reservationen.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag är motionär i denna fråga, men sådan situationen nu är, skall jag icke försöka driva den mening, som är uttalad i motionen. Jag skall endast tillåta mig, herr talman, att yrka bi-

*Ang.
rätt att med
civil befatt-
ning förena
beställning
å arméns
och mari-
nens över-
gångsstat.*

(Forts.)

Ang.
rätt att med
civil befatt-
ning förena
beställning
å arméns
och mari-
nens över-
gångsstat.
(Forts.)

fall till den av herrar Hammarskjöld, Holmgren och Järte avgivna reservationen.

Herr *Fjellman* instämde häruti.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen först propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till den av herr Hammarskjöld i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Vidare gav herr talmannen i avseende å motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av samma motivering med den ändring däri, som innefattades i den av herr Olsson i Kulenbergstorp avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets motivering av kammaren godkänd.

§ 7.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av väckt motion om anslag till Föreningen för folkbad; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående understöd åt svensk medborgare eller firma för anställande av rättegång inför utländsk domstol rörande skadestånd för förluster under världskriget.

Kammaren biföll, vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Härpå företogs till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till socialstyrelsen och dess verksamhet, riksförsäkringsanstalten och dess verksamhet m. m., pensionsstyrelsens verksamhet m. m. samt länsstyrelserna jämte i vissa av dessa frågor väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3, angående riksförsäkringsanstalten.

Ang.
riksförsäk-
ringsanstalten.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 14 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen

dels medgiva, att befattningen såsom generaldirektör och chef för riksförsäkringsanstalten finge från och med den 1 juli 1928 i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451; jfr 1925 nr 270) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, upptagas bland de i 5 § 1 mom. första stycket angivna befattningar, vilka tillsattes genom förordnande på viss tid mot arvode, för år räknat, av 19,000 kronor;

dels godkänna följande stat för riks försäkringsanstalten, att tillämpas från och med budgetåret 1928—1929:

Ang.
riksförsäk-
ringsanstalten.
(Forts.)

Stat.

	Kronor.
Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	233,500
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	6,700
Arvode till en överläkare	5,000
Summa kronor	245,200

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget till riks försäkringsanstalten, nu 243,200 kronor, med 2,000 kronor till 245,200 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att Kungl. Maj:ts förslag om upptagande av befattningen såsom generaldirektör och chef för riks försäkringsanstalten bland de i 5 § 1 mom. första stycket av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) angivna befattningar, vilka tillsattes genom förordnande på viss tid mot arvode, för år räknat, av 19,000 kronor, icke måtte vinna riksdagens bifall; samt

b) att ordinarie förslagsanslaget till riks försäkringsanstalten måtte upptagas med oförändrat belopp, 243,200 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Carl A. Carlsson*, *Carl Johansson*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Bengtsson* i Norup, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Nilsson* i Örebro och *Anderson* i Höör, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) medgiva, att befattningen — — — lika med Kungl. Maj:t — — — 19,000 kronor;

b) godkänna följande — — — kronor 245,200; samt

c) höja det — — — 245,200 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, är på denna punkt en reservation avgiven av herr *Kvarnzelius* m. fl., varför jag skall be att få säga ett par ord i anledning därav.

Kungl. Maj:t föreslår i sin proposition, att den förevarande normen för tillsättandet av chef för riks försäkringsanstalten ändras så till vida, att han skulle tillsättas enligt 5 § avlöningsreglementet i stället för nu enligt 9 § avd. A av löneplanen.

Skillnaden i fråga om denna tillsättningsform behöver jag icke här närmare gå in på, det tar jag för givet, att var och en av kammarens ledamöter har sig bekant. Vi ha inom utskottet och speciellt på avdelningen ansett, att det förslag, som framstälts av Kungl. Maj:t, vore synnerligen väl motiverat i och för sig. Beträffande nu chefsposten för ett verk av riks försäkringsanstaltens dimensioner och med hänsyn till de arbetsuppgifter, som detta verk har att fylla, ha vi ansett det vara skäligt, att man icke binder en man där för hela sin livstid, utan det bör vara så, att man kan flytta på honom, i fall han icke lämpar sig för den sysslan. Tillsättning på förordnande enligt § 5 innebär tillsättning på viss tid, jag tror det tillämpas sex år; efter den tiden kan ombyte ske utan några vidare olägenheter från någondera sidan. Vi reseranter ha ansett en sådan ordning synnerligen väl motiverad just i fråga om detta ämbetsverk.

Nu har utskottet för sin del sagt, att det finner icke skäl att vidtaga den

Ang.
riksförsä-
ringsanstalten.
(Forts.)

förändring, som Kungl. Maj:t föreslagit, på grund av att socialförsäkringen skulle ligga under utredning, och man icke vore så säker på hur dessa spörsmål skulle komma att ordnas i en framtid. Ja, visserligen, men detta är dock ett ganska långsökt skäl för att nu gå emot vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Jag får verkligen uttala en viss förvåning, att personer, som här representera utskottsmajoriteten, kunna använda sig av dylika skäl, då de så innerligt väl ha reda på hur socialförsäkringsfrågan för närvarande ligger till. Jag behöver icke här relatera den saken, den är känd för samtliga kammarens ledamöter, och jag vill som sagt endast uttala en förvåning över att de använda sådana skäl, som att man bör invänta tiden intill dess den frågan blir klar. Jag vill fråga herr Järte, som väl står för utskottsmajoritetens förslag, om han kan säga, när den frågan blir klar. Jag tror icke, att det finnes någon i denna kammare, som i denna stund skulle kunna gissa sig till, ens när Kungl. Maj:t tar upp frågan på allvar igen. Med hänsyn till den behandling, som frågan rönt vid flera riksdagar, då den framlagts av olika regeringar, skulle jag misstaga mig mycket, om jag icke kunde våga det påståendet, att man får vänta åtskilliga år framåt, innan den frågan kommer fram och blir aktuell i någon vidare utsträckning. Jag tycker därför, att man skall fastställa den anställningsform, som utskottet här föreslår. Vi få dock besinna, att det här gäller ett av våra största ämbetsverk i fråga om personalbeståndet. Dessutom har ämbetsverket en massa ortsombud — om jag icke är alltför illa underrättad tror jag deras antal uppgår till omkring 1,000. Med en sådan förvaltningsapparat och organisationsform för att övervaka försäkringsangelägenheterna ute i landet kan man väl ändå icke begära, att chefen skall sitta så löst som utskottet vill göra gällande.

Jag skall icke vidare ingå på saken. Jag tycker, att de skäl, som från Kungl. Maj:ts sida framförts, äro tillräckligt starka för att jag skall kunna yrka bifall till den av herr Kvarnzellius m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Järte**: Herr talman! Anledningen till att utskottsmajoriteten ansett, att den ifrågavarande chefen tills vidare bör stå på förordnande, är bl. a. den, att samma ståndpunkt här i riksdagen intagits, när det gällde försäkringsrådet. Här föreligger en klar analogi. Båda dessa ämbetsverks uppgifter falla inom den sociala olycksfallsförsäkringens område, och när försäkringsrådets chef sedan fyra år tillbaka är tillsatt på förordnande, måste man fråga sig, vad det finns för orsak att fråga denna princip beträffande riksförsäkringsanstalten. Det föreligger här enligt min uppfattning en klar jämförbarhet, som föranlett utskottet att förorda, att befattningen tills vidare skulle bestridas med förordnanden.

Vidare har det gjorts gällande i utskottet, fastän det icke framkommit i motiveringen, att man ställer sig rätt skeptisk mot den nya ställning, som föreslagits för den ifrågavarande generaldirektören, nämligen enligt 5 § av reglementet, med förordnande tills vidare för sex år. Man frågar sig, efter vilka grunder Kungl. Maj:t och riksdagen går till väga, då de plocka ut vissa chefsposter och försätta dem i denna undantagsställning. Det är en ganska brokig blandning av ämbetsverk det här gäller. Beträffande de affärsdrivande verken har denna anordning naturligtvis sina särskilda skäl, men annorlunda är det med de centrala verken, såsom socialstyrelsen, kommerskollegium, generaltullstyrelsen, medicinalstyrelsen och stuteriöverstyrelsen — varför t. ex. stuteriöverstyrelsen är med i detta sammanhang, förstår ingen människa. Därför vore det angeläget att, innan man vidtager en sådan förändring av den förutvarande karaktären hos generaldirektörskapet i fråga, man får tillfälle att taga under överbägande, vilka chefsposter som man nu skulle flytta över till den nya kategorien och vilka som skulle bibehållas

i den gamla. Jag vill erinra om att beträffande t. ex. chefskapet för skolöverstyrelsen — ett mycket stort ämbetsverk — finns det så vitt jag vet ingen som tänker förändra skolgeneralens karaktär.

Da man alltså hyser denna tveksamhet beträffande omplacering av generaldirektörerna och vidare ställer sig skeptisk beträffande den egentliga ändamålsenligheten att ställa dessa viktiga förvaltningschefsposter på sexåriga förordnanden, något som i viss mån strider mot principerna för den svenska centralförvaltningen, har statsutskottets majoritet ansett sig ha tillräckliga motiv att här icke ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Den föregående ärade talaren yrkade i likhet med statsutskottet avslag på föreliggande förslag och förordade i stället en anordning, enligt vilken chefen för riksförsäkringsanstalten skulle tillsättas på förordnande tillsvidare mot ett arvode av 17,000 kronor. Jag vill anmärka, att på detta sätt får chefen en mycket lösare och naturligtvis även en sämre ställning än andra verkschefer, som ej tillsättas på viss tid och med något högre arvode. Såsom herr Järte erinrade, är det åtskilliga ämbetsverkschefer, vilka tillsatts på det sätt som här föreslås beträffande chefen för riksförsäkringsanstalten.

Herr Järte åberopar visserligen, att chefen för försäkringsrådet endast är tillsatt på förordnande tills vidare och anser, att den omständigheten skulle i och för sig vara ett tillräckligt skäl för att man nu skulle gå samma väg. Men det är en ganska stor skillnad på försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten. Riksförsäkringsanstalten är ett mycket större verk än försäkringsrådet, och genom den verksamhet, som anstalten utövar, kan man säga, att den rent av närmar sig eller i viss mån har karaktär av ett affärsdrivande verk. Det är alldeles givet, att chefens ställning blir svagare och att den auktoritet, varmed han kan verka, blir mindre, om han skall tillsättas på det sätt, som utskottet föreslår.

Jag vill slutligen framhålla, utöver de skäl som herr Jansson i Falun anförde, att jag fruktar, att det kan bli svårt att få till chef för verket den man, som man anser bäst och lämpligast, om riksdagen skulle uttala sig i överensstämmelse med statsutskottets förslag. Jag vågar därför uttrycka den förhoppningen, att kammaren med hänsyn till den stora vikten av att få den rätte mannen på denna plats ansluter sig till reservanternas hemställan, så mycket hellre som första kammaren redan antagit reservanternas förslag.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är bra att åberopa första kammaren, när det passar — eljest underlåter man det gärna. Den saken får icke vara riktigt avgörande för vad andra kammaren beslutar.

Anledningen till att jag gått med på utskottets förslag är den, att jag tror icke precis det är någon utmärkt utveckling med dessa nymodiga generaldirektörer. Jag kan förstå, att en sådan anordning kan vara lämplig vid de affärsdrivande verken — där kan det kanske finnas plausibla skäl nog. Det synes bli kutym nu, att så snart en generaldirektörstjänst blir ledig skall den överföras till ifrågavarande typ. Jag tror dock, att det är av stor betydelse, att verken stå fullt självständiga, oavsett vilken regering som än sitter. Jag anser, att denna självständighet är en verklig behållning, som man icke bör kasta bort i onödan. Man behöver väl icke särskilt utveckla skillnaden mellan en fast tillsättning och dessa sexåriga förordnanden helst med tanke på det år, då vederbörande skall sluta.

I utskottet framhölls det, att enligt ifrågavarande anordning kunde man utbyta en person, som icke vore lämplig såsom chef. Ja, det vore ju möjligt, men

Ang.
riksförsäkringsanstalten.
(Forts.)

varför i så fall bara begränsa sig till generaldirektörerna? Det vore väl då skäl att gå ännu längre ned. Jag tror icke, att den utvecklingen är att hurra för. Oavsett sålunda om generaldirektörstjänsten bör hållas vakant av den anledningen, att man skall stöpa om organisationen en smula — besparingsnämnden är ju i arbete härvidlag — anser jag, att det är av mycket stor betydelse, att denne chef i framtiden blir stående på den gamla linjen i likhet med flertalet andra verkechefer. Hellre än den nya anordningen skulle jag vara med om att ge honom lika stor lön som cheferna av den nya typen — om det bara är den saken det gäller. Det är av verklig betydelse för alla parter, att man har ämbetsverk, som säga ut självständigt vad man tänker utan någon bihänsyn. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Järte**: Herr talman! Herr statsrådet sökte nyss jäva den jämförelse jag gjorde mellan försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten. Han förmenade, att det senare verket var så mycket större än det förra, och att det därför också krävdes särskilda hänsyn beträffande formen för chefspostens besättande. Men, herr talman, när försäkringsrådet inrättades första gången, så ansågs myndigheten så viktig, att chefen blev president på en gång. Nu måtte riksdagen ha ångrat sig. Är det kanske därför som hans efterträdare får sota för denna upphöjelse genom att hållas nere på provisoriskt förordnande? När nu riksdagen gör så år efter år och Kungl. Maj:t icke kommer med något förslag till ändring, så kräver konsekvensen, att man behandlar de andra ämbetsverken å detta område på samma sätt. Härtill kommer vidare, att av riksförsäkringsanstaltens personal torde endast 10 å 12 % vara på ordinarie stat. Verket har alltså i själva verket en i viss mån lös organisation. Det är på dessa grunder, som jag, herr talman, vidhåller mitt yrkande.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! När herr Järte ytterligare upprepar sin jämförelse mellan försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten, kan det kanske vara skäl att ånyo erinra om, att det finns dock en väsentlig skillnad mellan å ena sidan ett verk, som har en stor personal både centralt här i Stockholm och ute i landet, och å andra sidan ett verk, som knappast har någon personal alls, utan där chefen är befriad från en mycket stor del av de uppgifter, som åvila cheferna i de centrala verken.

Orsaken till att jag begärde ordet var emellertid den, att jag ville fästa uppmärksamheten på hurusom den argumentation, som här anföres för utskottets förslag, står i den starkaste motsättning till vad utskottet i själva verket föreslår. Herr Järte förer argumentationen — det är ju naturligt, då han är ämbetsman — på den linjen, att man bör på dessa chefsposter ha oavsättliga ämbetsmän, som icke skola löpa risken av att efter en viss period, då förordnandet utgår, ersättas med lämpligare. Det förvånar mig icke, att herr Järte drev den satsen, i annan mån än att han gjorde det samtidigt som han yrkade bifall till ett förslag, som avser att göra riksförsäkringsanstaltens chefspost till den minst fasta av alla chefsposter. Däremot förvånade det mig mera, när även herr Olsson i Kullenbergstorp gick på ämbetsmannalinjen. Det är, så vitt jag kan förstå, av herr Olsson i Kullenbergstorp, som utskottsutlåtandet drivits fram, och jag skulle icke mycket misstaga mig, om det är hans speciella ställning till socialförsäkringsfrågorna, som drivit honom in på en linje, enligt vilken riksförsäkringsanstaltens chef skulle tillsättas under förhållanden, som äro allt annat än stabila.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottets motivering uttalar, att med anledning av det svävande läge, vari olika socialförsäkringen berörande spörsmål befinna sig, utskottet förutsatt, att den nuvarande chefsbefattningen tills vidare icke besättes med ordinarie innehavare. Detta gör alltså, att det förslag,

som här förordas under motivering, att man skall ha cheferna anställda under så fasta förhållanden, att de till Kungl. Maj:t intaga en fullt självständig ställning, i själva verket innebär, att man skulle få en chef utan ens ett förordnande på viss tid och utan fullmakt, en chef, som alltså icke i dag visste, om hans förordnande upphörde i morgon. Jag måste säga mig, att alldeles oavsett huru man bedömer dessa ting måste det väl betecknas såsom fullständigt orimligt, att chefen för ett så stort verk som riksförsäkringsanstalten skall vara tillsatt på förordnande utan någon viss tidsperiod, ett förordnande tillsvidare som när som helst kan upphöra. Detta ger honom en verkligt otrygg ställning både mot Kungl. Maj:t, mot personalen i anstalten och mot allmänheten. Det är det säkraste sättet att omöjliggöra en kraftfull ledning av ämbetsverket.

Det är ur sådana synpunkter, som jag för min del icke kan vara med om utskottsförslaget utan måste hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde herrar *Hagman* och *Holmström* i Stockholm.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens funderingar om vem som framdrivit detta utskottsutlåtande, vill jag upplysa om att han verkligen gissade alldeles fel. Om det skulle vara någon särskild, som har gjort mer än de andra, som stå för detta utlåtande, så är det en meningsfrände till den ärade talaren själv. När man ger sig in på gissningarnas fält, kan man alltså komma att stå på näsan litet grand! Det är ju förlåtligt, och det finner jag icke något märkvärdigt i. När jag ger mig ut och gissar, kan jag också gissa fel.

Jag tror det verkligen kan diskuteras, huruvida det är till statens fördel, att ha alla generaldirektörer på mobil fot. Kanske den siste talaren tycker, man skulle utsträcka detta till lägre tjänstemän än tjänstemän i chefsställning och tillsätta även dem på viss tid? Jag är inte riktigt övertygad om det där systemets förträfflighet under alla förhållanden. Det har åtskilliga fördelar, det medger jag gärna, men jag undrar om inte i längden nackdelarna bli större än fördelarna. Jag är inte riktigt säker om hur det är med den saken.

Nu ha vi en besparingsnämnd, som är i verksamhet. Vore det då så underligt, om den nämnden tittade till även de s. k. sociala verken? De böra väl inte vara mer tabu än andra verk. Detta får man väl anse vara en huvudorsak till utskottets hållning i nu förevarande fråga. Man har ansett, att riksförsäkringsanstalten är ett verk, som litet grand är lagt i stöpsleven. Då jag anslutit mig till utskottsmajoriteten, har jag emellertid icke haft minsta bitanke att komma olycksfallsförsäkringen till livs. Det kan jag försäkra den siste ärade talaren. Jag anser emellertid icke, att riksförsäkringsanstalten är ett affärsdrivande verk, utan riksförsäkringsanstalten är ett verkligt statens verk, som arbetar ungefär som ett vanligt urverk: när det dras upp, så går det i sin jämna takt, och så gör det just ingenting mer.

Av vad som hittills förekommit har jag icke kunnat finna, att de, som sällat sig till utskottsmajoriteten, huggit i sten, och därför vågar jag vidhålla mitt yrkande.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag har mycket väl uppmärksammat, att inom utskottet tre socialdemokratiska ledamöter från första kammaren biträtt det framlagda förslaget. Som suppleant i statsutskottet har jag emellertid tillfälle att något litet följa med förslagstrycket, och det gör att jag kan draga vissa slutsatser. Även om det är en min meningsfrände, som hållit i pennan, är det absolut icke någon min meningsfrände, som drivit fram beslutet.

Ang.
riksförsä-
kringsanstalten.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Järte begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 3 av utskottets förevarande utlåtande nr 137, bifaller den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 4—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Ang. beräk-
ningen av
inkomsten av
statens aktier i
Luossavaara-
Kirunavaara
aktiebolag.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag angående beräkningen av inkomsten av statens aktier i Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord i anslutning till den mening, som jag uttalat i reservationen. Jag kan på förhand lova att icke framställa annat yrkande än om en omformulering av utskottets kläm, så att den kommer att överensstämma med det beslut, som fattats i första kammaren.

Att jag reserverat mig beror därpå, att jag ansett mig böra begagna tillfället att ånyo inför kammaren påpeka vikten utav, att man samtidigt med att man försöker reducera frakttaxorna på statens järnvägar, bör försöka finna ut en metod att åstadkomma reda i det kaos, som för närvarande råder beträffande taxeväsendet vid våra enskilda järnvägar. Det kan hända, att det icke finns möjlighet att realisera detta i ett slag, men jag tycker, att man, vid behandlingen av en så stor fråga som den om användningen av dessa medel och då man är i färd med att resonera om hur det i fortsättningen skall göras med statens järnvägars taxor, borde kunna ägna litet uppmärksamhet åt frågan om bättre fraktförhållanden för trafikanterna vid landets enskilda järnvägar. I de trakter, som de enskilda järnvägarna genomlöpa, har man fått släppa till det väsentliga av det i sistnämnda järnvägar nedlagda kapitalet. Trafikanterna ha själva fått vara med om att satsa pengar till dessa järnvägsföretag. De ha dessutom fått anlita statslån i ganska stor omfattning för att kunna fullborda järnvägarna. Jag menar, att staten, som då det gällt att åstadkomma kommunikationer i de trakter, som de enskilda järnvägarna genomlöpa, har slupit undan med betydligt mindre kostnader än eljest skulle varit fallet, och det bör därför vara en ganska naturlig sak, att dessa trafikanter kräva av

staten ett så pass kraftigt handtag, att de icke bli sämre ställda än statens järnvägars trafikanter. Jag förstår nu, att man icke här kan komplettera motiveringen till statsutskottets nu föredragna utlåtande i det här ärendet, men jag har som sagt med dessa få ord velat trycka på detta ytterligare. Jag föreställer mig att det skulle vara möjligt att — jag höll på att säga, som orden föllö sig i fjärde avdelningen från en av ledamöterna där — finna någon Bismarck, som vore i stånd att inom utredningskommittén hitta på ett system, som gjorde det möjligt att i synnerhet beträffande godstrafiken få så likartade bestämmelser som möjligt för vårt lands enskilda järnvägar och statens järnvägar. Det skulle bereda de industrier, som äro belägna vid dessa järnvägar, en så hög grad av lättnad, att jag tycker spørgsmålet rätteligen bör få komma med i den undersökning, som nu i alla fall skall komma till stånd.

Så skall jag be att få erinra om att redan den kommitté, som för ett par år sedan hade i uppdrag att utreda frågan om den lämpligaste formen och lämpligaste höjden för taxorna å elektrisk energi, föreslog en nedskrivning av vattenfallsstyrelsens »kristidskapital». Ännu har ingen regering vågat sig på att lägga fram det förslaget. Om man nu i alla fall går in för att utreda, huruvida man genom en på det stora hela taget bokföringsmässig operation skall skriva ned motsvarande kapital för statens järnvägar, tycker jag man även bör ägna åtminstone en liten sidoblick åt det mindre verket, vattenfallsverket, och se till vad man kan göra även där, ty den sidan av saken spelar en rätt så stor roll för landets industri och dess jordbrukande befolkning. Herr talman, jag skall inte vid detta tillfälle i sakens nuvarande läge gå in på spørgsmålet längre. Jag skall endast be att i anslutning till första kammarens beslut i ämnet få hemställa att på sid. 13 punkt b) ändras på så sätt att orden »allt i enlighet med de riktlinjer utskottet i detta avseende ovan angivit» ersättas med orden »med beaktande av ovan angivna synpunkter». Med den ändringen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det av herr Anderson i Råstock framställda yrkandet.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning av statsskulden;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusdrycksmedel;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag om anslag till fonden för förlag till statsverket; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om återbetalning av lånemedel.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa markområden i den s. k. Djurgårdsstaden.

Ang. inköp av vissa markområden i den s. k. Djurgårdsstaden.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen uti en den 3 februari 1928 dagtecknad proposition, nr 64, hemställde statsutskottet, till vars förberedande behandling ifrågavarande proposition hänvisats, att riksdagen måtte

Ang. inköp av vissa markområden i den s. k. Djurgårdsstaden. (Forts.)

medgiva, att för inköp av vissa i statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 3 februari 1928 närmare angivna, G. A. Kyhlbergers stärbhus tillhöriga fastigheter — innefattande en areal av tillhoppa 3,240 kvm. — i den s. k. Djurgårdsstaden i Stockholm finge från Stockholms varvs byggnadsfond tagas i anspråk ett belopp av högst 400,000 kronor.

Häremot hade reservation anmälts av herrar *Asplund* och *Törnkvist* i Karlskrona.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Här är fråga om en mager proposition men samtidigt om en dyr. Det gäller, som kammarens ärade ledamöter torde finna, ett inköp av ett område borta på Djurgården för ett pris av 400,000 kronor för ett visst ändamål. Förslaget sammanhänger med ett riksdagens uttalande i skrivelse 1918, däri utsades, att riksdagen funne önskvärt, att staten förskaffade sig ett sammanhängande markområde mellan Galärvarvet och Beckholmen för att i en framtid utvidga varvsområdet och flytta verkstäderna närmare Beckholmen. Detta är ledet i den här historien. Det torde böra framhållas för kammarens ledamöter, att det markområde, som nu skall köpas, ligger så till, att man icke kommer närmare planens verkställande ens — jag höll på att säga ett uns — genom att inköpa detsamma. Däremot skulle själva köpet kunna få ekonomiskt mindre fördelaktiga verkningar, för såvitt man skall fortsätta att vidga statens jordområde därborta. Jag vill i korthet erinra om att det sedan många år här i Stockholm och kanhända också ganska mycket inom riksdagen föreligger en ganska djupgående meningsskiljaktighet om förläggningssorten för Stockholms flottstation. Man har tvistat om huruvida flottstationen skall ligga i Stockholm eller någonstädes i Stockholms närmaste omgivning. Det inköp av detta område, som nu av Kungl. Maj:t föreslås, skulle, såvitt jag förstår, komma att verka därhän, att de, som vilja ha flottstationen kvarliggande i Stockholm, finge ett handtag. Jag vill vidare säga, att, då ett beslut om inköp av detta område icke ens ett uns för oss närmare frågan om det sammanhängande markområdet, så torde även herrarna på regeringsbanken nödgas säga sig att, om riksdagen nu köper detta område, så betyder det att riksdagen blott ger en vink till vederbörande innehavare och ägare av det ganska stora återstående område, som för planens genomförande måste inköpas, att riksdagen därigenom blir i framtiden spekulant på deras tomter för att skaffa sig ett sammanhängande jordområde ifrån Galärvarvet och till Beckholmen. Därav torde verkan ofrånkomligen bli, att priset på den återstående delen kommer att stegras till en höjd, som kanhända slutligen kommer att tvinga riksdagen att säga nej. I sådant fall skulle inköpet av detta område från nyss angivna synpunkt icke tjäna det ringaste ändamål. Det område, som återstår att inköpa för att den gamla teoretiska planen skall kunna fullföljas, har enligt vad någon efter studium av vederbörande taxeringslängder meddelat mig ett sammanlagt taxeringsvärde av 1,200,000 kronor. I ett blivande försäljningsanbud torde den siffran, icke minst med hänsyn till den förhandsutfästelse om köp, som skulle ligga i beslutet i dag, att springa avsevärt i höjden.

Jag vill till detta ytterligare foga, att om det skulle befinnas behövt att flytta flottstationens verkstäder närmare Beckholmsområdet, torde det ännu återstående området, utan tillägg av nu på riksdagens bord till inköp föreslagna området, vara tillräckligt stort, för att verkstädernas behov av utrymme skall kunna tillgodoses. Ett avslag på utskottets hemställan innebär således icke ett åsidosättande av det utrymmesbehov, som kan föreligga för verkstadsförflyttningen. Genom att gå den väg, jag för min del anser vara den klokaste ur ekonomisk synpunkt, har man vägrat att genom inköp av det relativt lilla

område, på den norra kanten, som det nu är fråga om, ge en förhandsutfästelse, som kan verka betydligt prisuppskruvande i fråga om det större till försäljning ännu icke föreslagna området. Jag vill vidare erinra om att, då statsutskottets majoritet, som räknar den aktningvärda siffran av 22 stycken, 11 från vardera kammaren, för sin del säger, att utskottet, som anser det ovisst, huruvida ifrågavarande område kan komma att bliva erforderligt för framtida utvidgning av flottans varv, därmed naturligtvis också understryker, att man anser, att huvudsyftet med inköp av område icke är att få verkstadsutrymme. Sålunda äro vi, på den punkten, med de slutsatser jag dragit, alldeles eniga om att köpet icke är motiverat av utrymmesskäl.

Men så ha vi affärssynpunkten. Utskottet uttalar nämligen vidare, att utskottet anser, att inköpet vore för kronan i ekonomiskt hänseende fördelaktigt. Jag måste säga mig, att en sådan spekulation visserligen i sitt riktiga sammanhang kan vara sympatisk, men jag måste samtidigt konstatera, att man därigenom från utskottets sida fört in frågan på en ursprunglig, icke tänkt linje, d. v. s. riksdagen skulle härigenom med sitt beslut icke tillgodose flottans behov av mark för verkstäder, utan området skulle inköpas därför, att det är en för kronan ekonomiskt fördelaktig affär. Jag ifrågasätter, huruvida riksdagen, om ärendet icke stått i sammanhang med tidigare riksdagens åtgöranden, nu skulle betraktat saken ur renodlad affärssynpunkt. Bråket med Stockholms stad genom åren hade säkerligen gjort de allra flesta betänksamma att gå in för detta, ty det gäller för detta område en byggnadsbestämmelse, som innehåller, att området icke får bebyggas annat än med bostadshus. Kronan är sålunda förhindrad att utan Stockholms stads medgivande exploatera detta område för verkstadsbyggnader eller för vilket annat ändamål som helst än uppförandet av bostadshus. Detta inbjuder sålunda oss till att på denna punkt träda i en ny sådan förbindelse med Stockholms stad som den, vilken genom åren förorsakat så stora slitningar och som nu tillfälligtvis åtminstone på övriga områden har fått sin avslutning genom det på riksdagens bord nu liggande stora förslaget till markavtal med Stockholms stad.

Jag kan, herr talman, icke finna, att det är klokt, att riksdagen nu går in för köp av detta område. Affärssynpunkten anser jag icke nu bör få drivas i förgrunden, och förresten kan man ju icke anse det för en så rysligt fin affär, då köpesumman skulle komma att avkasta ungefär 5 1/2 procent. En exploatering från statens sida kunde ju måhända erbjuda möjligheter för affärer av större betydelse, men jag anser icke, att ens ett sådant perspektiv, hur lockande det än ur affärssynpunkt kan te sig, bör föranleda riksdagen att gå på den av utskottet föreslagna linjen.

Herr talman! Efter framhållande av dessa synpunkter ber jag att få yrka avslag såväl på utskottets hemställan som på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Jag kunde förstått min ärade vän, herr Törnkvist i Karlskrona, om han vidhållit sin reservation för tre, fyra dagar sedan, men att han verkligen efter den stora branden på varvet allt fortfarande kan vidhålla denna reservation, det förefaller mig något ofattbart. Förhållandet är nämligen, att här föreligger en för staten synnerligen fördelaktig affär, där man redan från början får skäligen ränta på det nedlagda kapitalet. Det kan också med en till sannolikhet gränsande visshet förutsägas, att staten kommer att behöva detta område för ett eller annat ändamål, ehuru det som sagt är ovisst, om området behöves för utvidgning av flottans varv. Vi behöva ju heller icke bestämma oss för att använda området just för det ändamålet.

Nu har det visserligen gjorts gällande, att denna tomt graveras av ett servitut. Ja, det är riktigt, men detta servitut är av den beskaffenhet, att det

Ang. inköp av vissa markområden i den s. k. Djurgårdsstaden.

(Forts.)

Ang. inköp av vissa markområden i den s. k. Djurgårdsstaden.

(Forts.)

är ganska lätt att få det borttaget eller ändrat i samband med de återstående markregleringarna mellan kronan och Stockholms stad, varom förhandlingar ännu pågå.

Det finnes, herr talman, intet verkligt bärande skäl för avslag på utskottets hemställan, men alla skäl, som ha med litet ekonomisk förtänksamhet att göra, tala för ett bifall. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! Det markområde, varom här är fråga, kommer förr eller senare att bli erforderligt för flottans behov, det ha vi alla varit ense om i utskottet. När det nu yppat sig ett tillfälle att komma över detta markområde för ett synnerligen gott pris, kunna inga bärande skäl åberopas för att icke begagna detsamma. Detta har varit utskottets ståndpunkt, och jag vill hänvisa till att 22 av utskottets 24 ledamöter varit fullkomligt ense härom. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Då herr Kristensson i Göteborg uttalade den uppfattningen, att detta inköp skulle vara nödvändigt med hänsyn till eldfaran för bl. a. Nordiska museet, så vill jag bara säga honom det, att om det på kammarens bord förelegat förslag till inköp av hela området, så skulle den invändningen mot mig, som förut gjorts, ha fällt mitt förslag. Men här är det icke fråga om detta, ty ingen åtgärd kan vidtagas för flyttning av flottans verkstäder långt nedåt Beckholmen, förrän frågan om det större området och dess förvärvande blir aktuell. Så ligger den saken, och försöken i pressen och här i kammaren att taga brandfaran för Nordiska museet till intäkt för att nu passa på att köpa, de försöken äro misslyckade, ty det nu föreslagna inköpet vidgar icke området på det sättet, som en flyttning torde förutsätta.

Innan jag slutar, vill jag vidare, i anledning av vad herr Holmgren, min kamrat på blekingebänken, yttrade, erinra, att vi för någon vecka sedan också hade ett anbud, som förklarades vara fördelaktigt, att inköpa ett område här i närheten av Stockholm till koldepå för flottan. Det framhölls då, att man måste i tid förvissa sig om det där området, ty eljest skulle det bli mycket dyrare. Det visade sig emellertid vara rena lurendrejerier, när det uppgavs, att området icke vidare skulle stå till buds för samma pris. Jag är rädd, att det förhåller sig på samma sätt här. Sådant där tal tycker jag inte vi skola bry oss om, när det gäller affärer av detta slag.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har ju deltagit ganska mycket i förhandlingarna om alla de stora markfrågor, som röra Stockholm och dess omgivningar, och jag vill uttrycka den uppfattningen, att herr Törnkvist fått denna fråga, både ur ekonomiska och stadsplanesynpunkter, om bakfoten. Det är ett synnerligen förmånligt pris, som begäres för detta område. Vi skulle icke behöva betala stort mer än 130 kronor per kvadratmeter för den mark, som ligger därute. När man vet, huru höga markpriserna här i Stockholm äro, så får jag säga, att det är ett synnerligen gynnsamt pris, för vilket kronan erbjudes att förvärva marken. Herr Törnkvist nämnde, att detta område ligger på en hand. Ja, men under sådana förhållanden tager väl en klok man tillfället i akt att inköpa vad han kan få för billigt pris och ser tiden an, när det gäller den återstående delen av området, hellre än att alldeles avstå från köpet, i tanke att han framdeles skall kunna inköpa alltsammans.

Jag tror icke riktigt på det, som sades om svårigheterna att med Stockholms stad överenskomma om sättet för områdets bebyggande. Det har icke varit på den punkten, som motståndet från Stockholms stad framträtt i de förhandlingar mellan kronan och staden, som jag varit med om.

Jag begärde emellertid också ordet för att göra en hemställan till regeringen, eftersom jag ser, att en del av regeringens ledamöter äro här närvarande. Jag vill rikta en verkligt bevakande vädjan till regeringen att på skarpen taga itu med att åstadkomma en sådan förskjutning av dispositionen av marken på Galärvarvets område, att nordiska museet icke i fortsättningen kommer att bli utsatt för den stora eldfara, som nu ständigt hotar. Det har nu rasat två eldsvådor i museets omedelbara grannskap, och i ena fallet har man med yttersta nöd kunnat rädda museet från att antändas. Vid den sista eldsvåden var det endast den då rådande relativa vindstillan, som gjorde, att museet icke utsattes för brandfara.

Det är för mig oförklarligt, att sådana förhållanden kunna få råda, och jag ber därför herr försvarsministern att taga flottans myndigheter vid öronen, så att de åtminstone icke förfara på det sättet, att de stapla upp allt vad trävirke de ha, intill museets gräns. Den protest från museimän, som publicerats i dag, understödjes av en oändlig mängd människor, som anse, att nordiska museet, dess kvarblivande och säkerhet, är en nationell angelägenhet av oerhördt mycket större betydelse än frågan om varvsmyndigheterna skola få flytta på sina vedstaplar några tiotal meter längre in på varvets område.

När man nu står inför möjligheten att här kunna förvärva ett tomtområde, som rimligen borde komma i betraktande, när det gäller att taga hänsyn till de intressen jag här pekat på, så vill jag på det livligaste tillstyrka, att köpet måtte beslutas av riksdagen och att regeringen verkligen måtte vidtaga sådana åtgärder, att vi slippa ifrån denna brandfara, som hotar nordiska museet. Jag kan för övrigt nämna, att jag fått höra av t. f. chefen för nordiska museet, att det mellan 1921 och 1928 varit ännu ett eldsvådetillbud, som dock icke kommit till allmän kännedom. Regeringen måste låta sig angeläget vara att se till, att förråden och byggnaderna i nordiska museets omedelbara närhet, alltså de ur museets synpunkt eldfarligaste delarna av Galärvarvet, flyttas längre bort från museet.

Med vad jag nu har sagt tror jag mig ha försvarat, att jag upptagit denna fråga vid behandlingen av det nu föreliggande utlåtandet. Icke minst av den orsaken att det för ordnande av denna angelägenhet otvivelaktigt är till fördel att komma över den mark, som här föreslås till inköp, för att i nordiska museets grannskap kunna skapa bättre förhållanden ur brandsäkerhetssynpunkt, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Rydén förenade sig herrar *Nylander* och *Forssell*.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Det är ju med en viss bävan jag tillåter mig replikera min ärade vän Rydén, eftersom jag fick det betydligt, att jag hade fått denna fråga om bakfoten. När jag hörde honom yttra detta, väntade jag att få höra en söndersmulande kritik av de invändningar jag hade framfört, men därav hördes ingenting. Jag förmodar därför, att min argumentering icke var så utan betydelse i sak, att den kunde avfärdas med denna, jag hoppas, älskvärda glosa.

Då jag anser ärendet vara av betydande omfattning och därför böra i nöjaktig mån belysas, vill jag säga något med anledning av herr Rydéns yttrande, att den som är klok, köper detta område, när det står till buds. Ja, herr Rydén och herr förste vice talman, det är rätt, under förutsättning att området kan anses vara absolut nödvändigt för utvidgning av verkstadsområdet för flottans station i Stockholm. Men detta anser jag icke vara fallet. Det är möjligt, att det område, som ännu icke inköpts och om vars förvärvande det ännu icke föreligger något förslag, är tillräckligt för det behov man nu kan förutse. Men köper man detta lilla område, giver man en vink

Ang. inköp av
vissa markom-
råden i den
s. k. Djur-
gårdsstaden.
(Forts.)

till ägaren av det större området, vars inköpspris torde komma att gå löst på ett par miljoner kronor, att staten småningom skall köpa alltsammans. Vem av herrarna kan väl tro, att det under sådana förhållanden kan bli någon prutmån på ett oblygt pris? Vi känna till dessa herrar spekulanter. Statens intressen kräva, säger man, att det jordområde, som nu står till buds, också köpes. Jag förnekar att här föreligger ett sådant statsintresse, men därtill kommer faran att man ger vederbörande markägare av det återstående området en chans att passa på tillfället att spekulera.

Till slut vill jag säga det, att vill man skydda de värdefulla museibyggnaderna invid Galärvarvet mot brandfara, då förstår jag icke, varför herr Rydén och hans meningsfränder icke uttala sig för att flytta flottstationen från sin nuvarande plats. Med de allmänna synpunkter, som råda beträffande det geografiska förankrandet av sjöförsvarskrafterna och med den utveckling, som i det hänseendet försiggår, kommer Stockholm inom få år att bli den egentliga flottstationen. Då behöves hela det sammanhängande området för flottstationen, som så småningom, efter en temporär flyttning nu åt Beckholmen åter tränges tillbaka in på nordiska museets omedelbara grannskap. Logiken av herr Rydéns resonemang blir alltså, att flottstationen bör flyttas bort från Stockholms centrum.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av väckta motioner angående inköp av lönebostället Korsberga Prästgård i Korsberga socken av Jönköpings län; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor jämte två i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 147, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti den till riksdagen den 4 januari 1928 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1928—1929 hade Kungl. Maj:t — jämte det i propositionen förutsatts, att nu gällande grunder för beviljande av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. skulle äga tillämpning jämväl under budgetåret 1928—1929 — under åberopande av det vid propositionen under rubrik: »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor; 5. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.», fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen besluta, att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner och statens reproduktionsanstalt eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar samt dyrtidstillägg åt befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens pensionsanstalt m. fl. skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes.

samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

Vidare hade Kungl. Maj:t i förutnämnda proposition under de huvudtitlar, vilka vore föremål för statsutskottets förberedande behandling, föreslagit riksdagen att

dels till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt personalen vid nedan nämnda verk och institutioner för budgetåret 1928—1929 såsom extra reservationsanslag anvisa vissa belopp;

dels ock till bestridande av motsvarande kostnader för befattningshavare vid verk och institutioner, som icke särskilt angivits, å extra stat för budgetåret 1928—1929 såsom förslagsanslag anvisa vissa belopp.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner nämligen:

de lika lydande motionerna nr 120 inom första kammaren av herr *Lithander* och nr 256 inom andra kammaren av herr *Forssell*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att dyrtidstilläggen för statstjänstemännen under budgetperioden den 1 juli 1928—den 30 juni 1929 måtte beräknas å hela avlöningen, alltså med borttagande av maximeringsbestämmelsen för de högre statstjänstemännens dyrtidstillägg;

de ävenledes lika lydande motionerna nr 121 inom första kammaren av herr *Bärg m. fl.* och nr 218 inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förslag till dyrtidstilläggens utgående till befattningshavare i statens tjänst besluta, att nämnda dyrtidstillägg skulle utgå för budgetåret 1928—1929 efter samma grunder, som gällde för budgetåret 1927—1928, dock med nedanstående ändringar:

»1) stadgande om minskning av dyrtidstillägget för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som är under 25 år, utgår,

2) utöver barnstillägget och det procentuella dyrtidstillägget utgår ett tillägg enligt nedanstående grunder:

Tillägg till befattningshavare i reglerade verk.

Tilläggens belopp i kronor per år.

Löneklass	A-ort	B-ort	C-ort	D-ort	E-ort	F-ort	G-ort
1—8	120	126	132	138	144	150	156
9—12	96	101	106	111	116	121	126
13—14	72	76	80	84	88	92	96
15—16	60	63	66	69	72	75	78

Tillägg till övriga befattningshavare.

Till icke ordinarie befattningshavare, vilka åtnjuta avlöning efter andra grunder än vad i löneplanen för ordinarie befattningshavare vid de reglerade verken är stadgat, samt till befattningshavare vid oreglerade verk, ävensom till i statens tjänst anställda arbetare, vilka åtnjuta dyrtidstillägg, skall tillägg utgå å respektive dyrorter med samma belopp, som enligt ovanstående tabell utgår till befattningshavare i reglerat verk, vilka åtnjuta motsvarande

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

avlöning, med iakttagande dock, att befattningshavare, vars avlöning är större än enligt löneklasserna 8, respektive 12 eller 14, men mindre än nästföljande löneklass, alltid skall hänföras till den löneklassgrupp, där tillägget är mindre»;

de jämväl lika lydande motionerna nr 122 inom första kammaren av herr *Bärg m. fl.* och nr 219 inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning snarast möjligt samt framlägga förslag till löneroglering för statens befattningshavare med iakttagande av de riktlinjer, som anförts i motiveringen till ovan omförmälda motioner I: 121 och II: 218;

de likaledes lika lydande motionerna nr 196 inom första kammaren av herr *Johan Johansson* och nr 342 inom andra kammaren av herr *Johanson* i Hallagården, vari yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till nästa års riksdag angående en efter tidsförhållandena avvägd nedsättning av till statens befattningshavare utgående löneförmåner och i samband därmed en avveckling av dyrtidstilläggssystemet.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte

a) beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å de av herr *Lithander* och herr *Forssell* samt herr *Bärg m. fl.* och herr *Hage m. fl.* i ämnet väckta motionerna (I: 120 och 121 samt II: 218 och 256), besluta, att de för budgetåret 1927—1928 gällande allmänna grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle gälla jämväl för budgetåret 1928—1929;

b) besluta, att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes; samt

att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag; och

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg vid nedannämnda verk och institutioner för budgetåret 1928—1929 såsom extra reservationsanslag anvisa

Under sjunde huvudtiteln:

För mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 34,000, att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;
för bank- och fondinspektionen ett reservationsanslag å kronor 15,000, att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;

Under tionde huvudtiteln:

För patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 115,000, att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel;
för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 13,000, att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;

till bestridande av motsvarande kostnader för befattningshavare vid verk och institutioner, som icke ovan särskilt angivits, för budgetåret 1928—1929 såsom extra förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor	1,600,000	
» tredje »	»	250,000	
» fjärde »			
departementet	kronor	45,000	
lantförsvaret	»	5,400,000	
sjöförsvaret	»	2,200,000	
flygvapnet	»	130,000	
			» 7,775,000
under femte huvudtiteln			» 4,800,000
» sjätte »			» 170,000
» sjunde »			» 2,900,000
» åttonde »			» 6,000,000
» tionde »			» 950,000; samt

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

II) att de av herrar Bårg m. fl. och Hage m. fl. samt Johansson i Friggeråker och Johanson i Hallagården väckta motionerna, I: 122 och 196 samt II: 219 och 342, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade herr *Anderson* i Råstock reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Forsell**: Herr talman! I den föredragna punkten av utskottets betänkande behandlas även en motion, framförd av herr Lithander i första kammaren och mig. Denna motion avser upphävandet av den s. k. dyrtidsspärren. Motionen är avstyrkt av ett enhälligt statsutskott, och jag skall heller icke komma med något yrkande utan endast i största korthet framlägga min syn på denna sak och göra några reflexioner.

Denna dyrtidsspärr drabbar ju, som herrarna ha sig bekant, den delen av statstjänstemännens månadslöner, som överstiger 800 kronor för befattningshavare i reglerade verk och 650 kronor för befattningshavare i oreglerade verk. Ett borttagande av denna dyrtidsspärr skulle medföra en ökning av utgifterna i statsbudgeten med cirka 700,000 kronor, alltså ett ganska väsentligt belopp. För att man skall kunna komma fram med ett sådant förslag måste man ju ha ganska goda skäl att andraga till försvar för sin ståndpunkt. Jag vill då erinra om, att de statstjänstemannakategorier, som här äro i fråga, utgöra så att säga vår statsförvaltnings ryggrad. Det gäller de högst kvalificerade i vår statsadministration, och således måste det vara angeläget och ett statsintresse av hög valör, att till dessa poster såvitt möjligt kunna få högt kvalificerat folk. I samma mån som vårt näringsliv dess bättre blomstrar upp och i samma mån som konkurrensen från näringslivet till följd härav ökas, blir det givetvis av en viss vikt för staten att se till, att dessa viktiga poster utrustas med sådana förmåner i lönehänseende, att de något så när kunna uthärda konkurrensen med vad som bjudes på det privata livets område.

Att dessa tjänstemän verkligen kunna förtjäna ett beaktande från statsmakternas sida, torde framgå av en liten utredning, som, företagen på konstitutionsutskottets föranstaltande, införlivats med riksdagstrycket. Som herrarna veta, var det förra året uppe ett förslag om reducerande av riksdagsmannaarvodena. Man ansåg dessa arvoden för höga, och det gjordes därför en undersökning, huru dessa undan för undan förhöjda arvoden förhöllo sig till de arvoden på 10 kronor, som utgingo på 1860-talet, med hänsyn till den stegring, som övriga löner och arvoden hade undergått de sista 60 åren. Vid

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

denna undersökning kom det fram, att just de kategorier av statstjänstemän, som det här är fråga om, hade fått en kompensation, som kunde uttryckas med indextalet 261, om man satte indextalet år 1866 till 100. De tjänstemän det här gäller, äro sådana, som stå i ledamotsgraden, i rådsgraden, alltså själva kärnan i de tjänstemannakategorier jag här talar om. För övriga, lägre, tjänstemannagrupper hade en betydligt starkare stegring ägt rum. Sålunda hade stationskarlarnas indextal stigit till 526 och stationsskrivarnas till 451. Indextalet för sådana lägre tjänstemän, som stå i notariegraden, hade stigit till 382, men för de kategorier jag förut talat om, hade indextalet, som sagt, icke stigit till mer än 261.

Man måste ju säga, att det under sådana förhållanden finnes ett ganska starkt fog för att fästa statsmakternas uppmärksamhet på, att denna betydande tjänstemannakategori, jag nu närmast avser, genom utvecklingen faktiskt blivit tillbakasatt.

Denna utredning, som presterades förra året, ansågs vara av den vikt, att man kunde lägga den till grund för bibehållandet av de nuvarande riksdagsmannaarvodena, enär det kunde påvisas, att dessa arvoden icke vore orimligt höga i förhållande till 1860-talets lönenivå. Då riksdagsarvodena sålunda skola bibehållas vid en nivå av indextalet 320, kan det ju endast vara rimligt att något höja rådsgradens nivå av 261.

Det belopp, som skulle behövas, är emellertid, herr talman, så pass högt som cirka 700,000 kronor. Skulle man höja dyrtidsspären till 1,250 kronor eller till den gräns, som gäller för vissa befattningshavare inom riksdagens egna verk — jag vill fästa uppmärksamheten på skillnaden i lönehänseende mellan dessa olika tjänstemannakategorier — så skulle utgiftsökningen stanna vid cirka 400,000 kronor enligt de utredningar, som föreligga. Jag erkänner, att även detta är en beaktansvärd summa, och med hänsyn till det utomordentligt trängda budgetläget skall jag därför icke göra något yrkande. Detta skulle nämligen för mig medföra en förpliktelse att påvisa möjligheten till en motsvarande inkomstökning, och jag måste därför begränsa mig till att göra den vördsamma hemställan till regeringen, att denna på den lista över otillfredsställda men legitima behov, som jag förmodar att regeringen plägar göra upp, måtte förse detta behov med en mycket hög poäng så att säga, så att detta mycket legitima krav, som jag varit med om att framföra, detta djupa behov, kommer högt upp på denna lista.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då jag låtit anteckna en blank reservation till detta betänkande, anser jag det vara min skyldighet att säga, vad denna reservation ursprungligen var avsedd att innebära. Jag skall då be att få nämna, att läget på avdelningen var sådant, att det uppgjordes två alternativ. Det ena alternativet gick ut på ett upptagande i sak av regeringens förslag från i fjol, modifierat så, som det blev genom statsutskottets förslag då, d. v. s. att indextalet skulle kvarstå oförändrat, men att man därjämte skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag och en kamrat, som anslöto oss till detta alternativ, gjorde då gällande och göra det än, att det är ganska högt på tiden, att det göres någonting för att inarbeta dyrtidstilläggen i de fasta lönerna, så att man någon gång kommer ifrån det svävande lönesystem, som nu existerar. Jag tillät mig personligen erinra om att statsministern vid årets riksdag vid behandlingen av bankoutskottets utlåtande nr 5 också hade ett yttrande, varav framgick, att även han ansåg, att åtskilliga skäl talade för, att man skulle sätta i gång en dylik inarbetning

av dyrtidstilläggen i de fasta lönerna. Emellertid innehöll det andra alternativet — det vill jag säga till herr Forssell — sådana direktiv, att vi vid behandlingen i utskottet — kanske också i någon mån med hänsyn till att tiden för riksdagen snart var slut, då den här frågan skulle komma till avgörande — ansågo, att det helt enkelt vore riktigast i det nuvarande läget att icke driva saken till sin spets. Följden blev, att man från majoritetens sida gick in för, att det icke skulle bli något bråk, som man ibland brukar säga, och därför på sin höjd skulle tillåta en enda att i en reservation giva uttryck åt en avvikande mening. Som kammarens ledamöter behagade finna, råder det ibland en ganska järnhård disciplin i statsutskottet. Den omständigheten att jag kunde få ett litet hörn med berodde förmodligen därpå, att man icke ville stänga *alla* utvägar för en utskottsledamot, som haft en annan mening, att giva den tillkänna för kammarens protokoll.

Emellertid vill jag till herr Forssell säga, att om de direktiv, som voro utarbetade, hade kommit till stånd, lär väl icke vare sig ryggraden eller lemmarna blivit så värst betjänta därmed, ty det fanns yrkanden, som gingo ut på, att man borde se till att begränsa statens löneutgifter i allmänhet. Om det icke ansågs inopportunt skulle jag citera, ty jag har alternativet kvar, men jag tycker, att det är onödigt att riva upp strid genom att citera, vad som däri förekom. Jag vill bara med allt erkännande åt herr Forssells synpunkter säga, att man bör icke glömma bort att ryggraden, för att överhuvud taget kunna göra tjänst såsom sådan, måste ha åtskilliga andra kroppsdelar, och det är det, som jag för min del anser, att man icke i detta sammanhang kan se bort ifrån. Dessutom förvånar det mig, att han kunde taga en utgångspunkt, som låg så långt tillbaka i tiden beträffande vissa stats-tjänstemän, som han gjorde, då han nämligen återopade förhållandena på 1860-talet. Den grupp, som han, jag vill icke säga, apostroferade men någonting bra nära, fanns faktiskt icke till då, åtminstone icke i sådan utsträckning, att man kunde tala om den såsom en befattningshavaregrupp i samhället, och måhända är det därför, som jag tyckte, att de siffror, som han här lade fram blevo en smula missvisande.

Därtill vill jag lägga, att jag tycker att det är ett ganska underligt resonemang, som man för, när man jämt och ständigt gör jämförelser med en tid, då faktiskt stora lager av vårt folk fick sig med småslantar, under det att i förhållande till den tidens penningvärde det tjänstemannaskikt som herr Forssell kallade ryggraden, var utomordentligt väl avlönat i förhållande till de små lemmarna.

Emellertid, jag skall icke röra upp någon debatt eller giva klaven till en sådan och därför skall jag, herr talman, efter vad jag nu anfört endast yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag kan icke undgå att uttala en viss besvikelse över att utskottets hemställan denna gång endast innebär ett enkelt tillstyrkande till förslaget om bibehållande för nästkommande budgetår av de nuvarande dyrtidstilläggsgrunderna oförändrade. Två gånger tidigare i år har jag här i kammaren, dels när pensionsfrågor förelegat, dels när det gällt lönereglernasfrågor för hittills oreglerade grupper, uttalat den meningen, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om statsutskottet denna gång ville samla sig till en kraftansträngning och uttala sig för ett upptagande dels av spörsmålet angående inarbetandet i de fasta lönerna av dyrtidstilläggen och dels att i sammanhang därmed beredandet av lönerogleringar för hittills oreglerade lönegrupper skedde och slutligen för att de många vilande pensionsfrågorna också i detta sammanhang skulle komma upp. Genom ett dylikt uttalande skulle utsikterna för att detta stora, ofullbordade arbete i

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

lönereglerings- och lönebestämningsavseende kunnat så fort som möjligt fullföljas och avslutas, ha ökat. Till för några dagar sedan trodde jag också, att något sådant skulle komma ut av statsutskottets arbete på detta område. Jag fick nämligen del av att i avdelningen förelågo två alternativ, vilka var för sig upptogo förslag om uttalande i denna riktning. Förslagen skiljde sig enligt uppgift däri, att det ena förslaget ville giva bestämda direktiv, i vilken riktning inarbetandet av dyrtidstilläggen i de fasta lönerna skulle gå, under det att det andra förslaget i det avseendet nöjde sig med att påkalla en förut-sättningslös utredning och ett därpå grundat förslag.

Även om det förefaller mig, som om det — naturligtvis särskilt vid en riksdag före ett val — vore svårt för statsutskottets ledamöter att på detta ömtåliga område kunna ena sig om några direktiv, anser jag dock, att man bort kunna komma så långt samman i enighet, att man dels fixerat ett fast indextal för nästkommande budgetår och därmed bildat den första fasta utgångspunkten för ett dylikt fortsatt löne regleringsarbete och dels uttalat sig för att en utredning skulle påbörjas. Om detta hade skett, hade säkerligen alla parter, staten, statstjänstemän och pensionstagare, därav haft nytta och fördel. Så, som nu detta yttrande är avfattat och då man här i utskottets hemställen säger, att utskottet fortfarande anser, att oförändrade dyrtidstilläggsbestämmelser skola bibehållas, och när för övrigt utskottet icke lämnar någon som helst anvisning om upptagandet av dessa stora frågor, torde det få uppfattas så, att riksdagen står på den ståndpunkten, att man ännu icke anser tidpunkten för detta arbetes påbörjande vara inne. Jag beklagar om så är fallet. Ty jag tror, som sagt, att tiden därför är inne. En sådan utredning borde enligt min mening omedelbart upptagas, så att man om möjligt till nästa riksdag kunde haft att emotse dessa löne reglerings- och pensionsförslag, åtminstone i väsentliga delar.

Jag kan naturligtvis icke vid denna tid av riksdagen förvänta, att någon ändring nu skall komma till stånd i statsutskottets hemställen, men nog verkar det hela från statsutskottets sida en smula kraftlöst. Man fick av uppgifterna om de tidigare alternativen till utskottsyttrande den uppfattningen, att statsutskottet stod ganska enigt beträffande önskvärdheten av detta arbetes upptagande, om man också icke kunde ena sig i alla avseenden om de direktiv, som utskottet ville inrymma i sitt yttrande.

Herr Höglund: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har förut icke begärt ordet, när det gällt frågor av denna beskaffenhet av den enkla orsaken, att jag själv är statstjänare, och det förefaller mig mindre sympatiskt att då uppträda i en sådan fråga. Då emellertid huvudmotionären icke här är närvarande, och då jämte mig icke mindre än 30 ledamöter av denna kammare gått fram med motionen i dessa frågor, anhåller jag få yttra några ord. Det är för övrigt två motioner, som blivit väckta. Den senare motionen har av hans excellens herr statsministern nyss berörts, och jag skall be att få understryka, vad han sade ifråga om inarbetandet av dyrtidstilläggen i de fasta lönerna. Det vore för både riksdagen och personalen av största möjliga nytta, att detta bleve gjort snarast möjligt. Det är icke riktigt och rätt att denna stora personal från år till år och från kvartal till kvartal skall gå i ovisshet om vad de egentligen ha för löner. Dyrtidstillägg är icke en fast grund att bygga på, och när de privata arbetsgivarna redan för länge sedan övergivit den linjen, borde det vara tid för riksdagen att slå in på en annan väg. Ty det är väl ingen, som väntar sig några stora fluktuationer i fråga om indextalet och därför anser att man icke bör taga detta steg snarast möjligt.

Man har i detta fall från utskottets sida endast citerat vad finansministern har anfört i sin proposition. Nu vill jag ifråga om den framställning, som

gjorts, säga, att det väl icke kan betraktas såsom oförsynt att man gått fram med en sådan framställning, som ju i och för sig är mycket blygsam. Ser man på siffrorna där, så innebära de, att man begär för de lägsta löntagarna d. v. s. i 1—8 lönegraderna och på A-ort ett belopp av 120 kronor, alltså 10 kronor i månaden. Det blir ungefär icke fullt 5 öre i timmen, och det vore ju tämligen blygsamt, om en arbetargrupp på den privata arbetsmarknaden skulle begärt en sådan löneförhöjning. Nu är det så, att denna stora arbetargrupp icke har samma frihet och förhandlingsordning, som andra arbetargrupper. Den enda vägen, som de kunna gå, är att gå till Kungl. Maj:t eller genom sina representanter i riksdagen hemställa om förbättringar. Jag menar alltså, att de belopp man här går in för innebära för de lägst avlönade 5 öre i timmen — detta är det högsta — och för grupperna 15—16 hälften så mycket i timmen på A-ort och 13 kronor i månaden för den lägsta personalen på G-ort, respektive 78 kronor om året för den 15:e och 16:e lönegraden. Det är som förut antytts mycket blygsamt, om man tar hänsyn till vad motionärerna ha anfört här uti bilagan till sin motion, däri de säga:

»Vi hava i tidigare gjorda framställningar om ändrade grunder för de utgående dyrtidstilläggen påvisat, att en månadsavlönning för en ordinarie befattningshavare i Stockholm, tillhörande 5:e lönegraden, icke är av beskaffenhet att densamma sakligt kan betecknas såsom någon överbetalning eller överkompensation. Vi tillåta oss återupprepa att en sammanlagd löneinkomst på 247 kronor per månad i en så dyr stad som Stockholm, med sina höga hyror, ställer en sådan inkomsttagare och hans familj så omedelbart invid gränsen av existensminimum, att en förbättring av avlöningsläget är mer än väl påkallat. Det är omnämnda månadslön, som utgår till ordinarie befattningshavare inom 5:e lönegraden under de tre första ordinarie anställningsåren. Sedan utgifterna för hyra, skatter, bränsle, lyse och gas erlagts samt den egna och familjens pensionering, har en dylik befattningshavare av sin månadslön allenast omkring 110 kronor för mat, kläder och andra nödvändiga utgifter för sig själv och sin familj. Vissa befattningshavare inom denna grupp äro tillika ålagda uniforms-skyldighet, utan bidrag från verken. Utgifterna härför belöpa sig till minst 12 kronor i månaden. Det blir för sådana befattningshavare icke fullt 100 kronor över till omförmälda utgifter. För befattningshavare i extra ordinarie eller extra ställning bli förhållandena givetvis mycket svårare.» Ja, detta är förhållanden, som icke låta sig bortförklaras.

Jag säger ännu en gång, att riksdagen får lov att taga hänsyn till den ställning, som dessa stora grupper intaga i förhållande till andra arbetargrupper, i synnerhet när man nu gått fram med en så blygsam begäran, som man gjort här. Jag förstår väl, att det i statsutskottet, som herr Anderson i Råstock anförde, varit svårt för de våra att komma längre än de gjort, men vi motionärer intaga i alla fall i detta avseende en något annorlunda och friare ställning. Enligt vad jag kan förstå, är det ingenting, som hindrar mig att här yrka bifall till dessa motioner. Ehuru hans excellens herr statsministern visserligen ansåg, att det icke nu fanns någon möjlighet att få ändring i utskottets förslag i fråga om dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna, skall jag tillåta mig att såsom motionär yrka bifall till de två av herr Hage m. fl. väckta motionerna II: 218 och II: 219.

Herr **Forssell**: Herr talman! Jag måste tillstå att jag har svårt att förstå den iver med vilken min högt ärade vän herr Anderson i Råstock kastat sig ut i polemik mot mig. Jag levde i den föreställningen, att jag framfört mina synpunkter med all möjlig modesti. Jag har försökt att taga all möjlig hänsyn till budgetläget och försökt att giva en så saklig och behärskad motivering som möjligt till dessa synpunkter. Nu undrade herr Anderson i Råstock, var-

*Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

för jag kom dragande med den där utredningen om utvecklingskurvan från 1860-talet och fram till nu. Ja, jag har två skäl, varför jag åberopade denna utredning. För det första finnes det ju ingen annan utredning om denna lönekurva sedan 1860-talet. Det är icke så lätt att taga någon annan utredning när denna är den enda officiella utredning härom, som finnes. Under sådana förhållanden får han vara vänlig och ha överseende med mig för att jag kommer med detta officiella dokument. Det andra skälet är, att detta papper förra året, när det gällde riksdagens ställningstagande till frågan om sänkningen av riksdagsmannaarvodena, blev betraktat såsom synnerligen solitt och blev lagt till grund för beslutet. Då anser jag, att man har samma rätt att i år använda dokumentet i fråga. Jag kan därför icke riktigt förstå den där kritiken av mitt åberopande av sagda utredning.

Emellertid vill jag ytterligare till regeringens benägna beaktande understryka de synpunkter, som jag tillåtit mig att framhäva. Jag skulle nog tro, att man på regeringsbänken haft känning av, att det kan vara svårt nog att till dessa viktiga poster i statsförvaltningen skaffa kvalificerat folk just med hänsyn till de begränsade förmåner, som dessa poster erbjuda.

Den siste ärade talaren herr Höglund tangerade i sitt anförande en tankegång, som jag skulle vilja nämna några ord om. Han hemställde att statsmakterna skulle taga hänsyn till den stora samhällsgrupp, som herr Höglund sade sig representera. Detta föranleder mig att uttala den förhoppningen, att statsmakterna måtte i rättfärdighetens och statsintressets namn taga hänsyn till den samhällsgrupp vars synpunkter jag tror, att jag riktigt återgivit, *trots* att denna grupp är *liten*. Den är ju i sina funktioner så mycket viktigare.

Herr Samuelsson: Herr förste vice talman! Jag vill säga till herr Forssell, att det är stor skillnad mellan båda dessa grupper, vilkas talan här har förts. Ty inom den stora grupp, som herr Höglund talade om, råder verklig nöd på grund av de reduceringar, som från riksdagens sida undan för undan äro gjorda de sista åren, speciellt vad beträffar dyrtidstilläggen.

Ty det var kraftiga reduceringar, som gjordes exempelvis år 1921 och kraftigast av den socialdemokratiska regeringen på grund av herr Thorssons initiativ 1923. Stannar man litet inför de reduceringar, som riksdagen redan vidtagit, och undersöker hur de lägst ställda befattningshavarna vid statens verk för närvarande ha det, förstår man, att det är en avsevärd skillnad i fråga om de krav, som från det hållet framförts, exempelvis jämförda med de krav, som framfördes av herr Forssell.

Man kan för närvarande konstatera, att det råder en stor bitterhet bland de lägre befattningshavarna i statens verk på grund av att riksdagen hittills aldrig har tagit någon hänsyn till de krav, som årligen från personalorganisationernas sida framförts i riksdagen. Det är för övrigt oriktigt, såsom herr Höglund ville göra gällande, att denna personalgrupp kräver någon ökning å sina löner. Man kan i stället påstå, att de kräva att återvinna en del av en löneförmån, som de förr haft och som de borde ha rätt att fordra med hänsyn till nuvarande index och den beräkning man gjorde, när man från början gick in för dessa dyrtidstillägg, vilka sedan blivit reducerade. Vad som kräves i de motioner, som årligen framlagts å de lägre befattningshavarnas vägnar, är alltså att få tillbaka en liten del av vad som fråntagits dem. Det är således ett rimligt, blygsamt krav, som jag inte tror, att någon kan motsätta sig, som vill ta hänsyn till, hurudan ställningen är för de lägre befattningshavarna. De begärda tilläggen äro så välmotiverade, att riksdagen bör kunna bevilja desamma och således antaga motionerna. En sak, som även krävts här i motionen från personalorganisationerna, är att dyrtidstillägg skulle utgå även för befattningshavare under 25 år. Finns det någon anled-

ning att fortfarande undanhålla dem dessa dyrtidstillägg? Nej, det gör det inte. Men ändå vill utskottet icke gå in på något resonemang om att skipa rättvisa för denna personalgrupp. Vi ha nyligen haft en kongress för personalen vid statsbanorna och de enskilda järnvägarna. Denna stora kongress har kraftigt understrukit de krav, som framförts i motionen, och jag är övertygad, att kraven även blivit framförda till regeringen.

Går man sedan över till formen för dyrtidstilläggen, måste man säga, att denna ständiga behandling av dyrtidstilläggen gör, att personalen befinner sig i en mycket osäker ställning i fråga om den lön, som skall utgå. Det beror ju huvudsakligen på riksdagens sammansättning och riksdagens goda vilja, hurudan ställningen i detta avseende blir för personalen år efter år. Man har därför i en annan motion från dessa personalombud krävt, att man nu skulle få dyrtidstilläggen inarbetade i de fasta lönerna, så att personalen skall kunna veta, vilken lön som skall utgå och detta inte bero på hurudan ställningen är i riksdagen för tillfället. Nu svävar ju personalen i fullkomlig ovisshet om, huruvida man nästkommande 1 juli får behålla sina nuvarande löner eller skall nödgas gå med på en ytterligare beskäring. Förhållandena ha ju numera blivit rätt stabiliserade, och det krav på dyrtidstilläggens inarbetande i de fasta lönerna, som här framförts, måste därför även ur den synpunkten anses fullkomligt berättigat.

Jag hade väntat, att herr Anderson i Råstock skulle yrka bifall till motionen, så mycket mer som han avgivit en blank reservation. Men man måste konstatera, att i denna fråga, lika väl som i många andra, socialdemokraterna spricka, när det gäller att tillvarata arbetarnas och personalens intressen. Här har ju nu en socialdemokrat, nämligen herr Höglund, yrkat bifall till motionen. Denna är undertecknad av 31 ledamöter av kammaren, däribland herr Höglund och mig. Men man ser, att socialdemokraterna som sagt spricka, när det gäller att taga ståndpunkt till denna fråga, och därför är det kanske inte synnerligen stora utsikter att få motionen bifallen av riksdagen. Emellertid, om man ser på de nuvarande förhållandena inom samhällslivet, på nuvarande index och på den ställning den lägre personalen för närvarande intager, så har man ingen anledning att frånträda den uppfattning, som under årens lopp framförts av personalombuden och en del andra arbetarrepresentanter i andra kammaren. Och jag ber därför, herr förste talman, att få yrka bifall till motionen II: 218 av herr Hage m. fl. ävensom till motionen II: 219, i vilken sistnämnda föreslås skrivelse med begäran om utredning angående dyrtidstilläggets inarbetande i den fasta lönen.

Med herr Samuelsson förenade sig herrar *Spångberg*, *Herou* och *Dahlén*.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag vet verkligen inte, hur den skall vara beskaffad, som skulle ha förmåga att framlägga ett förslag här, så att alla statens tjänstemän kände sig tillfredsställda. Jag säger inte fullt nöjda, men ändå så pass tillfredsställda, att den ena gruppen inte flög på den andra. Jag tror, att det hör till det omöjliga. Till den siste ärade talaren vill jag säga, att vi ha ju diskuterat saken förr. Han tycks ha glömt, att när dyrtidstilläggen voro högst, var kronans köpkraft liten, och det var för att den i alla fall hette krona och för att man skulle kunna fortfara med den summan, som dyrtidstilläggen voro till. Men sedan dess ha vi återgått till guldmynntfoten, vilket väl knappast någon trodde skola bli möjligt. Hur det är, så få väl också lönerna i statstjänst en liten smula korrespondera med löneställningen i övrigt i landet. Det är det svaret jag åtminstone vill ge till den talaren.

Då hans excellens statsministern uttalade en viss besvikelse över att statsutskottets förslag var sådant det var, så kan jag inte förstå det. Jag tycker, att

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.

(Forts.)

den besvikelsen knappast kan anses rimlig. I fjol framlade Kungl. Maj:t ett förslag, som innebar, att om inte riksdagen hade någonting att däremot invända, så ämnade Kungl. Maj:t sätta i gång med en definitiv reglering av löner och dyrtidstillägg, och det föreslogs på samma gång, att vi skulle taga en fast årsindex att beräkna dyrtidstilläggen efter. Detta förslag avstyrktes av statsutskottet och avlogs av riksdagen. Nu i år framlägger ju Kungl. Maj:t ett förslag i enlighet med riksdagens fjolårsbeslut. Under viss period av kristiden hände det, att då Kungl. Maj:t kom fram med förslag angående dyrtidstilläggen, dessa regelbundet förändrades av riksdagen. Sedan riksdagen gjort en sådan förändring, återkom Kungl. Maj:t nästföljande år med ett förslag i överensstämmelse med riksdagens senaste beslut, men då förändrades det ånyo av riksdagen. Jag vill minnas, att vi repeterade detta fyra gånger. Jag undrar, om det skulle ta sig så bra ut att nu göra likadant. Även om man skulle ha stor förkärlek för dyrtidstilläggens inarbetande i lönerna och anse, att rätta tidpunkten därför nu vore inne, så kunde man väl ändå inte anse lämpligt, att statsutskottet skulle gå tvärt emot Kungl. Maj:ts förslag i år, när Kungl. Maj:ts förslag var precis i enlighet med vad riksdagen i fjol på statsutskottets tillstyrkan beslöt. Eljest hade det varit, som om man skulle ha sagt, att Kungl. Maj:t kan aldrig framlägga ett förslag, som tillfredsställer statsutskottet och riksdagen.

Redan detta var ett starkt skäl. Men sedan tillkommer, att om vi skola tränga in i detta och riktigt börja knivkastningen om hur det skall se ut på detta område, så blir det nog strid på allvar. Och då är det så, att partierna ha föredragit en viss vapenvila i stället för att gå varandra in på livet, särskilt som frågan kom upp så sent under riksdagen. Jag vet för min del inte, vad anledningen är till att fjärde avdelningen inkommit så sent med ärendet. Men man kände sig som sagt inte alls upplagd att nu slåss om dessa alternativ utan föredrog även av den orsaken att låta allt förbli som det var.

Till dessa två skäl kommer så ytterligare ett tredje, som nog åtskilliga ledamöter av utskottet, även bland dem som varit med på avdelningen, i själ och hjärta tagit stor hänsyn till. Det talas nu om att förhållandena skulle vara stabiliserade. Ja, finner man det tillräckligt, att indextalet, som vi få och fått nu under dessa år, står tämligen stilla, då kan man ju säga, att det är stabiliserat. Nu ha emellertid flera av oss aldrig godkänt indextalet såsom ett riktigt uttryck för prisbildningen och vad därmed sammanhänger. Men vi ha ju inte haft något bättre, och därför ha vi fått taga denna nödfallsutväg. Men en verklig stabilisering, vad förutsätter den? Jo, att alla olika produktionsgrenar inom samhället skola hava kommit någorlunda i ekonomisk jämvikt med varandra. Och att detta skulle vara fallet, det kunna många, särskilt vi jordbrukare, icke på något sätt medgiva. Ty är detta fallet, ha vi kommit till en stabilisering och till en sådan jämvikt, då tror jag man kan säga först som sist, att det svenska jordbrukets undergång är given. Var stå vi jordbrukare med vårt indextal? En obetydlighet över 100. Men var stå en hel del andra saker? Byggnadsverksamheten m. m. är uppe en god bit över 200, och sedan ligger det övriga någonstans däremellan. En sådan artikel som t. ex. tändstickor har ett indextal av 287 i jämförelse med 1913. Vi ha verkligen den tron, att en utjämning av dessa orimliga prisställningar ovillkorligen skall tvinga sig fram. Vi tro inte, att detta artificiella förhållande skall kunna hålla sig synnerligen länge. Men tyvärr få vi ju konstatera, att hittilldags denna konstlade ställning de olika produktionsgrenarna emellan har kunnat hålla sig uppe. Detta är nog anledningen till, att åtskilliga av oss ställt oss synnerligen ovilliga mot att en gång för alla slå fast denna ställning. Ty jag antar, att i samma ögonblick, som det ljuder på allvar, att nu skall det bli en definitiv lönerreglering, så blir det en reglering uppåt. Jag har aldrig hittills sett någon lönerreglering

av annat slag. Åtminstone tror jag inte, att herr Samuelsson godkänner någon annan, och även de föregående talarna godkände ju icke de nuvarande lönerna, utan även de ville trissa upp dem.

Det förvånar mig, att hans excellens statsministern, med det ekonomiska sinne och den stora sans i lönefrågor han har, kanske mer än någon annan man här i landet, anser det märkvärdigt, att vi under dessa förhållanden inte velat taga ett språng ut i det okända på detta område. Det ha vi inte velat göra. Vi tro verkligen, att en utjämning med en naturlags nödvändighet kommer att tvinga sig fram. Ty eljest är det åtskilliga näringar som äro totalt kaputt här i landet.

Det är huvudsakligen dessa skäl, herr talman, som gjort, att jag för min del utan minsta tvekan sällat mig till dem, som stå för utskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Endast ett par ord i anledning av herr Samuelssons anförande. Han sade, att socialdemokraterna i utskottet spruckit på denna fråga. Nej, herr Samuelsson, vi äro lika hela som förut. Herr Samuelsson kan ju själv bedöma, hur frågan ligger till, när han hör de framställningar, som här göras. Det fanns faktiskt ingen möjlighet för oss att inom utskottet driva fram en förändring, som skulle åstadkomma bättre förhållanden för de lägsta grupperna av befattningshavare. Därför har jag och mina partikamrater, som anslutit sig till utskottets uppfattning, och det är de flesta, gått ut ifrån, att man bör behålla status quo. Man kan ju icke göra någon förändring. Jag skall gärna erkänna, att jag för min del har den uppfattningen, att det kan finnas vissa grupper, där man behövde göra någon jämkning av deras utgående löneförmåner, därför att vissa förutsättningar, som förefunnos vid den definitiva löneregleringen, synnerligast för de affärsdrivande verken, icke längre äro tillfinnandes. Det kunde bliva nödvändigt att på den grund göra en liten jämkning uppåt i dessa lönebelopp. Men jag tror icke tidpunkten är sådan, att det finnes någon möjlighet att vinna bifall inom riksdagen för ett sådant förslag från utskottet.

Vad sedan angår herr Forssells motion, där han vill att dyrtidstillägg skall utgå på hela lönebeloppet för de högre befattningshavarna, måste jag säga, att där finna verkligen herrarna ett exempel på divergenserna mellan de olika gruppernas uppfattning. Herr Forssell är visserligen icke befattningshavare, men jag antager, att han för de högre befattningshavarnas talan. Då bör man också förstå de svårigheter, som de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet haft, när det gällt att bedöma denna fråga. Och det är icke på grund av att vi spruckit, som vi icke velat vara med och göra någonting just nu.

I fråga om det uttalande, som hans excellens statsministern gjorde, ber jag att få instämma i vad herr Olsson i Kullenbergstorp sagt. Vi ansågo det icke lämpligt, att statsutskottet i år skulle föreslå en sak, som Kungl. Maj:t föreslog i fjol och statsutskottet då avstyrkte. Vi ansågo det icke juste att handla på det sättet. Vi beräknade även, att Kungl. Maj:t kanske själv skulle kunna bedöma den saken, när Kungl. Maj:t ansåg det vara lämpligt och möjligt att igångsätta en sådan utredning. Men när man hör herr Olsson i Kullenbergstorp och hans kritik — jag hörde icke så noga vad han sade från talarstolen, men åtminstone den kritik han anförde i utskottet angående indextalet och dess tillkomst — blir man förvånad. När det förefinnes så stark misstänksamhet om att dessa indextal icke vila på fast grund, menar jag det är mycket svårt att fastläsa en bestämd siffra, som skulle utgöra grundtal. Jag tror därför, att det både ur befattningshavarnas synpunkt och ur andras är klokt att nu taga det förslag som utskottet framställt. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

Ang.
dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl.
(Forts.)

Herr **Samuelsson**: Jag vill bara säga till herr Jansson i Falun, som missuppfattat mig, att jag aldrig påstått, att socialdemokraterna spruckit i utskottet. Men jag sade i mitt anförande, att socialdemokraterna spruckit i kammaren vid behandlingen såväl av denna fråga som av snart sagt samtliga frågor av dylik art. Men man kan även konstatera, att socialdemokraterna delvis spruckit i utskottet, då det även finnes en blank reservation av en socialdemokrat.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande mom. I) a), nämligen dels på bifall till utskottets i berörda moment gjorda hemställan, dels ock på bifall till herr Hages m. fl. motion II: 218; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Samuelsson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. I) a) av utskottets förevarande utlåtande nr 147, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit herr Hages m. fl. motion II: 218.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Vidare blevo efter av herr talmannen särskilt beträffande vart och ett av mom. I) b) och I) c) därå framställda propositioner utskottets hemställanden i dessa moment jämväl av kammaren bifallna.

Slutligen gav herr talmannen i fråga om mom. II) propositioner dels på bifall till utskottets i detta moment gjorda hemställan, dels ock på bifall till herr Hages m. fl. motion II: 219; och biföll kammaren utskottets hemställan i nämnda moment.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1928—1929 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 47, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt de för religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder anställda präster;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 37, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt nordiska museets personal; och

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 224, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av väckta motioner angående statens medverkan till skogsodling å kala, till skogsbörd tjänliga marker m. m.;

nr 72, i anledning av väckt motion angående befrielse för arrendatorn M. H. Bågenholm från erläggande av viss honom åliggande arrendeavgift;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1928—1929 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln; och

nr 75, i anledning av väckt motion om ändring av bestämmelserna angående vägstämmas rätt att utse revisorer.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 15.

Härefter upptogs till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.*

Genom en den 16 mars 1928 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om trafikförsäkring å motorfordon;
- 2) lag om ändring i lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik; och
- 3) lag om ändring i 1 § i lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehäft tre i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 310 av herr *Sandén*; samt

inom andra kammaren:

nr 524 av herr *Lövgren* i Nyborg och

nr 525 av herr *Carlsson* i Stockholm.

I motionerna I: 310 och II: 525, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen med avslag å propositionen måtte begära förnyad utredning rörande trafikförsäkring å motorfordon m. m. med syfte att sådan försäkring antingen skulle obligatoriskt ske i riksförsäkringsanstalten eller att försäkringen automatiskt skulle äga rum i riksförsäkringsanstalten, därest ej försäkring tecknats i särskild av Kungl. Maj:t godkänd försäkringsinrättning.

Utskottet hemställde,

1) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt

2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under 1), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om trafikförsäkring å motorfordon hade åt 18 § givits denna avfattning:

18 §.

Den, som försäkringsplikt åligger, vare, där fordonet av honom eller av annan med hans vilja brukas i trafik här i riket utan att trafikförsäkring till

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.

(Forts.)

föreskrivet belopp tagits och vidmakthållits, förfallen till böter, högst två tusen kronor.

Till enahanda straff dömes ock en var annan, som brukar motorfordon med kännedom om att föreskriven försäkring ej finnes.

För försummelse att taga ny försäkring, som i 6 § sägs, vare straffet böter, högst fem hundra kronor.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *S. Erik Anderson, John O. Karlsson, P. E. A. Jonsson, Bissmark, Olsson* i Rimforsa och *Christenson* i Södertälje, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts proposition endast med den ändring, att 18 § i lagen om trafikförsäkring å motorfordon skulle erhålla följande ändrade lydelse:

18 §.

Den, som försäkringsplikt åligger, vare, där fordonet av honom eller av annan med hans vilja brukas i trafik här i riket utan att trafikförsäkring till föreskrivet belopp tagits och vidmakthållits, förfallen till böter, högst två tusen kronor.

En var annan, som brukar motorfordon med kännedom om att föreskriven försäkring ej finnes, vare förfallen till böter, högst fem hundra kronor.

För försummelse att taga ny försäkring, som i 6 § sägs, vare straffet böter, högst fem hundra kronor; samt

2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna måtte anses besvarade genom hemställan under 1).

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Christenson** i Södertälje: Herr talman! Det förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon, som här föreligger, avser att införa försäkringsplikt för ägare av motorfordon. Enligt 1916 års lag angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik åligger det ägare av motorfordon att ansvara för skada, som på grund av trafik med motorfordon drabbat person eller egendom, som *ej* befordras med fordonet. Dock utgår icke ersättning vid rena olyckshändelser, *ej* heller om fordonet brukas utan lov. För skada å person eller egendom, som befordras med fordonet, utgår icke någon ersättning enligt 1916 års lag. Men det kan ju inträffa, att på grund av vanliga skadestandsregler en person på grund av försummelse eller vållande kan bli ansvarig även för sådan skada. Beträffande skada å person, som färdas i fordonet, förekommer dock enligt 1916 års lag ansvar för sådan skada, om den uppkommit i trafik med motorfordon, som mot ersättning upplåtes åt allmänheten, exempelvis i drosk- och busstrafik.

Det nu föreliggande förslaget avser att bereda säkerhet för dem, som bliva skadade, att verkligen få ut den skadeersättning, som kan tillerkännas dem av domstol.

Om en person blir skadad, och motorfordonets ägare befinnes skyldig ersätta skadan, blir han dömd att betala ett visst belopp till den skadade. Men det kan hända, att den skadade icke kan få ut beloppet, därför att motorfordonsägaren icke är solvent, icke kan betala, vad som ålagts honom. Det är för att nu bereda trygghet åt den skadade eller, om han avlidit, hans anhöriga, som denna lagstiftning föreslås.

Enligt förslaget utgår skadestånd med ett maximibelopp av 20,000 kronor för varje skadad eller dödad person. Dock har det stadgats ett visst maximibelopp för varje händelse, som inträffat. Det maximibeloppet är bestämt till 60,000 kronor; d. v. s. om flera än tre personer skulle råka bliva dödade vid en

automobilolycka, kan icke de anhöriga till var och en av de skadade få ut fulla beloppet, 20,000 kronor, utan det blir en motsvarande reduktion. Skulle skadan hava inträffat i motortrafik, där motorfordon mot ersättning tillhandahållas allmänheten, ankommer det dock enligt förslaget på Kungl. Maj:t att fastställa ett högre totalbelopp än dessa 60,000 kronor. Det må också anmärkas, att det är för varje händelse, som inträffat, som detta maximibelopp 60,000 bestämts. Sålunda, om samma automobil råkar komma i olycka flera gånger under samma år, kan det hända, att detta maximibelopp flera gånger kan komma att utgå under ett år.

Vidare må erinras, att den skadade eller hans rättsinnehavare, om han skulle ha avlidit, kan vända sig direkt till försäkringsgivaren med sitt krav.

Enligt förslaget kan trafikförsäkringen meddelas, förutom av anstalt, som inrättats av staten, endast av försäkringsanstalt, som erhållit Konungens tillstånd.

Det må även framhållas, att om försäkringen skulle ha upphört, eller om vederbörande skulle ha underlåtit att fullgöra sin försäkringsplikt eller om motorfordonet brukats utan lov, så får i alla fall den skadade eller hans anhöriga ut ersättning på grund av särskilda bestämmelser i lagen.

Den som uraktlåter att fullgöra sin försäkringsplikt och använder eller låter använda motorfordonet kan härför dömas till böter, högst 2,000 kronor. Samma ansvar drabbar enligt förslaget den, som utan att vara försäkringspliktig dock brukar motorfordon med vetskap om att föreskriven försäkring icke finnes.

Ja, det är i huvudsak innehållet av denna lag, som nu är föreslagen. Med hänsyn till det stora antal automobilolyckor, som inträffar — vi läsa ju nästan dagligen i tidningarna om dylika olyckor, och många med dödlig utgång eller eljest med mycket svåra påföljder — är det av mycket stor vikt, att det snarast möjligt blir någon lagstiftning på detta område, så att de personer, som bliva skadade, få trygghet för utbekommande av ersättning för den skada, som uppkommit.

Då man nu går att införa försäkringsplikt på detta område, är det givet, att det är synnerligen viktigt, att man ser till, att det icke ålägges motorfordonsägaren högre premier för denna försäkring, än vad som är nödvändigt. Det bedrivs redan nu i vårt land i mycket stor utsträckning trafikförsäkring eller ansvarighetsförsäkring på grund av trafik med motorfordon. Omfattningen är så stor, att för de försäkringar, som gällde vid 1926 års slut, ansvarighetssumman uppgått till icke mindre än i runt tal 3,750,000,000 kronor. Om, såsom framgår av handlingarna, omkring 60 % av alla i landet befintliga motorfordon nu äro försäkrade, tillkommer sålunda, om det blir försäkringsplikt, ytterligare omkring 40 %. Då förstår man, att nämnda ansvarighetssumma kommer att ytterligare högst väsentligt stiga.

Nu innehåller, som naturligt är, lagen icke några bestämmelser om vad som skall betalas i premier. Det framgår icke heller fullt klart av utredningen, vilka premiesatser man, sedan lagen blivit antagen, har att räkna med. Visserligen förekomma redan i stor utsträckning liknande försäkringar, men den försäkring, som här är i fråga, går något längre än den, som hittills tillämpats. Därför är det svårt att få något bestämt uttalande om, hur mycket man kan vänta sig skola utgå i premie. Emellertid har man från de försäkringsanstalter, som hittills drivit sådan försäkring, fått den uppgiften, att man sannolikt icke skall behöva komma till högre premier, än man nu har, oaktat försäkringens omfattning blir något utvidgad. I handlingarna finnes ju en tabell över de premier, som nu tillämpas av försäkringsbolagen. De utgöra ju, som herrarna finna på sid. 10 av utskottets utlåtande för exempelvis en personautomobil för privat bruk 85 kronor. Riksförsäkringsanstalten

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

beräknar, att vid genomförd obligatorisk trafikförsäkring premiernas totalsumma skall komma att belöpa sig till över 10 miljoner kronor. Det är ju ett mycket betydande belopp, och det är, som jag sade nyss, givet, att det är angeläget se till, att icke premierna bliva högre, än vad som är nödvändigt. Härvid har ifrågasatts, huruvida det icke skulle vara lämpligt att ordna försäkringen på så sätt, att den ombesörjdes av en statsanstalt för att få lägsta möjliga premier. Men den erfarenhet, man har på liknande områden, torde icke giva någon garanti för att man därigenom skulle komma till mindre kostnader och lägre premier, utan erfarenheten talar kanske snarare i en motsatt riktning. Man kan också tänka sig en maximering av premiesatserna, såsom i Danmark skett beträffande försäkring för olycksfall i arbete. Men det är alldeles givet, att, innan man vunnit tillräcklig erfarenhet om denna obligatoriska försäkring, och huru den kommer att verka, kan man icke fastställa några maximipremier. Om försäkringen skall få drivas av enskilda anstalter, torde man kunna vinna trygghet för, att dessa ej åsätta för höga premier, genom av staten anordnad kontroll. De sakkunniga, som avgivit ett betänkande i detta ärende och som tänkt sig, att försäkringen skulle drivas genom enskilda anstalter, åtminstone till en början, ha såsom en kontrollåtgärd föreslagit åläggande för försäkringsanstalterna att årligen till försäkringsinspektionen avlämna uppgift å premier, skadeersättningar och kostnader. Då kan det av försäkringsinspektionen årligen bedömas, huruvida de premier, som tillämpats, äro för höga. Och skulle detta visa sig vara fallet, kan staten ingripa på något sätt, antingen genom att låta en statsanstalt driva dylik försäkringsrörelse eller eventuellt, om man fått tillräcklig erfarenhet, genom en maximering av premierna.

Nu har första lagutskottet avstyrkt detta förslag på flera olika skäl. Det viktigaste skälet, som lagutskottet åberopar, är det, att utredningen i ärendet är ofullständig. Det föreligger nämligen ingen utredning, säger utskottet, angående trafikförsäkringsrörelsens bedrivande av en statsanstalt. Nu var det ju så, att när riksdagen 1925 skrev om denna sak, så tänkte sig nog riksdagen i första hand, att denna försäkring skulle drivas av enskilda företag. Det säges nämligen i riksdagsskrivelsen, d. v. s. i utskottsutlåtandet, som riksdagen anslöt sig till, att åtskilligt talade för att den försäkringsverksamhet, varom här var fråga, under viss kontroll anförtröddes åt de privata försäkringsanstalterna, respektive åt särskilda för ändamålet bildade bolag av motorfordonsägare. Men därjämte framhöll utskottet, att vid utredningen även borde tagas i övervägande, huruvida sådan försäkringsverksamhet lämpligen kunde bedrivas av riks-försäkringsanstalten.

Nu förmenar utskottet, att det icke verkställts någon tillfredsställande utredning beträffande riks-försäkringsanstaltens övertagande av denna försäkringsrörelse, och detta är ju också riktigt. Men de sakkunniga ha för sin del ansett, att behovet av trafikförsäkring kan på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodoses genom befintliga försäkringsanstalter. Och dessa anstalter ha ju hittills, efter vad de sakkunniga säga, beträffande de försäkringar av detta slag, som de redan handhaft, fyllt sin uppgift utan anmärkning.

Vidare finnes ju på detta område åtskillig konkurrens, som är ägnad att motverka uppskrivning av premierna. Det finnes icke mindre än 21 inhemska och 7 utländska försäkringsbolag, som bedriva sådan försäkringsverksamhet i Sverige. Här vill jag framhålla, att av dessa 28 bolag äro icke mindre än 7 ömsesidiga bolag, d. v. s. sådana företag, där automobilägarna själva äro delägare i företaget och sålunda själva få den vinst, som kan uppkomma. Det är givet, att för ett sådant ömsesidigt bolag finns det ingen anledning att sätta premierna högre, än vad som verkligen erfordras för att kunna bestrida ifrågakommande kostnader. Och när man har så pass många ömsesidiga bolag, kom-

mer detta ju att utöva en mycket hälsosam konkurrens på övriga bolag, som delvis kanske äro anslutna till särskilda tarifföreningar. Bland dessa ömsesidiga bolag finnes ett mycket stort företag, som vilar på kooperativ grund, nämligen Försäkringsbolaget Samarbete, som driver en mycket omfattande försäkring på detta område.

Nu säga de sakkunniga vidare, att det kan anses tillräckligt, att Kungl. Maj:t vid beviljandet av tillstånd lämnar erforderliga bestämmelser till kontrollen över premiesättningen och i övrigt rörande försäkringsföretagens verksamhet. Om missbruk skulle uppkomma, kan staten uppträda reglerande genom maximering av premier eller anordnande av statsanstalt. På dessa grunder ha de sakkunniga icke ansett sig kunna framlägga förslag om att riksförsäkringsanstalten skulle upptaga denna försäkringsform.

En viktig omständighet att taga hänsyn till beträffande frågan om försäkringsgivare är försäkringstagarnas egna önskningsar. Vilja försäkringstagarna ha denna försäkringsform anordnad som statsanstalt eller önska de, att försäkringen fortfarande skall bedrivas av enskilda företag? Försäkringstagarna, d. v. s. motorfordonsägarna, ha redan fått en omfattande erfarenhet om det sätt, varpå enskilda försäkringsföretag bedriva sin verksamhet, och de ha haft tillfälle att uttala sig i frågan. I avgivna yttranden ha sådana samman slutningar som Kungl. Automobilklubben och Motormännens Riksförbund med flera framhållit, att »såväl den skadeståndskrävandes som försäkringstagarens intressen bäst tillgodoses, om ifrågavarande försäkring får tecknas i privata försäkringsföretag». Härvid åberopas, bland annat, att försäkringstagarna ofta ha andra försäkringar beträffande motorfordon såsom vagnskadeförsäkring, stöldförsäkring och brandförsäkring i samband med ansvarighetsförsäkring, varigenom försäkringstagaren får med en enda att göra med avseende å dylika försäkringar. Om riksförsäkringsanstalten eller annan statsanstalt skall ha ansvarighetsförsäkringen, får försäkringstagaren två olika försäkringsgivare att hålla sig till, och det vore olämpligt och obeckvämt. En annan omständighet av betydelse har även framhållits av försäkringstagarna: om man har med ett enskilt bolag att göra, möjliggöres betydligt större smidighet vid reglerandet av inträffad skada. Det är mycket svårt många gånger att konstatera de olika förhållanden, som kunna inverka på en skadeersättning, när det inträffat en automobilolycka. Om det är en statsanstalt, som skall fatta beslut och reglera i detta avseende, kan man befara, att frågan blir behandlad på ett mera tungrott sätt än av ett enskilt bolag, som har större möjlighet att genomföra en snabb uppgörelse och även lättare torde kunna taga vissa billighetshänsyn.

Då det nu gäller att med tvång pålägga motorfordonsägare denna försäkring, är det givet, att man bör fästa ganska stort avseende vid deras önskningsar beträffande själva anordnandet av försäkringen. Riksförsäkringsanstalten har avgivit ett yttrande i detta ärende, men har i detta yttrande förklarat sig på grund av den knappa tid, som den haft på sig, omkring fyra veckor, icke vara i tillfälle att göra något uttalande om under vilka förutsättningar anstalten skulle kunna bedriva denna försäkring. Emellertid förefaller det, som om det icke skulle finnas tillräcklig anledning att på grund av att utredning beträffande riksförsäkringsanstalten såsom försäkringsgivare icke nu föreligger, motsätta sig detta förslag, som i övrigt är så viktigt. Ty det är verkligen angeläget, att en lagstiftning kommer till stånd med det snaraste. Om man skulle anse, att det finnes starka skäl för att riksförsäkringsanstalten skulle gå in såsom försäkringsgivare på detta område, så är det ingen omöjlighet, att detta kan ske, även om man nu antar lagen. Det är nämligen avsett, att lagen i sin fulla utsträckning icke skall träda i kraft förrän den 1 juli 1929. Skulle det vid närmare utredning och sedan riksförsäkringsanstalten har haft

*Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)*

Ang.
lag om trafikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

tillfälle att avgiva fullständigt utlåtande i saken befinnas lämpligt, att riksförsäkringsanstalten tager upp denna försäkringsform, är det icke omöjligt för Kungl. Maj:t att redan i början av nästa års riksdag komma in med förslag i detta avseende, som skulle kunna leda till beslut efter ett par månader in på nästa riksdag. Och då är det icke omöjligt för riksförsäkringsanstalten att till den tid, då denna lag fullständigt träder i kraft eller den 1 juli 1929, ha det ordnat så, att den kan taga upp försäkringen.

Nu är det några andra erinringar, som utskottet framställt mot lagförslaget. Frågan om riksförsäkringsanstalten såsom försäkringsgivare på detta område och om bristande utredning i detta avseende har varit huvudanmärkingen. Men det har också framhållits önskvärdheten av att, när det nu gäller att genomföra en obligatorisk försäkring för skada genom motorfordon, man går så långt, att man kan taga med de rena olycksfallen. Detta ligger emellertid utanför ramen av den skrivelse, som riksdagen avlätit i detta ärende. Där gällde det endast att få försäkring för skador, som åligga vederbörande att ersätta, men ej för rena olyckshändelser. Dessa omfattas icke av 1916 års lag och icke heller av det lagförslag, som nu föreligger. Det kan möjligen synas många lämpligt, om man finge utvidga försäkringen, så att man finge med de rena olycksfallen. Men sker det, så är det givet, att man får bereda sig på avsevärt höjda premier. Då det emellertid är synnerligen önskligt att hålla ned premierna, är det icke tilltalande att vidtaga anordningar, som ovillkorligen medföra förhöjning av premierna. För övrigt torde rent principiellt starka betänkligheter möta mot att företaga en sådan utvidgning av trafikförsäkringen.

Så har utskottet sagt, att vid en förnyad utredning bör tagas i övervägande, om icke det ansvarsbelopp, som upptagits såsom maximibelopp, skulle kunna höjas. Det föreligger en motion om den saken också. Denna motion föreslår höjning av de i 7 § stadgade försäkringsbeloppen för varje skadad eller dödad person från 20,000 kronor till 35,000 kronor och borttagande av den i samma paragraf föreskrivna begränsningen av skadeståndet till 60,000 kronor för varje händelse. Utskottet säger, att dessa omständigheter synas vara förtjänta av beaktande, »såvida icke en dylik förändring skulle befinnas medföra, att premierna måste höjas till högre belopp än vad som lämpligen kan ifrågasättas». Men vi komma då till samma fråga, som jag talade om nyss, att, om man går in för en utvidgning av försäkringen, så är det uppenbart, att man måste komma till höjda premier. Och om man ej vill detta, nödgas man nog stanna vid de föreslagna siffrorna, som hittills tillämpats utan att, såvitt jag känner till, hava blivit föremål för anmärkningar i förekommande fall.

Reservanterna i detta ärende ha föreslagit en enda ändring i Kungl. Maj:ts förslag, och det är, att de satt ned maximibötesbeloppet i 18 § för den, som icke själv är försäkringspliktig men som med vetskap om, att en automobil icke är försäkrad, dock använder den. Enligt Kungl. Maj:ts förslag blir han förfallen till samma ansvar som om han vore försäkringspliktig. Reservanterna ha ansett detta för strängt och begränsat maximiböterna för sådan förseelse till 500 kronor mot 2,000 kronor enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till reservationen.

Herr Bernström: Herr talman! Det är betecknande för denna frågas läge, att behandlingen, sådan som den föreligger i Kungl. Maj:ts proposition och i lagutskottets utlåtande, utgår från att en obligatorisk ansvarighetsförsäkring skall införas och lägger huvudvikten vid de former, efter vilka denna ansvarighetsförsäkring skall ordnas. Jag för min del kan icke se frågan på det sättet. Jag har mot den obligatoriska ansvarighetsförsäkringen betydande invändningar att göra ur såväl principiell som praktisk synpunkt.

Principiellt kan jag icke anse det vara riktigt, att vi fortsätta på en väg, som så småningom av vårt folk gör myndlingar, där staten övertager allt ansvar för individernas handel ochandel. Man skall utan att behöva tänka sig för och utan att i tid vidtaga sådana dispositioner, som en ansvarsställande man bör vidtaga, kunna röra sig fritt, och staten får bära följderna av bristande omsorg och av tanklöshet. Jag har därjämte principiellt emot detta förslag, att det återigen är fråga om en speciallagstiftning. När kammaren för någon tid sedan behandlade Kungl. Maj:ts förslag om en lag mot fylleri, så vände sig herr justitieministern med rätta mot att hittills endast automobilförarna hade blivit utplockade och gjorts till föremål för särskilda ansvarighetsbestämmelser för något, som med samma rätt kunde utsträckas till andra.

Behovet av en ansvarighetsförsäkring är visst, men behovet av en obligatorisk ansvarighetsförsäkring, som jag ser saken, är högst ovisst. Skulle man endast tänka på att säkerställa de oskyldiga offren för andras tanklöshet, tror jag man gjorde klokt i att titta sig vidare omkring, och man skulle då finna, att det är icke endast automobiler, som förorsaka olyckor. Under de sista par åren har det i Stockholm inträffat icke mindre än tre olyckor med dödlig utgång på grund av att föremål fallit ned från byggnadsställningar. Olyckskrönikan är visserligen alltför stor, men orsakerna härtill äro att söka på alla håll, och den logiska följden av att vi gå in för en obligatorisk ansvarighetsförsäkring på detta område blir, att det på statens bekostnad får anordnas en obligatorisk olycksfallsförsäkring för alla.

Praktiskt måste jag invända mot den föreslagna lagen, att den oundvikliga konsekvensen blir, att premierna för försäkring avsevärt komma att höjas. Det framgår redan på grund av den erfarenhet vi ha om konsekvenserna av ansvarighetslagen, som ju är sådan, att automobilföraren för att kunna bli frikallad från ersättnings utgivande måste kunna bevisa sin oskuld. Om nu efter denna obligatoriska ansvarighetsförsäkrings införande ett offer för en trafikolycka vet — och alla veta vi det — att den obligatoriska ansvarighetsförsäkringen medger möjlighet för detta offer att kunna få ersättning, är det icke mänskligt, om man tror, att detta måste påverka ansvarighetslagens tillämpning? Redan nu blir en bilförare, som frias i motortekniskt avseende, oftast fälld i ersättningsavseende, och detta skall snarare komma att ökas än minskas, om den obligatoriska försäkringen införes. Vidare komma premierna att höjas på grund av att den försäkringsstock, som genom den obligatoriska ansvarighetsförsäkringen tillföres försäkringsverksamheten, i stort sett kan hänföras till de s. k. dåliga riskerna. De allra flesta ansvarsställande automobilförare söka säkerställa sig för de risker, som framförande av motorfordon måste medföra. Det är omkring sextio procent av alla motorförare. Bland de övriga fyrtio procenten måste företrädesvis räknas sådana, som icke ha samma ansvarsställning, och dessa utgöra just de s. k. dåliga riskerna. Om då försäkringarna ökas med dessa fyrtio procent och om dessa utgöra dåliga risker, så följer därav med nödvändighet, att premierna måste höjas.

En annan bestämmelse, som enligt min uppfattning måste få samma följd, innefattas i 13 §, som säger: »Försäkringsgivaren må ej i vidare mån än som följer av 12 § till befrielse från ansvarighet gent emot den, som lidit skada, åberopa omständighet, som beror av annan än denne.» Det är en inskränkning i försäkringsgivarens rätt, ty om han kan befara eller antaga, att det är en tredje man, någon annan än motorföraren eller den skadade själv, som kan vara vållande till skadan eller meddelaktig i skadans vållande, så har försäkringsgivaren icke samma möjlighet, som han borde ha, att söka sitt åter av den verkligt vållande.

Beträffande vållande till olycksfall är det nog också ett missgrepp, som bestyrkes av det sätt, varpå sådana olyckor i domstolarna oftast behandlas, att

Ang.
lag om trafikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
n. n.
(Forts.)

felet förutsättes ligga hos automobilföraren. Vi ha nyligen haft besök i Stockholm av en fransk trafikexpert, som meddelade, att enligt undersökningar, som varat flera år i Paris, ha 72 procent av alla trafikolyckor, där motorvagn har varit den ena »parten» så att säga, vållats av fotgängare. Det är siffror, som tala ett helt annat språk än det man vanligen får höra som endast grundar sig på en ytlig uppfattning efter genomläsandet av dessa vanliga tidningsnotiser om trafikolyckor.

Ytterligare en orsak till att premierna sannolikt komma att väsentligt höjas ligger i svårigheten att kontrollera, att dessa mot sin vilja försäkrade ha fullgjort sin premieinbetalning. Visserligen åligger det försäkringsgivaren att omedelbart till Konungens befallningshavande anmäla, när ett försäkringsavtal har upphört att gälla, och försäkringsgivaren har full ansvarighet till dess att trettio dagar förflutit efter det anmälan ingivits, men detta innebär endast en relativ säkerhet.

Ännu mera skulle utvecklingen verka till förhöjning av premiesatserna, om man, som utskottet skulle tänka sig, att bland ansvarighetsfallen skulle inbegripas även de olycksfall, som tagas upp och innefattas under beteckningen rena olycksfall. Utskottet säger, att det särskilt förefaller utskottet »önskvärt, att även rena olyckshändelser bliva indragna under försäkringen», och utskottet anser det som en fördel, att »civila processer, huruvida uppkommen skada berodde på ren olyckshändelse, ej vidare behöfve förekomma». Alltså anser utskottet det som en fördel, att det ytterligare accentueras den stora, vad skall man säga, vårdslöshet, varmed ofta en trafikolycka behandlas, i det att man avskräckes av svårigheterna från att söka finna händelseförloppet och finna den verkligt vållande. Detta skulle kunna medföra, att domstolarna ansåge sig liksom ha fått en uppmaning att icke gå för djupt in i saken utan gå ut ifrån att motorföraren är den huvudsakligen vållande.

Mot detta anföres i utskottet endast försäkringstarifföreningens uttalande, att sådan premieförhöjning säkerligen icke ovillkorligen måste komma. Men läser man detta uttalande ordentligt, så finner man, att det är bemängt med förbehåll. Tarifföreningen säger: »Ehuru frågan sålunda är mycket svår att bedöma, framför allt innan någon erfarenhet vunnits, anser tarifföreningen likväl, att premierna för den ifrågasatta trafikförsäkringen borde trots den utvidgade ansvarighet försäkringen enligt förslaget skulle komma att innefatta och med utgångspunkt från nu rådande förhållanden motsvara ungefär de premier, som för närvarande tillämpas för den nuvarande ansvarighetsförsäkringen.» Om man tar hänsyn till dessa förbehåll, innehåller detta uttalande således något helt motsatt mot vad utskottet trott sig kunna utläsa därur.

Om jag sålunda måste bestämt motsätta mig tanken på en obligatorisk ansvarighetsförsäkring, betyder det naturligtvis icke, att jag icke ömmar för och anser, att man bör göra allt vad man kan för att icke en tredje man oförskyllt skall bliva lidande på grund av ansvarslös framfart. Men jag tror, att man kan komma dit på andra vägar. Redan nu torde vår tids utveckling, särskilt i tekniskt avseende, för flertalet människor hava medfört insikten om, att man bör genom försäkring säkerställa sig själv. Det är icke någon så stor affär i och för sig och framför allt icke på långt när en så stor affär, som det, som här föreslås skola obligatoriskt åläggas motorfordonsförare. Skäarp och skäarp väsentligt straffbestämmelserna för vårdslös och ansvarslös framfart, ty de äro alldeles för lindriga! Den verkliga motordrullen skall klämmas till, så att han icke kommer tillbaka. Möjliggör vidare ett rättvist bedömande av trafikolyckorna genom att icke ställa denna ansvarighetslag i en särställning genom att utan vidare anse motorfordonsföraren skyldig, om han icke kan visa, att skadan icke vållats av honom!

Med vad jag nu sagt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande av utskottets motivering.

Häruti instämde herr *Johansson* i Väby.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Medan jag har herr Bernströms anförande i friskt minne, skall jag be att först få nämna några ord om det. I en punkt håller jag med herr Bernström, och det är i hans opposition mot utskottets antydan — ty förslag kan jag icke kalla det — att man skulle draga de rena olycksfallen, de klart bevisade våd fallen in i denna försäkring. Där kan jag i det hela hålla med honom på hans skäl. Jag skall i alla fall komma tillbaka till denna punkt litet längre fram.

Emellertid kan detta så till vida vändas mot herr Bernström själv, som propositionen, vilken det nu närmast gäller för mig att försvara, icke har ifrågasatt detta. Propositionen står på den nuvarande ansvarighetslagens grund, d. v. s. den undantager skadestånd i de fall, då det kan förebringas bevisning om att det icke fanns någon vårdslöshet på bilens sida. Härav följer tydligt, att de 72 procent, som herr Bernström nämnde från Paris — jag har också sett i tidningar på sista tiden — icke höra hit, ty har det bevisats, att fotgängaren har skulden, har ett sådant fall icke med propositionen att göra.

Däremot är det en annan sak med utskottets tillägg. Det har jag ingen anledning att försvara utan tvärtom anledning att bemöta.

Så är det en annan punkt i herr Bernströms anförande, som jag i förbifarten opponerar mig mot. Han citerade ett yttrande av mig häromdagen vid behandlingen av fyllerilagen, nämligen att man icke borde vara partisk och straffa bilmannen i sådana fall, där man icke straffar andra personer, som åstadkomma liknande faror. Men här var det fråga om *straff*. Det är någonting helt annat; och därtill var det ett straff, som kunde gå upp till tre månaders fängelse. Icke skall man sätta brottets prägel på en person för en vårdslös handling, som har sin motsvarighet i många liknande handlingar, där man icke åsätter brottets prägel. Här är icke fråga om detta, att slippa brottets prägel, utan här är det fråga om en försäkringsplikt, som blott omfattar sådana fall, där det icke visas annat än att det kan hava varit automobilförarens skuld. Detta angående herr Bernströms nyss hållna anförande.

Jag går vidare, och jag skall då nämna några ord om en motion, som väckts i båda kamrarna och i vilken på sidan 5 förekommer ett angrepp mot propositionen på det sättet, att det anföres ett uttalande från Kungl. Automobilklubben och Motormännens riksförbund och om detta uttalande säges: »Detta har i propositionen tolkats så, att försäkring endast borde få tecknas i enskilda bolag och har andragits såsom skäl för att icke ens valrätt mellan samtidigt pågående statlig och privat verksamhet borde förekomma.» Alltså ett slags monopol för de enskilda med uteslutande av staten. Så läsa motionärerna och försumma icke att anmärka: »Ehuru det är förstäeligt, att man subjektivt uppfattar ett faktum så som det är ens önskan att det bör vara, torde man dock av Kungl. Maj:t kunna fordra en större objektivitet.» Ja, visst och sant bör man kunna fordra det av Kungl. Maj:t. Men man bör också kunna fordra av den, som beskyller Kungl. Maj:t för att icke kunna läsa in tantill, att han åtminstone kan läsa in tantill själv. Det ställe i propositionen, som åsyftas, återfinnes på sidan 36. Jag skall icke taga upp tiden med att uppläsa det. Men var och en, som slår upp det och läser det i dess sammanhang, finner, att motionärerna vänt rakt ut och in på Kungl. Maj:t. Det är icke alls frågan om det, som de säga, utan det talas om, huruvida Kungl. Automobilklubben med flera vilja gå med på statsmonopol. Dessa säga, att det vilja de icke, utan att de till varje pris vilja hava med även de enskilda försäkringsanstalterna. Det är precis vad som i propositionen citerats efter

Ang.
lag om trafikförsäkring
å motorfordon
m. m.

(Forts.)

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

dem. Det är icke tal om att propositionen skulle åberopa det uttalande, som gjorts, till stöd för att staten icke borde få vara med, utan det har åberopats som stöd för att man icke bör ställa det så, att staten *ensam* skall vara företagare. Till yttermera visso kan jag omöjligen underlåta att lägga till, att om de ärade motionärerna behagade läsa igenom propositionen sidan 51—52 skola de finna i de sakkunnigas motivering till lagtextens övergångsbestämmelser följande passus: »De sakkunniga hava likväl trots försiktigheten bjuda, att låta tidpunkten för lagens trädande i kraft och försäkringspliktens inträdande förskjutas ett halvår framåt till respektive den 1 januari och den 1 juli 1929, detta särskilt med hänsyn till att därigenom tillfälle må beredas för avgörande av frågan, huruvida riksförsäkringsanstalten bör upptaga trafikförsäkringsrörelse, och för vidtagande av de åtgärder, som, där så prövas böra ske, kunna finnas erforderliga.» Detta yttrande har Kungl. Maj:t tagit som motiv till den bestämmelse i lagtexten, som innefattar ett uppskov. Det är så långt ifrån, att propositionen vill utesluta statsanstalten, i detta fall riksförsäkringsanstalten, att den enkom satt in denna bestämmelse, för att denna anstalt skall komma med.

Det var angående de i motionen innehållna anmärkningarna. Så kommer jag till något annat, som beröres i utskottets utlåtande. Jag finner det nästan oundgängligt att göra en framställning till kammaren, så kort jag kan, hur det gått till i departementet vid utarbetandet av detta förslag. Jag vet mycket väl, att riksdagen begärt denna utredning med påpekande av två linjer. Riksdagen sade, att man borde närmast tänka sig privata försäkringsanstalter, men, lade riksdagen till, dessutom borde utredas, huruvida icke en statsanstalt kunde inrättas för att övertaga detta slag av försäkringsrörelse. Det visste man i departementet. Men när denna regering kom till i juni 1926, var, såvitt jag vet, ingenting åtgjort i detta avseende. Riksdagens skrivelse härstammar från 1925. Den hade sålunda fått ligga — såsom det händer med många sådana skrivelser — i departementet från 1925 tills vi kommo till, sommaren 1926. Under sommaren 1926 tillsatte vi genast i kommunikationsdepartementet en utredare i denna fråga. Man kan icke taga vem som helst till en sådan här specialitet, utan det behöves en särskild sakkunnig man, och det togo vi även, nämligen numera justitierådet Eklund, som länge sysslat med försäkringslagstiftning. Han grep sig an med arbetet och höll på med det, tills han blev justitieråd i juli 1927. Han hade då hunnit ganska långt fram, och det förelåg ett lagutkast av honom. Då satte vi igång med en liten kommitté av särskilt sakkunniga personer, framför allt häradshövding Herlitz, som är särskilt sakkunnig på försäkringsjuridikens område. Kommittén började i oktober 1927 och var färdig i december samma år. Jag vill nämna, att under det denna kommitté arbetade, hade den en överläggning med mig personligen. Jag skulle tro, att det var en månad efter det den fått uppdraget. Då visade det sig, att man hade att välja mellan två linjer. Den ena, som man kan kalla för garantilinjén, var, att försäkringen skulle endast röra den skadade; sålunda: bolaget betalar till den skadade, och själv får bolaget, bäst det kan, taga ut dessa pengar av den skadegörande bilisten. Den andra vägen var, att försäkringen skulle omfatta allt. Bolaget betalar skadan till den skadelidande, och dessutom anses det utjämnat mellan bolaget och bilisten, så att bilisten slipper att komma i regress gentemot bolaget. Det kan kallas ansvarighetslinjen. Av dessa två linjer valde jag och någon av de sakkunniga den första såsom teoretiskt enklast och naturligast. Vi ansågo, att försäkringen blott anginge den skadelidande. Ville bilisten försäkra sig, vore det hans affär. Då finge han träffa särskild överenskommelse med bolaget.

Det utarbetades i enlighet härmed ett förslag, som remitterades till allehanda myndigheter och intresserade. Men vi fingo ett tämligen enhälligt svar, som

gick ut på en uppfattning rakt motsatt den, som jag ställt mig på. Man sade, att detta är teoretiskt riktigt, men det kommer att leda till den orimligheten, att bolaget skulle vara tvunget att av bilisten taga ut beloppet, som bolaget betalar till den skadade. Det skulle kanske ruinera bilisten, som tagit försäkringen, därest skadan vore stor. Det var ett olämpligt sätt, ansåg man. Jag fann, att det hade man nog rätt i. Jag gav alltså vika för dessa skäl. Vi kastade om och togo i stället för garantilinjens ansvarighetslinjen. Det var i november 1927. I december 1927 hade vi färdigt ett förslag på den andra linjen och utremitterade genast förslaget. Då kom förslaget till riksförsäkringsanstalten bland annat. Den fick liksom de andra, som skulle yttra sig, en mycket kort tid sig förelagd, nämligen fyra veckor. Nu kan man säga, att när regeringen av riksdagen fått den anvisningen, att man skulle låta utreda även riksförsäkringsanstaltens möjligheter att handhava denna försäkringsrörelse, så kunde väl regeringen begripa, att anstalten icke på fyra veckor kunde reda ut ett så invecklat problem som om den kunde övertaga denna försäkring. Det begrep jag mycket väl, lika väl som jag kände till att riksdagen hade givit detta direktiv. Men jag stod, som herrarna alla finna, ifall ni tänka er in i min ställning, i det bestämda dilemmat att antingen, om jag ville ha frågan inför denna riksdag 1928, tills vidare uppskjuta utredandet av riksförsäkringsanstalten, eller också avstå från möjligheten att lägga fram försäkringsförslaget vid 1928 års riksdag. I detta val att antingen vänta till 1929 eller att redan nu lägga fram en proposition och uppskjuta utredningen till senare delen av 1928, vågade jag icke välja något annat än jag gjorde, d. v. s. uppskjuta utredningen i riksförsäkringsanstalten och lägga fram förslag för innevarande riksdag.

Varför vågade jag icke det? Jo, därför att jag sade mig helt naturligt, att för varje år, varje halvår, för varje tid överhuvud, som man uppskjuter saken, är det ett mycket betydande antal människor, som bliva skadade men ingen ersättning få, nämligen i alla fall, då icke bilägaren själv tagit försäkring eller själv ersätter skadan. Detta vill jag icke taga på mitt ansvar. Jag tror, att de flesta av herrarna i mitt ställe icke heller skulle hava tagit det på sitt ansvar, att dessa fattiga fotgängare, som blivit skadade — de flesta av dem äro inga kapitalister — icke skola få någon ersättning. Det finns ett mycket stort antal av sådana fall, där det är mycket välbehöfligt med en ersättning för oduglighet till arbete, begravningshjälp, ersättning för dödad familjeförsörjare m. m.

Nu kan man säga: Äro verkligen skadorna så omfattande och så många, att detta resonemang är befogat? Var verkligen faran så stor? Jag skall icke trötta kammaren — jag skulle hava gjort det vid ett annat tidsläge — med den uppläsning, som jag gjorde i första kammaren häromdagen. Det var en sammanställning, som gjorts i departementet rörande den då närmaste veckan, nämligen tiden 1—8 maj. Det var tillsammans 27 eller 28 olika skadefall, som inträffade under dessa åtta dagar. Vi skola icke inbilla oss, att det var så många fall därför, att den 1 och den 2 maj inbegrepos i denna vecka, ty de dagarna hava icke högre medelsiffra än de andra. Det förekom åtminstone två fall, där döden omedelbart inträtt. Herr Bernström talade om tre fall under ett år, men här var det två fall på åtta dagar, visserligen icke bara i Stockholm utan i hela landet. När man ser dessa fruktansvärda siffror, må man väl förstå, att jag frågade mig, om det kunde betyda så mycket för riksdagen, huruvida utredningen om riksförsäkringsanstaltens organiserande var redan på förhand gjord eller icke.

För att icke gå emot riksdagen, vilket skulle hava betytt, att det hela riske-rats, ställde vi saken så, som jag läste upp för en stund sedan. Vi sköto fram datum för ikraftträdandet så, att vi beräknade, att om riksdagen toge lagen i

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

maj 1928, finge riks-försäkringsanstalten tiden juni—november 1928, alltså gott och väl ett halvår, till förfogande, och denna tid finge då riks-försäkringsanstalten använda till att utreda frågan, om den ville hava denna försäkring och hur den skulle kunna ordna densamma. Det synes vara tillräcklig tid för Kungl. Maj:t att under december månad klara ut detta till en blivande statsverksproposition rörande den organisation av riks-försäkringsanstalten, som kan behövas. På detta sätt får, om riksdagen 1929 beslutar, hur organisationen skall ske samt gör detta låt mig säga i början av mars, riks-försäkringsanstalten på sig månaderna mars, april, maj och juni 1929 för att taga upp de försäkringar, som kunna komma dit. Nu är det ställt så i lagen, att den träder i kraft den 1 januari 1929, och försäkringarna skola tagas före den 1 juli 1929. Därav torde följa, att riks-försäkringsanstalten mycket väl kan på dessa villkor upptaga tävlan med de enskilda anstalterna, så mycket mera, som man kan taga för givet, att de s. k. dåliga riskerna, om vilka herr Bernström talade, icke i onödan komma att skynda sig att taga försäkringen utan troligen komma att vänta till den tid, då de äro tvungna att göra det, d. v. s. till tiden närmast före den 1 juli 1929. Så räknar jag. Jag vågar påstå, att det skall vara rätt besynnerliga skäl, som skulle kunna på något sätt i riks-försäkringsanstaltens intresse anföras för att icke göra på detta vis, när den får tid på sig till december 1928 att utreda frågan om det kan bli något av och hur det skall gå till.

Utom allt detta måste jag emellertid lägga till, att det synes mig minst sagt mycket osäkert, huruvida denna utredning inom riks-försäkringsanstalten kan förväntas leda till ett positivt resultat. Vi se för det första det, som jag nyss läste upp gentemot motionen, nämligen att Kungl. Automobilklubben, Motormännens riksförbund och därtill 29 andra automobilklubbar enat sig om ett yttrande, där de till varje pris anhålla, att det icke skall bli något statsmonopol utan plats också för enskilda anstalter. Dessa, som veta, var skon klämmer, vilja, att det skall vara enskilda anstalter, i varje fall *också* enskilda anstalter, således icke staten ensam. Vidare finna vi, att utskottet, på sidan 14, själv är ytterst osäkert i fråga om riks-försäkringsanstalten, då det säger, att om den blir det minsta handikappad genom de privata anstalterna, torde den icke kunna taga upp konkurrensen. Vidare finnes det, såsom herr Christenson i Södertälje anmärkt, fyra olika försäkringar, som en bilman kan taga: ansvarighetsförsäkring, vagnskadeförsäkring, brandförsäkring och stöldförsäkring. Skall han taga den första i en statsanstalt och de tre övriga i privata anstalter, så kan det inte bli annat än ökade kostnader. Vidare bör tilläggas, att det finnes i detta nu sju ömsesidiga försäkringsbolag med en försäkringssumma av 750 miljoner kronor. Dessa tillsammans måste kunna tillräckligt konkurrera med de privata anstalterna att hålla premierna nere. Vad beträffar kontrollen ligger det fullständigt i Kungl. Maj:t hand att bestämma, vilka villkor Kungl. Maj:t vill, innan tillstånd lämnas.

Ja, sedan skall jag bara i största korthet lägga till att, när utskottet ifrågasätter, att försäkringen jämväl borde omfatta olyckshändelser, så är detta något, som vi hittills icke känt till här i Sverige. Vi ha skadeståndsskyldighet för en, som har ett farligt djur, som gör skada, men det är därför, att det är ett föremål, som är särskilt farligt, som är abnormt. Vi ha en skyldighet för dem, som hava arbetare i sin tjänst, att betala försäkringspremier, och vi ha en skyldighet för järnvägsbolag att ersätta sådan skada, som sker genom ett lokomotiv, även om det är ren våda. Detta därför, att det gäller den, som skördar vinsten av företaget och därför också bör betala skadan därav. Men en enskild bilist, som kör omkring i sin bil, skördar ingen vinst, och att likväl då låta honom betala den bevisligen utan hans vållande inträdda skadan genom höga premier, det ligger utanför rättens principer. Däruti håller jag alldeles med herr Bernström.

Jag skall emellertid icke vara vidlyftig, ty tiden är ganska knapp, men jag vill säga till de herrar, som nu liksom minoriteten i första kammaren skulle låta sig bestämmas av att ärendet icke är nog utrett för riks försäkringsanstaltens vidkommande, att dessa herrar dock böra besinna, att ett uppskov på ett eller ett halvt år betyder *mycket*. Det gäller här många hundra fattiga människor, för vilka det är en olycka, om det icke skulle få denna ersättning. Det vore också på grund av en ren formalitet, som vi skulle offra deras intressen. De bli under sådana förhållanden under ett halvt år, möjligtvis och troligtvis ännu längre tid, utan den ersättning, som de eljest skulle kunna få. Jag måste sålunda för min del uttala såsom en mycket enträgen önskan, att kammaren trots allt det motstånd, som på många håll är till finnandes, ändå ville antaga lagen såsom den nu är föreslagen.

*Ang.
lag om trafikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Såsom synes av utlåtandet tillhör jag majoriteten i utskottet, vilken velat avslå denna lag. Jag har så gott jag förmått och förstått sökt tänka mig in i innebörden av denna lag och dess verkningar, och detta har gjort, att jag intagit den ståndpunkt, som jag här står på. Det kan ju hända, att det är enkla landsbygdssynpunkter, som jag lagt på denna fråga, men de torde icke desto mindre vara värda något litet beaktande.

För det första har man sagt — och det kan knappast bortresoneras — att denna fråga kommit ganska hastigt på oss, och att den är icke så synnerligen väl utredd. Jag måste säga, att ehuru jag icke är någon beundrare av statsdrift i något avseende, vi väl ändå hade bort få höra vad riks försäkringsanstalten haft att säga om detta, när vi nu ha en anstalt, som sysselsätter sig med hithörande frågor. Det är väl icke fullt riktigt och bra, att vi få höra detta om en sex månader eller kanske någon gång nästa år fram i mars eller när det nu blir. Vi skulle väl kunna få veta, vad riks försäkringsanstalten uttalat redan nu, innan vi taga lagen. Jag måste också påpeka, även jag, att här åläggas bilägarna en extra utgift på 85 å 90 kronor eller vad det nu kan bli. Samtidigt som jag säger detta vill jag påpeka det faktiska förhållandet, att det är många småbönder och andra här i Sveriges bygder, särskilt uppe i Norrland, där stora avstånd finnas, som egentligen icke anse sig ha råd att lägga sig till med en bil och använda den, men dock gjort detta för att förminska dessa avstånd och komma mera i kontakt med yttervärlden och även draga annan nytta därav. Det är, om man skulle kalla det lyx, den enda lyx som de kosta på sig och då ålägger staten dem en obligatorisk avgift av 85 kronor. Tillsammans med den avgift, bilskatten, som för de minsta bilar utgår med 75 kronor, så blir detta en extra avgift av 160 kronor. Då tycker jag verkligen, att man borde ha litet större nytta av försäkringen än man nu får enligt detta förslag, ty detta är blott ett halvverk. Jag tog ett exempel i utskottet, och jag ber att få draga detsamma här i kammaren. Jag säger till min hustru en söndag: »Hör du, i dag skola vi fara till kyrkan.» Vi ha nästan två mil dit och vi äro blott två personer i bilen. Så går jag till min granne och frågar honom: »Vill du inte taga din fru med dig och åka med oss till kyrkan och höra på predikan?» Trots all försiktighet sker en olycka. Trots all försiktighet kan sådant inträffa. Nu är jag övertygad om, att många av herrarna, som icke satt sig närmare in i frågan, leva i den föreställningen, att vi under sådana omständigheter skulle vara skyddade genom denna försäkring, men så är icke förhållandet, om det kan konstateras, att det varit en ren olycka. Nu vet jag icke huru den saken kan ordnas, men vad jag vet är i alla fall, att den skall utredas och framläggas på nytt. Även om premierna skola bli något högre än 85 kronor, skulle man dock hava större säkerhet, så att även olycksfall, eller vad vi nu kalla dessa händelser, bliva in-

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

begripna, varigenom en bilägare får nytta och säkerhet för de pengar, han erlagt. Låt så livförsäkringsbolagens jurister komma och advocera inför domstolen; redan nu bli de flesta av de missöden, som förekomma, förklarade såsom olycksfall. Hur tro herrarna att det kommer att se ut efter en sådan lags antagande? Sveriges bilägare skulle få betala över 10,000,000 kronor försäkringspremier enligt lagförslaget, och då tycker jag, att man skulle ha litet större säkerhet och nytta av de utbetalda premierna. Detta är min syn på den saken.

Det sades mig, strax innan frågan kom upp till behandling här i kammaren, att första kammaren säkerligen icke skulle gått med på detta förslag, därest alla inom kammaren haft fullt reda på vad saken gällde. Man hade där läst de första orden, där det heter: »Ägare av motorfordon, som brukas i trafik här i riket, är pliktig» o. s. v., och man hade tydligen på många håll den föreställningen, att det endast var trafikbilar, som skulle tvångsförsäkras. Men så är det icke, mina herrar, utan varje bilägare är skyldig att taga en försäkring, så vitt jag förstår saken, och jag tror också, att det var den allmänna meningen i utskottet.

Jag skall icke upptaga tiden med att gå in på något bemötande av herr Christenson i Södertälje. Det var många frågor, som det vore ganska tacksammt att taga upp. Han talade t. ex. om, att man hade att räkna med konkurrensen som en reglerande faktor på premiesättningen. Men dessa försäkringsbolag ha ingått och ingå fortfarande tarifföreningar, så fort tillfället därtill lämpar sig. Jag vet icke, om det är riktigt och sant, som anfördes i utskottet, och det dementerades ej från något håll, att dessa försäkringsbolag utdela sina 30 å 40 % till sina aktieägare. Om detta är riktigt, måste naturligtvis en reducering ske. Vi måste få en kontroll på detta, så att man icke ålägger Sveriges bilägare högre premier än som är strängt nödvändigt.

Detta är i korthet mina synpunkter och skäl för att vi böra se litet närmare på frågan. Jag vill icke säga, att jag ett annat år, om den kommer fram, går med på lagen, men jag vill åtminstone ha litet bättre reda på, vad detta skall leda till, vad omkostnaderna kunna bli, och om de kunna nedbringas under vad från försäkringsbolagens sida sagts. Herr justitieministern betonade, att det behövde icke fördröja saken, att riksförsäkringsanstalten icke ännu har yttrat sig. Jag säger, att det behöves icke nämnvärt fördröja saken, även om riksdagen nu avslår hela förslaget, det kan läggas fram i god tid för nästa riksdag och lagen kan, om den eljest befinnes lämplig, antagas och komma att gälla ungefär lika tidigt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Carlsson** i Stockholm: Herr talman! I egenskap av motionär vill jag säga ett par ord i denna fråga.

Det är ju en av de stora frågorna, som riksdagen här har att taga ställning till. Försäkringen skulle ju, som har nämnts, komma att omfatta bortåt 150,000 fordon, och den årliga premiesumman beräknas ju till över 10,000,000 kronor. Det centrala i försäkringen skall ju vara, att den bereder trygghet för de skadeståndsberättigade samtidigt som de försäkringspliktiga icke ådragas kostnader över hövan. Enligt min uppfattning fyller icke Kungl. Maj:ts förslag någongendera av dessa förutsättningar. På områden, där den sociala försäkringen i vårt land förlänats obligatorisk karaktär — jag syftar närmast på folkpensioneringen och på den sociala olycksfallsförsäkringen — har försäkringen i förra fallet anförtröts uteslutande åt ett statsorgan, pensionsstyrelsen, och i senare fallet åt en statsanstalt i konkurrens med privata arbetsgivarbolag, så att den arbetsgivare, som ej inträtt som delägare i ett existerande arbetsgivarbolag, har sin personal automatiskt försäkrad i statsanstalten.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t år 1925 hemställde riksdagen, med hänsyn till att den nu föreliggande försäkringen ansågs böra få obligatorisk karaktär, att man jämväl skulle utreda frågan, om försäkringsverksamheten lämpligen kunde bedrivas av riksförsäkringsanstalten. Detta har emellertid icke gjorts vare sig av de sakkunniga eller vid överarbetningen av deras förslag i departementet. Vi ha här hört av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet de skäl, som ha anförts härför. Herr statsrådet sade, att man har skjutit på lagens ikraftträdande för att bereda riksförsäkringsanstalten tillfälle att sedermera utreda detta. Jag måste för min del säga, att något sådant har jag icke kunnat utläsa ur de sakkunnigas utlåtande. När man skall bygga upp en social lagstiftning, med den omfattning både i avseende å antalet försäkringstagare och omslutning i övrigt som här är fråga om, har jag icke kunnat tänka mig, att man icke från början skulle lägga upp organisationsplanen och reglerna för det hela. Vi ha ju, som herrarna nog minnas, en hel del erfarenheter från den sociala försäkringen om hur svårt det är att lägga om en försäkring. Vi ha kanske också förut gjort misstag, som påminna om detta. Jag måste därför säga, att jag blev högeligen förvånad, då herr statsrådet nu sade, att vi hade tid att låta anstalten utreda frågan, och att det sålunda fortfarande fanns möjlighet att få med den före försäkringens ikraftträdande. Jag får för min del säga, att detta förefaller mig att vara ett avvita sätt att ordna saken. Jag anser, att när vi ha en statlig anstalt, som enligt mångas mening skulle kunna ta hand om den ifrågakvarande försäkringen, möjligen efter någon påbyggnad och förändring, bör man väl taga denna anstalt i beräkning vid utredningen.

Vidare bör man komma ihåg, att när man skall överflytta en försäkring på andra organ, är det fondbildningar och en hel del annat, som icke är så lätt att ordna. För ett par riksdagar sedan fingo vi i fråga om olycksfallsförsäkringen erfarenhet av vilka svårigheter vid sådant förhållande kan uppstå.

Om riksdagen nu icke skulle anse det statliga monopolet för det lämpligaste sättet, så har man ju den möjligheten att lämna försäkringen åt en statlig anstalt i konkurrens med privata försäkringsbolag. För min del tycker jag, att det vore en lämplig anordning.

Vad beträffar detaljerna i lagen skall jag endast ingå något på frågan om kontrollen. Jag har icke kunnat finna, att lagen bereder någon effektiv kontroll för vare sig de skadeståndsberättigade eller för försäkringstagarna. Det står visserligen nämnt, att Kungl. Maj:t skall, efter i lagen närmare angivna grunder, meddela tillstånd åt försäkringsbolagen, och att sådant tillstånd kan återkallas, att livränta skall beräknas efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder samt vidare att det skall föreligga kollektiv ansvarsskyldighet mot skadeståndsberättigade, när försäkring bort förefinnas, men jag kan icke av den föreliggande propositionen utläsa, att det finns något effektivt övervakande. Försäkringsinspektionen har ju både skyldighet och möjlighet att övervaka verksamheten på det ekonomiska området, men det blir icke den fortlöpande effektivitet, som här erfordras.

Såsom en föregående talare erinrade om, ha de rena olycksfallen icke medtagits i lagen. Om en automobil slirar på en isbelagd väg och kör i diket, medför icke detta någon ersättning enligt den form för försäkringen, som här föreslagits. Om en buss slirar eller styrinrättningen går sönder, så att bussen kör i diket, medför det icke heller någon ersättning. Nog kan man ändå tycka, att man kan ha skäl att fordra av en lag som denna, att den skall fylla berättigade anspråk även i det hänseendet. Det har ju också förut här blivit framhållet.

Vidare är skadeståndets maximigräns för låg och räcker icke till vid större olyckor. Den är begränsad till 60,000 kronor och högst 20,000 kronor per per-

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

son och 10,000 kronor för skada å egendom. Det finns endast enstaka möjligheter att erhålla större ersättning. Man kan ju tycka, att 20,000 kronor kan vara ett tillräckligt högt belopp för en skada, som träffar en person, men jag ber att få erinra om att, därest man jämför med bestämmelserna i olycksfallsförsäkringslagen, motsvarar 20,000 kronor endast en livränta på 1,142 kronor.

Herr talman! Såväl med hänsyn till organisationen som till ersättningarna måste jag sålunda för min del säga, att jag icke har kunnat följa reservanternas utan ber för min del att få ansluta mig till utskottets avslagsyrkande.

Herr **Persson** i Trången: Herr talman! Då jag deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, skall jag i all korthet ange de synpunkter, som jag lagt på detta ärende.

Då det föreliggande lagförslaget åsyftar att genom införande av obligatorisk försäkring bereda allmänheten ökat ekonomiskt skydd mot genom motorfordonstrafiken föranledda skador, synes mig, som hade detta bort även ge anledning till en undersökning, i vad mån man mera än som skett skulle kunna åstadkomma effektivare åtgärder mot olaga framfart med motorfordonen. Man torde utan överdrift kunna påstå, att en stor del av hittills kända bilolyckor skett till följd av onykterhet och vårdslös framfart. En skärpt tillsyn och strängare straffbestämmelser i detta avseende skulle enligt mitt förmenande reducera det antal fall av skadegörelser, som förekomma. Därmed skulle vid en tvångslagstiftning sådan som den föreslagna den fördelen självfallet vinnas, att premierna i motsvarande mån kunna hållas nere. Man kan förstå, att den ansvarskännande motorägaren, som, medveten om den risk han löper, för sitt fordon ytterst försiktigt, må känna det rätt tungt och oberättigat att finna sig uti påläggandet av en så avsevärt stor årlig utgift, som här ifrågasättes, förutom den rätt försvarliga bilskatten.

Jag vill visserligen icke motsätta mig det berättigade uti en lagstiftning i detta hänseende, men håller före, att man på allt sätt må söka nedbringa den kostnad, som i många fall kan anses opåräknad, för att ej säga opåkallad.

Såsom i utskottsmotiveringen framhållits, är det icke heller möjligt att bedöma om den utgift, som genom den hittills skedda utredningen framkommit, är den lägsta, som kan ifrågakomma för bilägarnas del, då såsom påpekats, ingen utredning föreligger för en sådan försäkringsförmedling genom statsanstalt utan syfte till vinstförvärv. Utom detta synas starka skäl föreligga för att en utredning bör taga i övervägande, huru de rena olycksfallen, som åstadkommas genom biltrafiken, utan att de kunna läggas bilförarna till last, må kunna i någon mån regleras genom en ersättning på ena eller andra viset.

Utgående från dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få anhålla om bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr **Lindman**: Herr talman! Jag skall, eftersom vi skola försöka sluta till klockan fem, inskränka mig till att yttra mig mycket kort.

Jag förstår, att bakom det motstånd, som reses mot detta lagförslag, ligger den uppfattningen, som också har framkommit här, att man ifrågasätter, huruvida denna försäkring överhuvud taget är nödvändig eller önskvärd. Den lägger, säger man, en tunga på bilägaren, som måste betala dessa försäkringsavgifter. Man tycker, att det kan vara onödigt. Människor resonera ju som så, att de köra sin bil så litet och de köra försiktigt och se efter, att det icke händer något. Ett sådant resonemang ligger naturligtvis mer eller mindre bakom motståndet mot lagen.

Vad som vidare ligger bakom motståndet är, att man är rädd för att behöva betala för stora premier.

Om man nu ser på det första av dessa skäl mot lagstiftningen, nämligen

frågan om nödvändigheten att ha sin bil försäkrad eller icke, så undrar jag, herr talman, om det icke är på det sättet, att när det kommer till kritan, är man ganska glad åt att exempelvis ha sitt hus försäkrat, när det brinner. På samma sätt är man nog ganska glad åt att ha sin bil försäkrad, när det inträffar en olycka, hur försiktigt man än kört. När man utsättes för att genom omständigheternas makt ha kommit att skada en människa och blivit vållande därtill och får betala ersättning härför, då är allt försäkringen ganska bra att ha.

Jag får säga, att jag tror överhuvud taget mycket på försäkringar. Hur många gånger ha vi icke, mina herrar, varit med om, att det kommit en människa till oss och sagt: »Nu har det brunnit för mig. Är det inte alldeles förskräckligt? Jag hade bara försäkrat till en ringa del av värdet.» Är det icke alldeles samma sak för dem, som ha vållat en olycka, hur försiktigt de än kört med sin bil? Det bör, menar jag, vara av ganska stor trygghet för bilägaren att ha sin bil försäkrad. Det har ju visats i den verkställda utredningen, att 50 å 60 procent av dem, som ha bil, ha varit så omtänksamma, att de ha försäkrat.

Nu säger herr Bernström, att det är bara de slarviga och de, som köra oförsiktigt fram, som äro kvar, och de komma nu, menar han, att åstadkomma olyckor och premierna måste höjas. Ja, men det är ju just dessa, som icke ha möjlighet att betala dem, som bli skadade. Härmed komma vi in på den andra frågan, nämligen hur det går med dem, som bliva skadade. Man kan ju knappast läsa en tidning utan att få se, hur till följd av den stora biltrafiken människor äro utsatta för att bliva skadade. Många gånger få de skadade naturligtvis ersättning av bilägaren, när han är så förmögen och i sådan ställning, att han kan betala ersättning. Jag har ett ganska färskt exempel på hurusom en bilägare fick betala en mycket stor summa eller rättare sagt ett årligt underhåll till följd av att han vållat en sådan skada. Tänk emellertid på dem, som icke kunna betala, dem som icke ha något att taga av. En människa blir överkörd, han kan bli dödad eller lemlästad och bli invalid, men det kan icke ges någon ersättning, därför att det icke finns något att ta. Är icke det upprörande, att det skall vara på det sättet, att man skall få begagna sig av detta moderna trafikmedel, men att personer, som bliva skadade, i alla fall bliva utan ersättning?

Nu är denna lag lagd på det sättet, att den efter min uppfattning gynnar båda parterna, ty den säkerställer bilägaren för den skada, som han kan komma att göra, hur försiktig han än är, och den säkerställer den, som blir skadad, så att han verkligen får sin ersättning. Lagen är ju lagd så, att även om den bil, som åstadkommer skadan, till äventyrs icke skulle vara försäkrad, så utgår skadeersättning i alla fall tack vare den samfällda ansvarigheten hos alla dem, som meddela försäkring. Även i det fallet kommer alltså skadestånd att utgå. Jag har den uppfattningen för min del, att denna form av försäkring är mycket viktig och viktig för två parter, under det att en brand- eller livförsäkring egentligen endast är viktig för en part. I detta fall är det däremot som sagt två parter, som komma in och ha nytta av försäkringen.

Då kommer man fram med det andra argumentet emot det föreliggande förslaget, nämligen »varför har man icke tagit med riksförsäkringsanstalten, och varför skall icke den få vara med?» Ja, för min del har jag icke någon särskild tro på att det kommer att bli billigare, om man tar med riksförsäkringsanstalten. Jag skall emellertid icke driva den satsen, ty jag är övertygad om att det är många av kammarens ledamöter, som tro, att om riksförsäkringsanstalten kommer med, så blir det billigare. Tack vare konkurrens med de privata försäkringsbolagen skulle premierna bliva billigare. Det är

Ang.
lag om trafikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

ju möjligt, men låt då riksförsäkringsanstalten vara med. Lagen säger ju uttryckligen, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anmärkte, att sådan försäkring kan lämnas åt riksförsäkringsanstalten, och att det finns tid att bereda riksförsäkringsanstalten tillfälle att komma med. Vi stå ju nu i slutet på maj månad, och lagen skall icke träda i kraft förrän den 1 januari 1929. Sålunda är det ju gott om tid för riksförsäkringsanstalten att hinna komma med. Vill man av konkurrenshänsyn för att driva ned premierna ha med riksförsäkringsanstalten, finns det också rikligt tillmätt tid för den att komma med. Ingenting hindrar således att få riksförsäkringsanstalten med.

Då jag menar, herr talman, att det verkligen är av vikt för alla intresserade parter i detta fall, att försäkringen kommer till stånd och kommer till stånd så fort som möjligt, kommer jag för min del att förena mig med dem, som yrka bifall till reservationen.

Herr Leo: Herr talman! Jag delar fullständigt den uppfattning, som amiral Lindman på ett så vältaligt sätt givit uttryck åt, nämligen att det är både lämpligt och rent av nödvändigt att i vårt land införa en obligatorisk försäkring av det slag, varom här är fråga. Men jag är övertygad om att, därest herr Lindman liksom jag varit i tillfälle att i lagutskottet deltaga i behandlingen av detta ärende, han utan tvivel skulle ha kommit till samma uppfattning som lagutskottets majoritet, nämligen att lagförslaget icke bör antagas i det skick, det föreligger, utan att det bör återgå till Kungl. Maj:ts för bättre utredning och ny eftersyn. Det är ju så, att riksdagen, såsom redan är sagt, år 1925 skrev och begärde en lagstiftning, men samtidigt framhöll riksdagen nödvändigheten av att staten, då den gick att pålägga vissa grupper av sina medborgare en tvångsförsäkring, på ett eller annat sätt sörjde för att icke försäkringen blev mer betungande för försäkringstagarna än vad den med nödvändighet måste bli. Det var således ett understrykande av att staten icke bör pålägga sina medborgare tyngre bördor än som nödvändigt är. Är det så att staten vill kräva av dem en tvångsförsäkring, skall staten också på ett eller annat sätt se till att icke denna försäkring kommer att bli för dem för dyr. På vad sätt genomfördes nu denna synpunkt i det föreliggande förslaget? Ja, i Kungl. Maj:ts proposition finner man icke ett ord om att man tänker låta staten träda reglerande in och på något sätt skydda försäkringstagarna. Det gäller ju här omkring 150,000 bil- och motorcykelägare, och det gäller en premiesumma på sammanlagt 10 å 12,000,000 kronor om året, men enligt det föreliggande förslaget skulle staten icke lägga två strån i kors för att på något sätt skydda alla dessa försäkringstagare från att bli på ett obehörigt sätt uppskörtade av de enskilda försäkringsbolagen.

Nu hava vi av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet fått en mycket intressant redogörelse för huru man i denna fråga resonerat och tänkt inom justitiedepartementet. Men det hade varit för oss av mycket större värde, om vi fått se åtminstone något av detta resonemang i Kungl. Maj:ts proposition. I den kungl. propositionen finns icke ett ord av allt det, som justitieministern i dag meddelat oss. Då exempelvis justitieministern här står och talar om att det är meningen, att riksförsäkringsanstalten skall sätta i gång med en utredning för att se till, om det är tillfälle att träda in såsom konkurrent till de enskilda försäkringsbolagen redan vid tiden för lagens ikraftträdande, får man en mycket värdefull upplysning, men jag kan icke undgå att peka på vad som står i Kungl. Maj:ts proposition. Denna innehåller i huvudsak ingenting annat än ett sakkunnigeutlåtande, hoprafsat — jag vågar använda det uttrycket — på ett par månader av två enskilda försäkringsdirektörer, som till sitt biträde haft en jurist. Dessa båda enskilda för-

säkringsdirektörer med biträde av juristen gjorde ihop detta lagförslag och den motivering, som herr justitieministern för sin del funnit vara till fyllest. I denna motivering, som justitieministern anammat till punkt och pricka, står det uttryckligen beträffande frågan om inrättandet av en avdelning inom riksförsäkringsanstalten, som skulle konkurrera med de enskilda bolagen, att »de sakkunniga icke funnit anledning att därom framställa något förslag, övertygade som de äro, att behovet av trafikförsäkring skall på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodoses genom de försäkringsanstalter, som f. n. tillhandagå allmänheten med ansvarighetsförsäkring». De sakkunniga och justitieministern, som följt dem ord för ord, hava således här tagit avstånd från tanken på att låta staten träda in såsom konkurrent. De ha visserligen i lagtexten hållit den möjligheten öppen, men det är blott med tanke på kommande tider.

Nu har emellertid till min stora glädje justitieministern meddelat oss, att han i själva verket är av en helt annan uppfattning än som kommit till synes i propositionen. Det är nämligen meningen, att riksförsäkringsanstalten skall uppträda såsom konkurrent med de enskilda bolagen och göra detta redan vid försäkringslagens ikraftträdande och, säger herr justitieministern, det är möjligt för den att mycket väl hinna med att göra sig i ordning för detta arbete, därför att lagen icke är avsedd att träda i full kraft förrän den 1 juli 1929, och till dess har riksförsäkringsanstalten hunnit göra sin utredning, regeringen hunnit komma in till kammaren med en proposition till nästa års riksdag, och allting kan vara klart för staten att träda till och hjälpa bilägarna från att bli för mycket uppskortade av de enskilda bolagen. Om det nu är på det sättet — jag vill gärna tro det — att allt detta hinner med till tiden för lagens ifrågasatta ikraftträdande, tror jag, att vi rätt lätt kunna komma överens. Ty då bör herr justitieministern kunna ge mig rätt däri, att vi nu skola låta lagen ligga, till dess vi få detta yttrande från riksförsäkringsanstalten och därav se, huruvida det finns någon möjlighet för anstalten att ordna med en nyttig konkurrens. Då sker ju ingen skada av denna väntan. Det blir blott så, att vi även i detta fall tillämpa den förnuftiga metod, som vi bruka tillämpa här i riksdagen, nämligen att vi vilja se motiveringen och yttrandena först, innan vi antaga ett lagförslag, och icke såsom vi nu blivit inbjudna till: att först antaga lagförslaget och sedan få läsa motiveringen och yttrandena från vederbörande myndigheter och institutioner.

Jag vill också, till stöd för uppfattningen att lagförslaget bör vila till nästa år, peka på, att det kan komma att visa sig, såsom justitieministern för övrigt själv redan sagt, att riksförsäkringsanstalten finner sig icke vara en lämplig anstalt för att uppträda såsom konkurrent till de enskilda bolagen. I så fall behövs det emellertid andra åtgärder från statens sida, när det gäller regleringspremierna. Då måste man på ett eller annat sätt åsätta exempelvis maximipremier eller eljest ålägga de enskilda försäkringsbolagen vissa villkor i försäkringstagarnas intresse. Jag vill här citera vad landets bilägare genom Kungl. Automobilklubben jämte andra motorsammanslutningar här i landet säga på den punkten. De yttra, att: »Staten bör, därest meddelandet av obligatorisk ansvarighetsförsäkring ensamt överlämnas åt enskilda bolag, på ena eller andra sättet utöva kontroll över premiesättningen.» Detta krav från motorägarnas sida är fullt berättigat och det är klokt av dem att uppställa det, liksom det också är klokt av oss att tillmötesgå detsamma.

Det är således ur flera synpunkter skäl i att riksdagen följer utskottets hemställan om avslag på propositionen med begäran om en ny, bättre och mera ingående utredning. Under tiden som riksförsäkringsanstalten gör denna utredning, som justitieministern talat om, hinner man säkerligen inom justitiedepartementet att göra en undersökning rörande de andra frågor och önske-

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon

m. m.

(Forts.)

mål, som äro framställda i utskottets utlåtande och nästa års riksdag kan få frågan åter i ett mera utrett skick. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén**: Herr talman! Herr Leo påstod, att det först nu och icke i propositionen sagts något om att riksförsäkringsanstalten skulle få vara med. Det visar, att herr Leo varken läst motiven till propositionen eller hört på vad jag för en stund sedan anförde. Jag upprepar ännu en gång vad jag redan har läst upp, nämligen att i motiven till övergångsbestämmelserna — såsom motiv är nämligen de sakkunnigas betänkande infört i propositionen — står det, att försäkringsplikts inträdande skall skjutas upp till den 1 juli 1929, »detta särskilt med hänsyn till att därigenom tillfälle må beredas för avgörande av frågan, huruvida riksförsäkringsanstalten bör upptaga trafikförsäkringsrörelse, och för vidtagande av de åtgärder, som, där så prövas böra ske, kunna finnas erforderliga». Det står alltså uttryckligen svart på vitt i propositionen.

När herr Leo sedan påstod, att förslaget skulle vara hopradsat på ett par månader, har man fortfarande icke hört på vad jag har sagt. Jag sade, att fr. o. m. det denna regering kom till på sommaren 1926 och till juli 1927, då nuvarande justitierådet Eklund blev justitieråd, var denne sysselsatt så gott som oavbrutet med att utreda frågan. Då han blev justitieråd, lämnade han ifrån sig ett lagutkast, som sedan omhändertogs och fullföljdes av de sakkunniga, som arbetade på hösten 1927.

Herr **Månsson** i Furuviik: Herr talman! Jag kommer för min del att yrka bifall till utskottets förslag. Jag skulle emellertid först vilja fråga utskottet en sak, innan jag går närmare in på förslaget. Det står här i betänkandet, att de premier, som skulle motsvara den försäkring, som nu föreslås, utgå enligt automobilrufföreningens gällande tariffer med exempelvis 85 kronor för en personautomobil för privat bruk. Jag får verkligen fråga: Var är detta billiga bolag beläget? Jag har själv en täckt Fordbil. Jag har själv ett femårskontrakt, och för det betalar jag 235 kronor om året. Var finns det bolag, där jag får detta för 85 kronor? Det skulle jag gärna vilja ha upplysning om.

(Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet meddelade härvid, att de 85 kronorna endast avse ansvarsförsäkring, under det att i det högre beloppet även ingår andra saker.)

Reservanterna försöka här att locka till sig majoritet för sin linje genom en liten sockerbit. Man skulle nämligen dels taga med även de rena olycksfallen, dels höja ersättningsbeloppet från högst 20,000 till högst 35,000 kronor per dödad person. Risker att det här går igenom i dag, är väl icke så värst stor, men det är i varje fall vad det gäller. Summan av det hela är väl i alla fall, om de premier, som komma in och väl komma att uppgå till 30 à 35 miljoner om året, skola gå i privata fickor eller i statens ficka.

Frågan kommer väl igen, får man antaga, nästa år, ty längre kunna vi icke avvara en sådan försäkringslag. Jag anser, att man därvid bör se till att premierna hållas skäligt låga. För att premierna skola kunna hållas skäligt låga, måste det ovillkorligen för det första vara en statsanstalt, där man icke pretenderar på några stora utdelningar till aktieägarna, och för det andra måste lagen vara åtföljd av en förändring i trafikstadgan rörande maximi hastigheten, sådan den nu är här i Stockholm. De flesta av herrarna ha väl varit i Köpenhamn och veta, hur det går till där. Där får man ju icke hålla högre fart på de mera trafikerade platserna än att man tämligen bra kan springa bredvid bilen, om man är ung och rask. Här är det ju, som en dansk sade, som om det vore eldsvåda överallt och alla körde för att hinna dit med

brandsläckningsmaterieell. Man kan sannerligen icke tro, att man är i ett civiliserat samhälle, när man går på huvudstadens gator, som man där kör fram.

Den här frågan, skall jag säga herrarna, om såväl försäkring som maximalhastighet kommer här i riksdagen de närmaste åren att bliva en lika viktig fråga som tullfrågan och nykterhetsfrågan varit. Vi skola ändå besinna, att hur många offer som rusdryckerna ha skördat här i landet, ha de icke tagit så många som bilarna. Det kommer här att draga upp till en kamp, om de, som ha byggt vägarna, om arbetare och bönder, som ha byggt vägarna, skola ha rätt att gå på vägarna, eller om vägarna äro till för dem, som mer eller mindre fulla fara med sina älskarinnor mellan Södertälje och Stockholm. Ni kunna vara säkra på att den frågan kommer igen, om det skall vara någon lagstiftning här i landet eller icke.

Som det nu är här i staden, är det ingen anständighet. Det är någonting alldeles otroligt vad som kan få försiggå. Jag var härom kvällen utanför juvelerare Hallbergs butik vittne till, att en automobil körde upp på trottoaren och nästan höll på att skära benen av ett fruntimmer, som skulle gå över gatan. Ur bilen steg en herre med Kungl. Automobilklubbens märke. Kungl. Automobilklubben har nyss firat tjugufemårsfest med lovtal, beröm och smicker från en hel del håll. Men Kungl. Automobilklubben har gjort sig skyldig till en massa förbrytelser här i landet, när det gäller trafiken. Jag kände en medlem av denna klubb, som på sin tid var statsråd och som för några år sedan omkom vid en automobilolycka. Han plägade öppet skryta med, att han aldrig körde med mindre fart än 80—90 kilometer i timmen. Men så dog han också på kuppen genom en trafikolycka, som vi minnas.

Det här är ingenting mindre än en stor folkfråga. Det gäller frågan, om det skall växa upp en ny herreklass i landet, som behandlar slavarna som den vill. Herreklass och slavklass hava ju funnits förut under många former och förklädnader. Nu gäller det en herreklass, som betalar 100 kronor kontant för en bil, varmed de kunna rusa fram på vägarna mer eller mindre tokiga och fulla. Prisgivna åt dem äro alla hederliga människor. När en hustru tar farväl av sin man eller en man av sin hustru för att gå ut och promenera, vet den andre icke, om mannen eller hustrun skall komma levande hem igen. Far omkring och se på våra ålderdomshem och de krymplingar, som vistas där efter att hava blivit stympade av automobiler och efter att den, som kört över dem, givit sig i väg tack vare den starka farten!

På Automobilklubben uppträdde härom dagen en gäst, en tosing från Norge, som förklarade, att man skulle köra så fort som möjligt, ty det vore ingen risk för fotgängarna. Han kanske hade rätt på det viset, att den, som blir överkörd så där fort, inte känner någonting.

Hur länge tror ni, att dessa förhållanden skola få pågå? Det blir en valfråga, som bönder och arbetare förstå: Äro landsvägarna deras, som behöva dem och sörja för dem, eller deras, som icke använda dem till annat än att fara omkring i bilar för att roa sig och sina väninnor?

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Herrarna få icke förundra sig, om automobilägarna på landsbygden ställa sig litet oförstående inför detta förslag. Jag vill påpeka, att det finnes massor av folk på landsbygden, som hava en liten bil. Många av dessa kanske icke taga ut den för att köra mer än en gång i veckan. Men dessa skulle bliva obligatoriskt ålagda att försäkra lika väl som de, vilka köra sina bilar varje dag i trafik.

Herr Lindman framhöll, att det är tryggt att hava sina åbyggnader försäkrade. Ja, det är det visst, och det hava vi i allmänhet även på landsbygden. Ty det hava vi råd till, mina herrar. Men att försäkra bilen hava vi kanske icke råd till. Jag har själv alla mina åbyggnader försäkrade till ett belopp, som där

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

Ang.
lag om tra-
fikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)

uppe är jämförelsevis högt. Jag betalar en premie av mellan 30—40 kronor om året för hela brandförsäkringen. Men när jag skall betala premien för min lilla bil, blir det 85 kronor. Det är orimligt. Dessa billiga brandpremier ha vi därför, att vi hava det praktiskt ordnat. Vi behöva icke betala mer, men det går bra ihop ändå. Här skola vi också om möjligt söka att få det praktiskt ordnat, så att det blir någon rim och reson häri. Jag menar så, att vi få rimlig valuta för erlagda premier.

Herr Leo: Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet riktade den anmärkningen mot mig, att jag icke läst propositionen eller hört hans anförande. Naturligtvis har jag läst propositionen, eftersom jag deltagit i utskottets behandling, och jag kan också betyga, att jag med mycket stor uppmärksamhet — och med stigande förvåning — hörde statsrådets anförande. Det har icke undgått mig, att man i motiveringen rörande övergångsbestämmelserna i detta sakkunnigeförslag skrivit, att det vore försiktigast att ha en lång övergångsperiod, för att riksförsäkringsanstalten skall bli i tillfälle att utreda frågan, huruvida den skall uppträda som konkurrent. Men sammanställer jag denna fras med vad de sakkunniga tidigare yttrat i motiveringen, eller att de icke ansågo lämpligt eller behövt, att riksförsäkringsanstalten drev en dylik försäkringsrörelse, och då justitieministern i de få ord, varmed han bidragit till propositionen, förklarar sig i huvudsak instämma med de sakkunniga, så har jag verkligen uppfattat vad som står i övergångsbestämmelserna, som en tom gest, och det har jag gjort så mycket säkrare — tyvärr — som, såvitt jag vet, riksförsäkringsanstalten ännu icke fått något sådant utredningsuppdrag. Åtminstone hade vi inom lagutskottet, då vi behandlade denna fråga, ingen aning om att riksförsäkringsanstalten ännu 3 à 4 månader efter förslagets avlämnande till departementet fått något uppdrag. Nu är det emellertid glädjande att höra, att det blir allvar av saken, och jag vill nu uttala min förhoppning, att förslaget kommer till riksdagen i så god tid, att vi med ledning av detsamma kunna fatta beslut i själva sakfrågan så att lagen kan träda i kraft snarast möjligt.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Thyrén:** Herr Leo kan väl icke begära, att vi, medan propositionen ligger under riksdagens behandling, skola giva riksförsäkringsanstalten ett uppdrag, innan vi veta, om riksdagen antar eller förkastar det framlagda förslaget.

Herr Lindman: Herr talman! Jag vill bara säga, att herr Fabian Månsson ofta här i kammaren rör sig med statistik och siffror, söker överväldiga oss med siffror. Man får nog taga dem med en viss försiktighet. I första delen av sitt anförande, helt nyss, talade han t. ex. om premierna, men då var han inne på något helt annat än vad här är fråga om. Här är nämligen fråga om kostnader för ansvarighetsförsäkring, men han talade om samtliga försäkringar, om brandskadeförsäkringar etc., sålunda s. k. kaskoförsäkring. För övrigt var, vad herr Månsson i Furuvik presterade, då han talade om de skador som åstadkommas, ett utmärkt bevis för att lagen bör antagas. Hans drastiska skildring visar just, att dessa människor verkligen behöva få ersättning.

Slutligen vill jag påpeka, att det finnes sju ömsesidiga försäkringsbolag i detta land med en sammanlagd försäkringssumma av 750 miljoner kronor, och det är ingenting som hindrar dem, som vilja bilda ömsesidiga försäkringsbolag, att få koncession. En grupp människor kunna också i detta fall mycket väl slå sig tillsammans och bilda ett ömsesidigt försäkringsbolag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den vid utlå-

tandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med utslutande av motiveringen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Christenson i Södertälje begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

*Ang.
lag om trafikförsäkring
å motorfordon
m. m.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottes förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Slutligen föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan för onsdagen den 30 maj må främst bland två gånger bordlagda ärenden uppföras statsutskottets utlåtanden nr 155, 156 och 157 i nu nämnd ordning, vidare beträffande föredragningslistan för tisdagen den 29 maj att bland två gånger bordlagda ärenden främst må sättas statsutskottets utlåtanden nr 152—154, 162—164, 166, 167, 158—161, 168—174, 165 och 175 i nu nämnd ordning samt att därefter i nedan angivna ordning sättas följande ärenden nämligen bankoutskottets utlåtanden nr 52—56 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 76, 77, 79 och 80.

Denna hemställan bifölls.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen:

från statsutskottet, nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning rörande utrikesdepartementets anslag till tryckningskostnader;

från andra lagutskottet:

nr 251, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol ävensom i anledning därav väckta motioner; och

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen m. m.; samt

från riksdagens kansli:

nr 244, angående val av två fullmäktige i riksbanken och av tre suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; och

nr 247, angående val av ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret och av tre suppleanter för fullmäktige i nämnda verk.

§ 19.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnanden:

nr 245, för två fullmäktige i riksbanken;

nr 246, för tre suppleanter för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 248, för ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret; och

nr 249, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

särskilda utskottets memorial, nr 9, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 213 med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jonsson</i> i Risinge	under den 29 maj,				
» <i>Johansson</i> i Arkösund	» 2 dagar fr. o. m. den 27 maj,				
» <i>Bergström</i> i Hälsingborg	» 3 » » » 27 »				
» <i>Svensson</i> i Grönvik	» 2 » » » 27 »				
» <i>Spångberg</i>	» 2 » » » 27 »				
» <i>Olsson</i> i Golvvasta	» 2 » » » 27 »				
» <i>Eriksson</i> i Västbro	» 2 » » » 27 »				och
» <i>Osberg</i>	» 2 » » » 29 »				

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.17 e. m.

In fidem
Per Cronvall.